

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
ХАРКІВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ДОШКІЛЛЯ

Методичний посібник
для організації навчальної практики здобувачів освіти
галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота
освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст
в закладах дошкільної освіти

Харків
2021

УДК 378.016:305-053.4(072)

Г 34

Укладачі:

Рассказова О.І., д-р пед. наук, професорка, завідувачка кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Лисак А.Ф., завідувач виробничої практик, викладач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Дмитренко К.А., к. пед. н., доцент кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Василенко Н.А., старший викладач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Василенко О. М., к.пед.н., доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Гордієнко С.М., старший викладач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Григоренко В. Л., к.пед. н., доцент кафедри естетичного виховання і технологій дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди

Гладун Т.О., к.пед.н., викладач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Єфімцева А.О., аспірантка аспірантка кафедри соціальної роботи, КЗ ХГПА, фахівчиня програмного напрямку EdCamp Ukraine

Какадій В.М., аспірантка кафедри соціальної роботи, КЗ ХГПА, тренерка, сертифікована експертка з антидискримінаційної експертизи освітнього контенту

Шевченко Н.О., доцент кафедри естетичного виховання і технологій дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди

Рецензенти:

Масалітіна Олена, віце-голова Ради «ЕдКемп Україна», к. філол. н., доц.

Роганова Марина, д. пед. н., проф., завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Г 34 Гендерний вимір дошкільля : метод. посібник для організації навчальної практики здобувачів освіти галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст в закл. дошкільної освіти / уклад. : О. І. Рассказова, А. Ф. Лисак, С.М. Гордієнко, Н. А. Василенко. – Харків, 2021. – 101 с.

Методичний посібник має на меті оптимізацію та осучаснення процесу організації соціально-виховної практики в ЗДО здобувачів освіти спеціальності 231 Соціальна робота освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст шляхом впровадження інноваційних завдань та методик (гендерний аудит ЗДО, складання гендерночутливого казкового контенту, проведення «Уроків толерантності» тощо).

Посібник написаний з позицій недискримінаційного підходу в освіті, з використанням методології та досвіду проведення в Україні (за участі деяких членів авторського колективу) антидискримінаційної експертизи освітнього контенту (2016-2021 рр.); регіонального експерименту в Харківській області «Науково-методичні засади впровадження гендерних підходів в систему роботи навчальних закладів» (2014-2018 рр.); результатів гендерного аналізу української дошкільної освіти у межах роботи Гендерного інформаційно-аналітичного центру «КРОНА» (2018-2020 рр.).

Посібник орієнтований на здобувачів освіти, викладачів ЗВО, методистів ЗВО та баз практики, працівників ЗДО.

УДК 378.016:305-053.4(072)

Затверджено на засіданні науково-методичної ради факультету соціально-педагогічних наук та іноземної філології

*Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
Протокол № 9 від 26.04.2021 року*

©ХГПА, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

I. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИКИ

- А. Лисак** Проходження практики – новий навчально-професійний виклик
- В. Какадій,
А. Єфімцева** Що таке гендерний вимір дошкілля?
- О. Рассказова** Гендерночутливе виховання – орієнтир для роботи з дітьми в ЗДО
- О. Рассказова,
С. Гордієнко** Поради щодо заповнення щоденника практики
- С. Гордієнко** «Лайфхаки» практиканта /-ки: про що не варто забувати

II. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ПРАКТИКИ

- Н. Василенко,
К. Дмитренко** Складання соціального паспорта дитини і сім'ї
- В. Какадій** Як проводити гендерний аудит закладу дошкільної освіти?
- А. Єфімцева,
О. Василенко** Складання порад для вихователів /-ок і батьків / опікунів з гендерного виховання дітей дошкільного віку
- О. Рассказова** Як складати гендерночутливі казки та оповідання?
Методичні рекомендації до складання гендерночутливого казкового контенту для дітей дошкільного віку
Приклади гендерночутливих казок та оповідань

III. ЯК ПРОВЕСТИ ВДАЛЕ ВІДКРИТЕ ЗАНЯТТЯ: СЦЕНАРІЙ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ «УРОКІВ ТОЛЕРАНТНОСТІ»

- Т. Гладун,
О. Рассказова** Загальні настанови
Сценарій «Уроку толерантності» № 1
Рекомендації до проведення першого Уроку толерантності.
Сценарій Уроку толерантності № 2
Рекомендації до проведення другого Уроку толерантності.

IV. ЧИМ ЗАЙМАТИСЯ З ДІТЬМИ ЩОДНЯ?

- В. Григоренко,** Як врахувати вікові та індивідуальні особливості дитини, готуючись до занять?
Н. Шевченко
- Приклади різних видів занять з дітьми дошкільного віку
- Приклад оформлення конспекту сюжетно-рольової гри
- Приклад оформлення конспекту прогулянки
- Приклад оформлення конспекту підготовки до гри-драматизації
- Різні види занять

V. ЯК ВДАЛО ЗАВЕРШИТИ ПРАКТИКУ?

- А. Лисак** Контроль успішності проходження соціально-педагогічної практики

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

ПІСЛЯМОВА

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

СЛОВИНИЧОК

ПЕРЕДМОВА

Шановний /-на читач / читачка!

Підготовка до професійної самореалізації у галузі соціальної роботи – полягає, перш за усе, в опануванні інноваційними підходами до організації професійної діяльності, зокрема у сфері освіти, засвоєнні м'яких навичок, орієнтованих на взаємодію з клієнтами різного віку, плеканні чутливості до соціально-педагогічних проблем, вміння досліджувати їх за допомогою нового інструментарію, долати перешкоди для повноцінного розвитку особистості, отримання нею позитивного соціального досвіду.

Матеріал, наданий у методичному посібнику, покликаний зорієнтувати майбутніх фахівців і фахівчинь на грамотне та свідоме вивчення соціально-педагогічних проблем у сфері освіти з урахуванням нових реалій сучасного життя, що полягають у пріоритетності побудови взаємин між людиною та державою (та /або її інституціями, окремими представниками) на засадах гендерної рівності та недискримінації.

Методичні рекомендації укладено відповідно до Положення про проведення практики здобувачів фахової передвищої та вищої освіти Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно педагогічна академія» Харківської обласної ради (<http://www.hgra.kharkov.com/> головна/нормативні-документи/).

Методичний посібник має на меті оптимізацію процесу організації соціально-виховної практики в ЗДО здобувачів освіти галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота освітньо-кваліфікаційного рівня молодший спеціаліст, що проводиться на 2 курс у 4-му семестрі без відриву від освітнього процесу. Така робота має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих компетентностей із спеціальних дисциплін, зокрема соціально-педагогічних.

У першому розділі посібника висвітлюються загальні питання підготовки та організації практики. Зокрема, розкривається значення проходження практики як нового навчально-професійного виклику майбутнім фахівцям. Пояснюється що таке гендерний вимір дошкілля? Гендерночутливе виховання висвітлюються як орієнтир для роботи з дітьми в ЗДО. Надано поради щодо заповнення щоденника практики. Пропонуються «лайфхаки» практиканта /-ки, про які не варто забувати.

Другий розділ містить методичні поради щодо виконання завдань практики. Тут висвітлено основні моменти складання соціального паспорта дитини і сім'ї; роз'яснені процедури проведення гендерного аудиту закладу дошкільної освіти; складання порад для вихователів і батьків з гендерного виховання дітей дошкільного віку. Пояснюється

як складати гендерночутливі казки та оповідання. Наводяться приклади гендерночутливих казок та оповідань.

У третьому розділі розкривається питання як провести вдале відкрите заняття, що є важливими моментом проходження практики. Надаються зразковий сценарій та методичні поради до проведення «Уроків толерантності».

У четвертому розділі пояснюється чим займатися з дітьми щодня: як врахувати вікові та індивідуальні особливості дитини, готуючись до занять; як вірно організувати прогулянку; підготувати дітей до участі у святах; провести різні види занять з дошкільниками.

У п'ятому розділі надано поради як вдало завершити практику; як відбувається контроль успішності проходження соціально-педагогічної практики.

Далі роз'яснюється політика доброчесності про проходженні практики; подається післямова, список літератури рекомендованої для самовивчення здобувачами освіти, словничок, де роз'яснюються складні терміни у полі гендерної освіти.

Над створенням посібника працював потужний авторський колектив, що поєднав викладачів різних ЗВО, а також науковців і практиків, що забезпечило інноваційність і високу якість посібника.

Методичний посібник написаний з позицій гендерночутливого та недискримінаційного підходів в освіті. В основу посібника покладено методологію та досвід проведення в Україні (за участі деяких членів авторського колективу) антидискримінаційної експертизи освітнього контенту (2016-2021 рр.); реалізації у Харківській області на базі 8 шкіл дослідно-експериментальної роботи «Науково-методичні засади впровадження гендерних підходів в систему роботи навчальних закладів», в ході якої з'ясувалося чи можливо взагалі перетворити сучасний заклад освіти на гендерночутливий осередок, вільний від стереотипів і дискримінації (2014-2018 рр.); результатів дворічної праці Гендерного інформаційно-аналітичного центру «КРОНА» на ниві гендерного аналізу української дошкільної освіти (2018-2020 рр.).

Методичний посібник адресовано соціальним педагогам, психологам, вихователям, методистам ЗДО, здобувачам фахової передвищої та вищої освіти, аспірантам; батькам, волонтерам, представникам громадських організацій. Подібні методичні розробки забезпечують посилення співпраці між кафедрою соціальної роботи академії, фахівцями інших закладів вищої освіти, громадськими організаціями у напрямі впровадження ідей гендерної рівності та недискримінації у процес підготовки майбутніх соціальних працівників / соціальних педагогів та опосередковано в освітню практику закладів освіти дошкільної ланки.

I. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИКИ

ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ – НОВИЙ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНИЙ ВИКЛИК

Шановний здобувачу освіти!

Відповідно до освітньо-професійної програми спеціальності 231 Соціальна робота, на яку ти вступив, проходження практики є невід'ємною складовою професійної підготовки, яка покликана забезпечити тебе набуттям практичних професійних компетентностей майбутнього соціального працівника та соціального педагога.

Особливе місце у твоїй практичній підготовці посідає «Професійно-педагогічна практика з соціальної роботи», яка проходить у закладах дошкільної освіти впродовж 4 семестру один раз на тиждень по 2 години.

Практика покликана створити реальні можливості для формування твоєї готовності до проведення навчально-виховної роботи з дітьми в закладах дошкільної освіти, потреби здобувати і застосовувати нові теоретичні і методичні знання й одночасно засвоювати передовий професійний досвід.

Практика проводиться у 3 етапи: підготовчий, основний та підсумковий.

Під час підготовчого етапу практики ти знайомишся зі своїм викладачем-керівником практики, який, в свою чергу, організовує настановчу конференцію, під час якої ознайомить тебе з вимогами щодо проходження даного виду практики, правами та обов'язками, метою, завданнями, програмою практики, термінами практики, основними вимогами щодо ведення документації, тощо.

У другий тиждень практики ти також познайомишся з базою практики та керівником практики від бази практики, вивчиш розклад занять, ознайомишся з нормативною базою закладу дошкільної освіти тощо.

Основний етап практики передбачає самостійне проведення соціально-виховних занять зі здобувачами дошкільної освіти під керівництвом викладачів-керівників практики. Конспект твого заняття напередодні практики обов'язково необхідно показати та затвердити у викладача-керівника практики.

Для кожного заняття ти повинен ретельно готуватися, чітко знати тему, визначити мету, тип, структуру, заняття, розподілити час на структурні елементи, підібрати необхідний матеріал, дібрати (при необхідності – виготовити) необхідну наочність, дидактичний матеріал тощо. Одне з занять, яке ти проводиш, є заліковим.

У день практики, після проведеного заняття, здійснюється його обговорення. В обговоренні активну участь повинні брати усі практиканти.

Орієнтований порядок обговорення:

1. Самоаналіз практиканта.
2. Виступи присутніх практикантів.
3. Аналіз заняття викладачем-керівником практики.
4. Аналіз заняття керівником практики від бази.
5. Пояснення практиканта щодо допущених помилок.
6. Заключне слово викладача-керівника практики.

За час практики ти повинен не лише проводити заняття самостійно, а й відвідати не менше 5 занять одногрупників та провести їх аналіз. Окрім соціально-виховних заходів ти повинен навчитися проводити гендерний аудит освітнього середовища.

Під час практики ти ведеш щоденник, у якому зазначаєш характеристику бази практики, спостереження за заняттями інших практикантів, конспекти власних занять. По закінченню практики ти повинен здати щоденник на перевірку викладачу-керівнику практики.

Підсумковим етапом практичної підготовки є захист твоєї звітної документації в останній день практики та отримання оцінки, яка виставляється у відомість загальної успішності та враховується при нарахуванні стипендії.

Практика покликана закріпити й поглибити теоретичні знання, що були набуті тобою під час навчання у закладі фахової передвищої освіти, а також сформувати такі компетентності:

інтегральна – ти маєш навчитися розв'язувати типові спеціалізовані задачі в певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки і характеризується певною невизначеністю умов роботи;

загальні – ти маєш навчитися толерантно ставитися до різних етнокультур і релігій, вміти створювати атмосферу розуміння і пошани один до одного (ЗК-3); дотримуватися професійно-етичних вимог в процесі здійснення професійної діяльності (ЗК-4); ефективно здійснювати комунікацію, усно та письмово презентувати інформацію в зрозумілій комунікативній формі, використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ЗК-5); володіти культурою мислення, вміти узагальнювати, аналізувати інформацію, критично оцінювати власні переваги та недоліки, ставити мету та вибір шляхів саморозвитку, підвищувати кваліфікації та майстерність (ЗК-8);

фахові – ти навчишся аналізувати соціальні проблеми (соціальний стан) певної категорії клієнтів, причини їх виникнення, тенденції розвитку, наслідки (ФК-1); розуміти мету, завдання, принципи соціальної роботи в конкретному випадку (ФК-5); добирати та адаптувати відповідно до мети, особливостей клієнтів і реальної ситуації методи

професійного втручання (ФК-6); толерантно ставитися до культурних відмінностей між людьми (ФК-20); здійснювати професійну діяльність на засадах недискримінаційного та гендерночутливого підходів (ФК-25).

Тепер ти розумієш наскільки важливим та корисним для тебе, як для майбутнього фахівця, є ретельна підготовка до практики. Нехтування якісною підготовкою до практики позбавляє тебе корисних професійних здатностей і робить увесь процес навчання недоброчесним і позбавленим сенсу.

Матеріал, наданий у методичному посібнику, має зорієнтувати тебе на грамотне та свідоме проходження практики з урахуванням реалій сучасного життя й застосування новітніх технологій та методик соціальної та соціально-педагогічної роботи.

Пам'ятай, що для отримання оцінки, необхідно виконати всі завдання практики.

Сподіваємося, надані поради та приклади занять, підготовлені нами, зроблять процес проходження практики легким та цікавим!

ЩО ТАКЕ ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ДОШКІЛЛЯ?

Найчутливішим періодом в психічному і соціальному розвитку кожної людини є дитинство. Саме у дошкільному віці формується її система цінностей, важливі для життя знання, навички і уміння, які надалі досить важко змінити. Й тому важливо у ці роки самим дорослим не транслювати гендерні стереотипи та не формувати їх у дітей, не нав'язувати їм моделі статевої поведінки. Адже спочатку просте наслідування чи відтворення у дитячому віці стереотипів щодо сімейних обов'язків, професій, взаємин з протилежною статтю, «норм» поведінки жінок і чоловіків тощо, а потім й укорінення їх в процесі дорослішання, стає причиною гендерної нерівності у суспільстві, й навіть, дискримінації за ознакою статі та насилля.

Кожна дитина є неповторною і унікальною. Тому варто подбати про розвиток притаманних їй (індивідуальних) талантів, інтересів, нахилів, уподобань. Зростаючи у недискримінаційному середовищі, вільному від гендерних стереотипів, кожна дитинка (незалежно від статі) набуває навички дружнього спілкування із з особами протилежної статі в результаті спільної діяльності, вчиться критично мислити, збагачує свій внутрішній світ і якості, може спробувати свої сили у різних напрямках завдяки розширенню спектру різних можливостей.

Таке гендерночутливе середовище, уважне і дружнє до кожної дитини, незалежно від статі, можна легко створити за умови, якщо дорослі поділяють принципи гендерної рівності. По-перше, слід розташувати «жіночі» і «чоловічі» ігрові зони поряд, а не далеко одна від одної. Використовувати різнобарвність у оформленні настінного простору, меблів, канцелярського приладдя, постільної білизни тощо, а не стереотипні – синє для хлопчиків,

а рожеве для дівчаток. По-друге, до дослідницької діяльності спонукати як хлопчиків, так і дівчаток. Дидактичні матеріали, дидактичні ігри треба використовувати для усіх дітей рівномірно, незалежно від статі, вони не повинні бути сегрегованими тобто, «хлопчачими» чи «дівчачими». Важливо при проведенні свят враховувати індивідуальність кожної дитини, обирати ролі, які б розкривали й посилювали її інтереси, таланти. Також треба аналізувати усі сценарії виховних заходів, щоб вони не містили гендерних стереотипів.

По-третє, варто організовувати різні форми спільної діяльності хлопчиків і дівчаток, контролювати та коригувати їх зміст та хід.

По-четверте, проводити просвітницьку роботу з батьками щодо виявлення та подолання гендерних стереотипів.

ГЕНДЕРНОЧУТЛИВЕ ВИХОВАННЯ – ОРІЄНТИР ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ В ЗДО

Важливо відзначити, що гендерночутливий підхід до виховання є можливим лише за умов формування у вихователів кардинально нового погляду на освіту.

Необхідність зміни освітніх орієнтирів пов'язана з тим, що до останнього часу у суспільстві панував *андроцентризм*.

Це означає, що усі здобутки культури і мистецтва сприймалися й передавалися наступним поколінням через призму явного або прихованого, розміщення чоловічої особи або чоловічої точки зору в центрі суспільного світогляду, сприйняття здобутків культури та історії людства як результату зусиль представників лише однієї статі.

Проте, ніхто не буде сперечатися, реальне життя творилося як чоловіками, так і жінками. Разом з цим доступ жінок до творчості й прийняття рішень обмежувався, а роль їх внеску в історію і культуру з часом просто нівелювалася.

Дослідниця українського жіночого руху Марта Богачевська-Хомяк порівнює жіночу історію з традиційною українською вишивкою «білим по білому». Для того, щоб розгледіти її треба уважно придивитися.

Андроцентризм виявляється в різних царинах – у мові, історії, філософії, мистецтві, літературі, біології тощо – коли центром, вихідною точкою чи нормою мислиться чоловік, а жінка чи жіноче постає як “інше”, менш важливе, або похідне

У наслідок унормовування та постійного репродукування різних виявів андроцентризму сьогодні ми природно сприймаємо світ як результат діяльності чоловіків і цю думку свідомо чи підсвідомо вкладаємо й наступним поколінням. Це є хибною практикою прищеплення учнівству стереотипного переконання, що у професійному середовищі, культурі, мистецтві існує різниця щодо вартості людини залежно від її статі. Такий погляд у жодному разі не відповідає гуманістичним тенденціям розвитку людства,

суперечить поширенню ідей гендерної рівності і недискримінації в українському суспільстві, насамперед в освіті.

Надзавданням виховательки /-ля сьогодні стає подолання андроцентризму і його наслідків у дошкільній освіті.

Сьогодні не можливо говорити про нейтральну позицію педагогів по відношенню до андроцентризму. Треба прагнути подавати дітям картину світу як вона є – адже суспільство негомогенне, воно складається з жінок і чоловіків, які мають рівноцінно реалізовувати в ньому свої права й мати рівні можливості.

Освіта має *активно поширювати ідеї рівності*, послідовно *протистояти репродукуванню* дітям погляду щодо *вторинності певної статі* у будь якій галузі, так саме необхідно *запобігати героїзації* людини за ознакою статі у певній сфері, бо це посилює її виключення (ексклюзію). Вхователю / виховательниці і в освітньому матеріалі, і в педагогічній комунікації *необхідно компенсувати* існуючу традиційно у культурі *гендерну диспропорцію* за допомогою слухних коментарів і пояснень, звернених до учнівства, щоб запобігти засвоєнню упереджень і стереотипів, які унормовують гендерну дискримінацію і насилля за ознакою статі у сучасному суспільстві.

У цьому напрямі соціальний працівник, зокрема й майбутній, має стати носієм і надхненником щодо поширення гендерночутливого підходу у дошкільній освіті, має популяризувати цей підхід, змінюючи освітній заклад, у якому працює, сприяючи створенню нового здорового та чутливого до потреб дитини освітнього середовища.

ПОРАДИ ЩОДО ЗАПОВНЕННЯ ЩОДЕННИКА ПРАКТИКИ

Щоденник починається титульної сторінки:

**ХАРКІВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

Щоденник

з практики «Професійно-педагогічна практика з соціальної роботи»

здобувача \-ки освіти _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Педагогічного відділення
Освітньо-професійний ступінь: *фаховий молодший бакалавр*
Спеціальність: *231 Соціальна робота*
Кваліфікація: *соціальний працівник, соціальний педагог*

_____ курс, група _____

Викладач-керівник практики _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

На наступній сторінці щоденника містяться:

1. Адреса установи.

2. Телефон, веб-сайт.

3. Обов'язки практиканта¹:

- виконувати всі види роботи, що передбачені програмою практики;
- підкорятися правилам внутрішнього розпорядку установи, розпорядженням адміністрації і методистів;
- знаходитися в установі згідно графіку своєї роботи;
- систематично вести щоденник практики;

¹*Примітка:* У випадку невиконання вимог, що висуваються до практиканта, він не допускається до заліку. Практиканту, не допущеному, або робота якого на практиці визнана незадовільною, з дозволу завідувача практики призначається повторна практика без відриву від навчальних занять. Вона проводиться або у тій самій установі, або – при виникненні конфліктної ситуації – в іншій.

- дотримуватися контрольних термінів виконання завдань з програми практики, своєчасно звітувати про результати;
- відпрацювати програму практики в інші терміни у випадку хвороби або інших поважних причин;
- пройти медичне обстеження.

4. Мета практики в ЗДО є:

- знайомство студентів з різними категоріями дітей та їх проблемами;
- вивчення особливостей роботи вихователя ЗДО і соціального педагога;
- оволодіння студентами сучасними методами, формами організації роботи ЗДО;
- формування у студентів професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в умовах дошкільного навчального закладу;
- формування творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

5. Завдання практики в ЗДО:

- ознайомлення з роботою дошкільних закладів як першого зовнішнього соціального інституту і осередку соціального виховання (матеріально-технічною базою, ігровими кімнатами, спортивним залом), гендерний (анти дискримінаційний) аудит освітнього простору ЗДО;
- спостереження і аналіз планування виховної роботи ЗДО;
- виконання професійних соціально-педагогічних ролей: посередника між дітьми і дорослими, між сім'єю та державними службами; захисника інтересів та законних прав дитини; помічника педагогів і батьків у вирішенні проблем; експерта в постановці соціального діагнозу і визначенні методів компетентного втручання.
- вивчення специфіки роботи соціального педагога у ЗДО;
- ознайомлення з функціональними обов'язками вихователя;
- самостійне проведення різних видів соціально-виховної діяльності з дітьми;
- вивчення психологічного клімату в групі, особливостей і форм роботи з батьками;
- ознайомлення студентів з різними категоріями дітей, які потребують соціальної допомоги;
- самостійне відокремлення кола проблем конкретної дитини та знайдення індивідуального підходу до їх розв'язання;
- удосконалення комунікативних та аналітичних вмінь майбутнього спеціаліста, його професійних особистих якостей;
- самостійна підготовка та проведення виховних заходів;

- оволодіння засобами й тактикою спілкування, що забезпечує становлення особистісно-орієнтованих взаємин з дитиною, її батьками, колегами тощо;
- оволодіння засобами й методами діагностики психічного розвитку дітей дошкільного віку;
- розвиток здібностей обирати педагогічні технології, які є адекватним пріоритетним завданням навчання та виховання на даному віковому ступені та відповідність до індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку;
- вивчення психолого-медико-педагогічні особливості, мікросередовище і умови життя дітей;
- виявлення інтересів і потреб, труднощів і проблем, конфліктних ситуацій і вчитись вчасно надавати соціальну допомогу і підтримку;
- визначати завдання, форми, методи соціально-педагогічної роботи, способи вирішення особистих і соціальних проблем, вживати заходів щодо соціального захисту і соціальної допомоги, реалізації прав і свобод дітей;
- сприяти встановленню гуманних, моральних, здорових відносин у соціальному середовищі.
- вчитись взаємодіяти з педагогами, батьками або особами що їх замінюють, фахівцями соціальних служб.

6. Зміст практики.

Завдання	Види діяльності	Форми звітності
<i>Підготовчий етап</i>		
Познайомитися з програмою практики, розподіленням за об'єктами зі своїми методистами.	Взяти участь у роботі установчого інструктажі.	Оформити у щоденнику практики: - мету і завдання практики; - зміст завдань
<i>Робочий етап</i>		
1. Скласти індивідуальний план роботи.	Разом з методистом на робочому місці намітити порядок та термін виконання завдань.	Визначити в щоденнику практики індивідуальний план роботи.
2. Познайомитися з установою.	У бесіді з працівниками адміністрації виявити загальні відомості про установу, її структуру, про склад спеціалістів, їх обов'язків, про проблеми установи. Вивчити сайт закладу, схарактеризувати кількісний склад педагогічного колективу, визначити гендерний розподіл посад.	Записати бесіду у щоденник, фіксуючи питання та відповіді. Окреслити коло проблем, які вирішуються спеціалістами цього закладу. Почати заповняти форму «Гендерний аудит ЗДО». Записати у щоденник перелік усіх документів, які є в установі.

<p>3. Вивчити документацію на дітей, яка є в установі.</p>	<p>Проаналізувати відомості щодо можливостей і особливостей розвитку дітей, які є на сайті ЗДО та безпосередньо у виховательки.</p>	<p>Записати у щоденник відомості щодо можливостей і особливостей розвитку дітей, які є на сайті ЗДО та безпосередньо у виховательки (кількість дітей в групі, розподіл обов'язків, гендерний склад, розпорядок дня, розклад навчальних занять, гуртки).</p>
<p>4. Вивчити особливості середовища ЗДО і конкретної групи.</p>	<p>Зовнішній та внутрішній простір. Візуально-інформаційний (зокрема, «настінний») простір. Зональність, кольорове оформлення різних частин зовнішнього та внутрішнього простору. Сюжетне та кольорове оформлення павільйонів, ігрових майданчиків. Чи є кольорове (блакитно-рожеве) маркування унітазів, горщиків? Чи є гендерна сегрегація (та відповідне кольорове маркування) у спальні (зони хлопчиків і дівчаток, постільна білизна)? Що зображено на дверцятах шаф і бильцях ліжок хлопчиків і дівчаток? Чи мають діти можливість обрати шафу? Зміст плакатів і стендів, інформаційних дошок для батьків, оголошень тощо (зробити фото). Гендерний експрес-аналіз змісту веб-сайту закладу. Ігрова зона: сюжетно-рольові ігри та розстановка іграшок. Сюжетно-рольові ігри, організовані вихователькою – хто і як розподіляє ролі? Чи враховуються бажання дітей і чи залежить таке врахування від статі? Чи є сюжетно-рольові ігри явно сегрегованими за статтю? Чи не сегреговані вони приховано (коли, наприклад, далеко одна від</p>	<p>У щоденнику практики відобразити:</p> <ul style="list-style-type: none"> - особливості дітей, які потребують соціальної допомоги; - мовну поведінку; - поведінку по відношенню до інших людей; - прояви поведінки по відношенню до самого себе; - поведінку в психологічно значущих ситуаціях; - поведінку в основній діяльності(навчанні).

	<p>іншої знаходяться ігри по типу «Сім'я» і «Робота»)? У які сюжетно-рольові ігри <u>самотійно</u> грають хлопчики, у які – дівчатка, у які – переважно разом? Як розставлені іграшки в ігровій зоні? Чи немає прихованої гендерної сегрегації (окремо хлоп'ячі іграшки, окремо – дівчачі)? Якими іграшками частіше граються хлопчики, якими – дівчатка? Чи спонукає до певного вибору вихователька (няня)?</p>	
<p>5. Вивчити інтереси та захоплення дітей.</p>	<p>Основні заняття із дітьми різних вікових груп. Музичні, спортивні, інші заняття. Гуртки. Як сидять діти (за статтю; за поведінкою; за зростом, колом тощо)? Активність хлопчиків і дівчаток – яка і у чому саме проявляється? Кого більше спонукають до активності під час тих чи інших занять? Чи має обладнання для занять (альбоми для малювання, олівці, фарби, роздатковий матеріал тощо) гендерне забарвлення? Які доручення виховательки отримують хлопчики, а які – дівчатка? Хто і які ролі отримує в іграх під час музичних та спортивних занять? Хто і які ролі грає під час ранків? Які гуртки в дитсадку частіше відвідують хлопчики, які – дівчатка?</p> <p>Чергування Як відбувається розподіл чергувань між дітьми різної статі (їдальня / під час прийому їжі; у куточку природи; у ігровій зоні тощо)?</p>	<p>Зафіксувати в щоденнику практики дані, які отримали під час бесіди або при анкетуванні.</p>

	<p>Одяг та взуття дітей. Як одягнені та взуті діти різної статі (на вулиці; у групі; на спортивному занятті)? Комфортність, функціональність, кольорова гамма одягу та взуття хлопчиків і дівчаток.</p> <p>Організація прогулянок. Рухливі ігри. Одягання на прогулянку – кому більше допомагають і з яких причин? Хто виносить іграшки на прогулянку? Хто з дітей якими прогулянковими іграшками грається? Хто чим займається на прогулянці? До якої діяльності спонукає вихователька? Поведінка хлопчиків і дівчаток на прогулянці (наявність гендерної сегрегації; ступінь активності; намагання «тулитися» до виховательки та інше). Рухливі ігри: хто частіше є ведучим, хто виконує активні ролі, хто – пасивні? Хто і як розподіляє ролі? Чи враховуються бажання дітей і чи залежить таке врахування від статі?</p>	
<p>6. Вивчити роботу виховательок</p>	<p>Виховательський стиль. Як вихователька (няня) звертається до дітей різної статі? Які особливості спілкування виховательки (няні) з дітьми у невимушених обставинах (не під час занять)? Про що розмовляють з дівчатками, про що – з хлопчиками, про що – зі всіма дітьми? Які запитання ставлять хлопчикам, які – дівчаткам, які – усім дітям?</p>	<p>У щоденнику педагогічної практики зафіксувати проведену роботу та відобразити свій індивідуальний план як вихователя.</p>

	<p>Чи однакові вимоги виховательки (няні) до поведінки дітей різної статі? До дітей якої статі вихователька (няня) є більш прихильною і чому? Кого вихователька (няня) більше хвалить – хлопчиків чи дівчаток?</p> <p>Чи розділяє вихователька (няня) групу за статтю? Чи дає вихователька (няня) хлопчикам і дівчаткам завдання одного типу, однієї складності? Чи залежить частота звертання виховательки до дитини певної статі від змісту діяльності?</p> <p>Які риси вихователька (няня) формує та закріплює у хлопчиків, які – у дівчаток? Чи передає вихователька (няня) власний життєвий гендерний досвід дітям і який саме?</p>	
<p>7. Познайомитися з батьками дітей</p>	<p>Батьки, комунікація з ними, батьківські збори. Хто приводить дітей? Хто забирає дітей? Які запитання ставлять батькам хлопчиків, які – батькам дівчаток? Кого вихователька (няня) більше хвалить, коли приходять батьки – дівчаток чи хлопчиків? Теми батьківських зборів.</p>	<p>У щоденнику педагогічної практики зафіксувати результати проведеної бесіди або анкетування.</p>
<p>8. Завдання за вибором, наприклад: складання соціального паспорта дитини і сім'ї; складання гендерночутливих казок і оповідань для дошкільників; створення порад для вихователів і батьків з гендерного виховання дітей дошкільного віку; розробка генерночутливої</p>	<p>Соціальний паспорт включає в себе:</p> <ul style="list-style-type: none"> • характеристика сімей за кількістю дітей в сім'ї; • характеристика сімей за рівнем освіти (середня, середня спеціальна, неповна вища, вища, батьки мають вчений ступінь); • виділення в особливу групу дітей, що ростуть з опікунами або в сім'ях прийомних вихователів; 	<p>Відобразити у щоденнику протоколи спостережень.</p>

наочності для дітей дошкільного віку.	<ul style="list-style-type: none"> • виділення в особливу групу дітей з особливостями у розвитку; • виділення груп дітей, що ростуть у неповних сім'ях (виховуються матір'ю, батьком); • виділення групи дітей з сімей безробітних; • виділення групи дітей з сімей біженців і вимушених мігрантів; • виділення групи дітей з сімей військовослужбовців; • виділення групи дітей, батьки яких перебувають у місцях ув'язнення; • виділення групи дітей, батьки яких є студентами. 	
<i>Підсумковий етап</i>		
1. Узагальнити отримані на практиці результати.	Прописати результати спостережень у формі «Гендерний аудит ЗДО»	Написати звіт з практики за встановленою формою.
2. Підготувати виступ до заліку.		Залік (диференційований) з практики.

7. Індивідуальний план роботи.

№	<i>Дата, час проведення</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Позначка про виконання</i>
1	мають бути відображені абсолютно усі дати до кінця семестру, окрім святкових днів.	- мають послідовно бути відображені зафіксовані у змісті практики види робіт (див.п.п. б); - теми запланованих пробних та відкритого заняття, узгоджені з керівником практики; - спостереження за заняттями інших практикантів /-ок.	пишемо «виконано» після реального виконання цього виду робіт.
2	
3	

Усі дати відвідування та графік відкритих занять відкритих занять зафіксовані у документі «Відвідування та відкриті заняття» на гул-диску.

Відкрите заняття за графіком орієнтовно проводимо по темі «Уроки толерантності: казка «Про рожеве слоненятко / книжка «Познайомся другом стань!»»». Здобувачі освіти можуть запропонувати і свої теми, але оформити усі необхідні методичні матеріали по іншій темі за зразком, наданим у розділі III.

7. Основний розділ щоденника:

В ньому ти фіксуєш поточну дату, пишеш короткий звіт про види виконаних робіт, ділишся враженнями від практики, власними спостереженнями за дітьми.

Особливу увагу надавай своїм відкритим заняттям та спостереженням. Пам'ятай, що кожного разу перед проведенням виховного заняття ти маєш затвердити конспект у методиста та вихователя ЗДО. Конспект ти не переписуєш у щоденник, а збираєш в окрему папку.

У дати, коли проводилися заняття з дітьми ти обов'язково записуєш самоаналіз або аналіз (спостереження) проведених заходів.

СХЕМА АНАЛІЗУ (спостереження) /САМОАНАЛІЗУ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ.

У щоденнику ти послідовно відповідаєш на зазначені питання, переписувати самі питання не треба:

- хто проводив і в якій групі, скільки було присутніх, скільки дівчат, скільки хлопців?
- вид (заняття, розвага, прогулянка тощо), мета заняття (запис змісту заняття на розвороті за формою);
- чи актуальна тема заняття, чи відповідна віковим особливостям дітей, чи вірно сформульована?
- чи дотримана структура заняття (етапи: підготовчий, основний, підсумковий);
- які використовувались під час проведення заняття методи і засоби? підрахуєте скільки різних методів і засобів використовувалося, перерахуйте їх;
- чи використовувалося спеціальне оздоблення приміщення, наочність, спортивне знаряддя; чи не містило оздоблення чи наочність елементів гендерної сегрегації (дівчатам рожеве, хлопцям – блакитне тощо).
- оціни активність дітей до і під час проведення заняття;
- які були підсумки проведеного заняття? Чи вдалося досягнути мети?
- як ти (твій товпищ /подруга) почувалися під час проведення заняття: самопочуття, уміння володіти дитячим колективом, контакт з дітьми, дисципліна, мовлення (інтонація, жести, міміка, манера говорити);
- оціни відповідність заняття критерію гендерної чутливості (завдання і матеріали заняття адресовані як хлопцям, так і дівчатам; у занятті просуваються ідеї гендерної рівності і недискримінації; чу змісті заняття та наочності немає гендерних стереотипів; активні форми взаємодії побудовані на спільній роботі дівчат і хлопців тощо);
- сформулуй переваги та виклики на майбутнє з урахуванням проведеної роботи.

Остання сторінка щоденника

На останній сторінці щоденника ти розміщуєш оціночну картку, яку заповнює керівник практики. Тут буде виставлена оцінка за проходження тобою практики.

Оціночна картка

Дата « ____ » _____ 20 ____ року

Оцінка:

за національною шкалою _____
(словами)

Керівник практики від вищого навчального закладу

(підпис) _____ (прізвище та ініціали)

«ЛАЙФХАКИ» ПРАКТИКАНТА /-КИ: ПРО ЩО НЕ ВАРТО ЗАБУВАТИ

- 1. Емоційність.** Студентам-практикантам важливо звертати увагу на свій емоційний стан та емоційну подачу інформації під час проходження практики, а саме: змінювати тембр голосу, міміку лица, робити паузи, ставити наголос на важливі слова чи словосполучення у процесі проведення занять, тим самим привертаючи увагу дітей до найважливішої інформації та зацікавленість їх у подальшій співпраці з вами.
- 2. Пунктуальність.** Кожний дитячий садок має свій розпорядок дня, серед якого виділяється певний час кожному студенту-практиканту для проведення соціально-виховних заходів, тому забороняється спізнюватись на базу практики чи, взагалі, не з'являтися.
- 3. Зовнішній вигляд.** Особливу увагу заслуговує зовнішній вигляд студента-практиканта під час проходження практики у дитячому садочку. Рекомендується одягатися скромно, без відкритих ділянок тіла, без яскравого make-up, з акуратно підібраним волоссям.
- 4. Наповнюваність (зміст) занять.** Для корисного та цікавого заняття обов'язково використовувати різноманітні методи, наприклад, вправи, малюнки, ігри, загадки, фізкультхвилинки, також рекомендується застосовувати інтерактивні методи: мікрофон, дебати, ланцюжок, удвох, синтез думок, коло ідей і т.д.
- 5. Співпраця з вихователем.** Загальний час перебування на базі практиці 2 години, тому після проведення занять (15-20 хв.), обов'язкова комунікація з вихователем групи для визначення подальшої вашої роботи з дітьми або ж як помічник вихователя у процесі вихованні дітей.

II. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ПРАКТИКИ:

СОЦІАЛЬНИЙ ПАСПОРТ дітей, які проживають в мікрорайоні..... станомроку

Всього дітей віком від ... до ... років.

I. Відомості про дітей, які проживають у багатодітних сім'ях

1. Всього дітей з багатодітних сімей	
1.1. в тому числі дошкільного віку	
1.2 з них відвідують ДНЗ	
1.3 з них мають право на пільгове харчування	
1.4. інші форми здобуття дошкільної освіти	

Список дітей

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові батьків або опікунів	Домашня адреса	Де і ким працюють	Прізвище, ім'я, по батькові дитини	Дата народження	Примітка
1	Відвідує ДНЗ

II. Відомості про дітей, які проживають у малозабезпечених сім'ях

1. Всього дітей з малозабезпечених сімей	
1.1. в тому числі дошкільного віку	
1.2 з них відвідують ДНЗ	
1.3 з них мають право на пільгове харчування	
1.4. інші форми здобуття дошкільної освіти	

III. Відомості про дітей, що проживають у сім'ях, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС

1. Всього дітей, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС	
1.1. в тому числі дошкільного віку	
1.2 з них відвідують ДНЗ	
1.3 з них мають право на пільгове харчування	
1.4. інші форми здобуття дошкільної освіти	

IV. Відомості про дітей, чий батьки виїхали за межі України на роботу

1. Всього дітей, чий батьки виїхали за межі України на роботу	
1.1. в тому числі дошкільного віку	
1.2 з них відвідують ДНЗ	
1.3 з них мають право на пільгове харчування	
1.4. інші форми здобуття дошкільної освіти	

V. Відомості про дітей, які через розлучення батьків проживають у неповних сім'ях

1. Всього дітей, які через розлучення батьків проживають у неповних сім'ях	
1.1. в тому числі дошкільного віку	
1.2 з них відвідують ДНЗ	
1.3 з них мають право на пільгове харчування	
1.4. інші форми здобуття дошкільної освіти	

Список дітей

№ з/п	Прізвище, ім'я, по -	Домашня адреса	Де і ким працюють	Прізвище, ім.'я, по-	Дата народження	Примітка
-------	----------------------	----------------	-------------------	----------------------	-----------------	----------

	батькові батьків або опікунів			батькові дитини		
1.

VI. Відомості про дітей, які проживають у сім'ях одиноких матерів

1.Всього дітей, які проживають у сім'ях одиноких матерів	
1.1. в тому числі дошкільного віку	
1.2 з них відвідують ДНЗ	
1.3 з них мають право на пільгове харчування	
1.4. інші форми здобуття дошкільної освіти	

Список батьків/опікунів і дітей

№ з/п	Прізвище, ім.'я, по-батькові батьків або опікунів	Домашня адреса	Де і ким працюють	Прізвище, ім.'я, по-батькові дитини	Дата народження	Примітка
1.						

VII. Відомості про дітей, з вадами фізичного та розумового розвитку

1.Всього дітей з вадами фізичного та розумового розвитку	9
1.1. в тому числі дошкільного віку	-
1.2 з них відвідують ДНЗ	-
1.3 з них мають право на пільгове харчування	-
1.4. інші форми здобуття дошкільної освіти	-

VIII. Відомості про дітей – сиріт

1.Всього дітей – сиріт	1
1.1. в тому числі дошкільного віку	-
1.2 з них відвідують ДНЗ	-
1.3 з них мають право на пільгове харчування	-
1.4. інші форми здобуття дошкільної освіти	-

IX. Відомості про дітей – напівсиріт

1.Всього дітей – напівсиріт	4
1.1. в тому числі дошкільного віку	1
1.2 з них відвідують ДНЗ	-
1.3 з них мають право на пільгове харчування	-
1.4. інші форми здобуття дошкільної освіти	конс. пункт

X. Відомості про дітей, які позбавлені батьківського піклування

1.Всього дітей, які позбавлені батьківського піклування	2
1.1. в тому числі дошкільного віку	-
1.2 з них відвідують ДНЗ	-
1.3 з них мають право на пільгове харчування	-
1.4. інші форми здобуття дошкільної освіти	-

ЯК ПРОВОДИТИ ГЕНДЕРНИЙ АУДИТ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ?

Гендерний аудит – це відносно новий кількісний і, водночас, якісний інструмент, який дозволяє визначити якою мірою принципи гендерної рівності реалізовані у конкретному закладі дошкільної освіти. Гендерний аудит можна розглядати як універсальний та ефективний засіб просування політики гендерної рівності, оскільки він дає змогу комплексно виконувати низку важливих завдань: моніторинг, оцінку, налагодження комунікацій, впровадження гендерно-чутливих методів роботи, просвітництво тощо.

Методика гендерного аудиту розроблена експертною командою проєкту «Гендерночутливе дошкілля»² та базується на апробованій (у 8 закладах освіти Харківської області) методиці гендерного аудиту для закладів загальної середньої освіти³.

Здійснюється гендерний аудит у кілька етапів:

- 1) формування аудиторської групи (формується добровільно із самих педагогів (кілька осіб));
- 2) корекція аудиторською групою таблиць аналізу, врахування особливостей конкретного дошкільного закладу освіти;
- 3) здійснення гендерного аудиту аудиторськими групами, збір та аналіз даних. Укладання рекомендацій.

Таблиці гендерного аудиту складаються із двох частин: а) кількісний та якісний склад педагогічного колективу, обслуговуючого персоналу, вихованок і вихованців; б) особливості зовнішнього і внутрішнього простору закладу дошкільної освіти.

Кількісний та якісний склад педагогічного колективу, обслуговуючого персоналу, вихованок і вихованців.

Ця частина таблиці може бути заповнена шляхом отримання інформації із сайту чи від керівництва дошкільного закладу.

Аналіз отриманих результатів дозволить визначити, чи має місце так звана Гендерна стратифікація (особливості розподілення посад). Адже саме вона може бути причиною гендерної дискримінації та ретрансляції гендерних стереотипів. Розрізняють «вертикальну гендерну сегрегацію» – різні кар'єрні лінії жінок і чоловіків та «горизонтальну гендерну сегрегацію» – гендерний розподіл педагогів за предметними профілями. Державна служба статистики України свідчить⁴, що у дитячих садочках педагогічних працівниць близько

² Гендерний аудит закладу дошкільної освіти. – <http://krona.org.ua/gendern-audit-zakladu-doshkiln-osviti.html>

³ Докладніше з матеріалами здійсненого у закладах середньої освіти аудиту можна ознайомитися у книзі «Гендер іде» за посиланням: <http://krona.org.ua/nash.html>

⁴ Держстат України, 1998-2020. – http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/dosh_osvit/arch_dosh_osv.htm

98,7%, а педагогічних працівників – 1,3%. І хоча чоловіків значно менше працює у цій ланці освіти – простий підрахунок допоможе побачити чи не обіймають саме вони, порівняно із жінками, «вищі» посади; отримують більше навантаження, тарифні розряди, категорії. Треба уважно проаналізувати чи не відбувається ця гендерна дискримінація за рахунок стримування кар’єрного росту жінок. Такі випадки можуть траплятися з різних причин: андроцентричне, стереотипне мислення, що саме чоловік головний, а жінка повинна підпорядковуватися йому або, що чоловік має годувати сім’ю і тому отримувати більшу зарплатню. Також є випадки, коли жінки «зупиняються в кар’єрі» на певному розряді через брак сил, мотивації, часу, особливо після народження дитини.

«Горизонтальна гендерна сегрегація» дозволяє визначити, за якими спеціальностями працюють чоловіки і жінки. У цьому ж розрізі аналізуються посади обслуговуючого персоналу. Зазвичай робітники з обслуговування будівлі – це чоловіки, а пралі – жінки.

У дітей, які відвідують садочок може формуватися стереотип, що саме жінки мають займатися вихованням дітей у садочках, адже цілий день перебувають тільки із особами жіночої статі і не бачать інших прикладів – вихователя, практичного психолога, соціального педагога тощо чоловічої статі.

Щодо цієї частини гендерного аудиту аудиторській групі можна розробити наступні рекомендації:

1. Мотивувати та давати можливість педагогічним працівницям підвищувати свою кваліфікацію.
2. Запрошувати, заохочувати і мотивувати студентів-випускників, які закінчують навчання у педагогічних коледжах, університетах, академіях до роботи у дошкільному закладі.

ГЕНДЕРНИЙ АУДИТ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ							
Назва закладу освіти							
таблиця 1.1.	Педагогічний колектив, обслуговуючий персонал, вихованки й вихованці						
№ з/п	найменування показника	значення показника станом на 20 року					
		жінки		чоловіки		усього	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%
1. Адміністрація							
1.1.	Директор/-ка / Завідувач/-ка						
1.2.	(Старший) вихователь-методист						
1.3.	Завідувач господарства						
1.4.	Заступник завідувача господарства						
1.5.	Діловод						
2. Педагогічний колектив							

2.1.	За категорією і тарифним розрядом:						
	Вихователі-методисти, вихователі, учителі-логопеди, учителі-дефектологи, практичні психологи, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень магістра, спеціаліста, бакалавра або молодшого спеціаліста (до введення в дію Закону України «Про освіту» – вищу або середню спеціальну освіту):						
2.1.1.	вища категорія (12 розряд)						
2.1.2.	перша категорія (11 розряд)						
2.1.3.	друга категорія (10 розряд)						
2.1.4.	без категорії (8-9 розряд)						
	Музичні керівники, художні керівники, інструктори з фізкультури, праці, слухових кабінетів, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень магістра, спеціаліста, бакалавра або молодшого спеціаліста (до введення в дію Закону України «Про освіту» – вищу або середню спеціальну освіту):						
2.1.5	вища категорія (10 розряд)						
2.1.6.	перша категорія (9 розряд)						
2.1.7.	друга категорія (8 розряд)						
2.1.8.	без категорії (7 розряд)						
2.2.	За посадою:						
2.2.1.	вихователь/-ка-методист/-ка						
2.2.2.	вихователь/-ка						
2.2.3.	асистент/-ка вихователя/-ки (тьютор / тьюторка)						
2.2.4.	керівник/-иця гуртка						
2.2.5.	музичний керівник/-иця						
2.2.6.	інструктор/-ка з фізкультури						
2.2.7.	практичний психолог						
2.2.8.	соціальний педагог						
2.2.9.	учитель-логопед*						
2.2.10.	учитель-дефектолог*						
2.3.	За стажем роботи у ЗДО						
2.3.1.	до 5 років						
2.3.2.	5 - 10 років						
2.3.3.	10-15 років						
2.3.4.	15-20 років						
2.3.5.	понад 20 років						
2.4.	За віком:						
2.4.1.	до 35 років включно						
2.4.2.	36-59 років						
2.4.3.	60 років і старші						
3.	Обслуговуючий персонал						
3.1.	Загальна кількість осіб						
3.2.	За посадою:						
3.2.1.	помічник/-иця вихователя						
3.2.2.	прибиральниця / -ик						
3.2.3.	прачка						
3.2.4.	двірник						

3.2.5.	робітник з обслуговування будівлі						
3.2.6.	кухар						
3.2.7.	посудомийка						
3.3.	За стажем роботи у ЗДО						
3.3.1.	до 5 років						
3.3.2.	5 - 10 років						
3.3.3.	10-15 років						
3.3.4.	15-20 років						
3.3.5.	понад 20 років						
3.4.	За віком:						
3.4.1.	до 35 років включно						
3.4.2.	36-59 років						
3.4.3.	60 років і старші						
3.5.	Медичний персонал						
3.5.1.	сестра медична старша						
3.5.2.	сестра медична з дієтичного харчування						
3.5.3.	сестра медична лікувального кабінету*						
3.5.4.	сестра медична з масажу*						
3.5.5.	сестра медична з лікувальної фізкультури*						
3.5.6.	сестра медична з фізіотерапії*						
3.5.7.	лікар / лікар-педіатр*						
3.6.	За стажем роботи у ЗДО						
3.6.1.	до 5 років						
3.6.2.	5 - 10 років						
3.6.3.	10-15 років						
3.6.4.	15-20 років						
3.6.5.	понад 20 років						
3.7.	За віком:						
3.7.1.	до 35 років включно						
3.7.2.	36-59 років						
3.7.3.	60 років і старші						
4.	Вихованки й вихованці						
4.1.	За віком:						
4.1.1.	до 1 року						
4.1.2.	1-2 роки						
4.1.3.	2-3 роки						
4.1.4.	3-4 роки						
4.1.5.	4-5 років						
4.1.6.	5-6 років						
4.1.7.	6 років і старші						

* Для спеціальних та комбінованих дошкільних навчальних закладів

Наказ МОНУ "Про затвердження Типових штатних нормативів дошкільних навчальних закладів" (04.11.2010 N 1055) <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1157-10>

Схема тарифних розрядів посад керівних та педагогічних працівників дошкільних дитячих навчальних закладів усіх типів і найменувань (крім дитячих будинків) (Додаток 9 до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 вересня 2005 р. N 557)

Особливості зовнішнього і внутрішнього простору закладу дошкільної освіти.

Аналіз даних цієї таблиці дозволить з'ясувати сильні і слабкі сторони закладу, які допомагають чи, навпаки, заважають:

- дітям гармонійно, всебічно розвиватися та максимально себе реалізовувати;
- педагогічному колективу підвищувати свою ефективність;
- створювати комфортну психологічну атмосферу.

назва закладу освіти				
таблиця 1.2.	зовнішній і внутрішній простір закладу дошкільної освіти			
№ з/п	найменування показника	значення показника станом на ____ року 20__ року		
		так	ні	кількість
Зовнішній простір (територія ЗДО)				
1.1.	Наявність пандусів			
1.2.	Наявність господарчої будівлі			
1.3.	Наявність фізкультурного майданчика / зони			
1.4.	Наявність ігрових майданчиків / зони			
1.5.	Наявність комплексного спортивно-ігрового майданчика / зони			
1.6.	Наявність павільйонів / тіньового навісу			
1.7.	Наявність міні-стадіону			
1.8.	Наявність плескального басейну			
1.9.	Наявність роздягалень для басейну:			
1.9.1.	загальних			
1.9.2.	для дівчат			
1.9.3.	для хлопців			
1.10.	Наявність клумб			
1.11.	Наявність грядок (висаджування і спостереження разом з дітьми)			
1.12.	Наявність теплиці			
1.13.	Наявність розмітки для вивчення правил дорожнього руху			
1.14.	Наявність парковки для велосипедів, самокатів, велобегів			
1.15.	Наявність парковки для дитячих візочків			
1.16.	Наявність достатнього безперебійного освітлення (ліхтарі)			
1.15.	Персонажі (малюнки на павільйонах, фігурки, статуї, тощо), які можна побачити на території ЗДО:			
1.15.1.	жіночі			
1.15.2.	чоловічі			
Внутрішній простір				
2.1.	Наявність ліфтів			
2.2.	Наявність сповивальних столиків			
2.3.	Наявність у групах живих куточків			
2.4.	Наявність акваріума			
2.5.	Наявність грових зон у групах			

2.5.1.	Ігрові зони для дівчат (марковані чи маютьяся на увазі)			
2.5.2.	Ігрові зони для хлопців (марковані чи маютьяся на увазі)			
2.5.3.	Спільні ігрові зони (марковані чи маютьяся на увазі)			
2.6.	Куточки / дошки відзначення досягнень вихованців/-ок:			
2.6.1.	у рекреаціях ЗДО:			
2.6.1.1.	Кількість світлин із дівчатами			
2.6.1.2.	Кількість світлин із хлопцями			
2.6.1.3.	Будь-які інші зображення вихованок/-ців			
2.6.1.3.1.	Кількість світлин із дівчатами			
2.6.1.3.2.	Кількість світлин із хлопцями			
2.6.1.4.	Інші обов'язкові стенди, плакати, інформаційні дошки, малюнки дітей тощо			
2.6.1.4.1.	Кількість зображених дівчат/жінок (позитивний образ)			
2.6.1.4.2.	Кількість зображених дівчат/жінок (негативний образ)			
2.6.1.4.3.	Кількість зображених хлопців/чоловіків (позитивний образ)			
2.6.1.4.4.	Кількість зображених хлопців/чоловіків (негативний образ)			
2.6.2.	у групах:			
2.6.2.1.	Кількість світлин із дівчатами			
2.6.2.2.	Кількість світлин із хлопцями			
2.6.2.3.	Будь-які інші зображення вихованок/-ців			
2.6.2.3.1.	Кількість світлин із дівчатами			
2.6.2.3.2.	Кількість світлин із хлопцями			
2.6.2.4.	Інші обов'язкові стенди, плакати, інформаційні дошки, малюнки дітей тощо			
2.6.2.4.1.	Кількість зображених дівчат/жінок (позитивний образ)			
2.6.2.4.2.	Кількість зображених дівчат/жінок (негативний образ)			
2.6.2.4.3.	Кількість зображених хлопців/чоловіків (позитивний образ)			
2.6.2.4.4.	Кількість зображених хлопців/чоловіків (негативний образ)			
2.7.	Туалети для колективу ЗДО			
2.7.1.	Роздільні туалети для жінок і чоловіків			
2.7.2.	Кількість кабінок для жінок			
2.7.3.	Кількість кабінок для чоловіків			
2.7.4.	Кількість жінок на одну кабінку			
2.7.5.	Кількість чоловіків на одну кабінку			
2.7.6.	Кількість умивальників у жіночому туалеті			
2.7.7.	Кількість умивальників у чоловічому туалеті			
2.7.8.	Кількість жінок на один умивальник			
2.7.9.	Кількість чоловіків на один умивальник			
2.7.10.	Наявність дверцят на кабінках			
2.7.11.	Спільні туалети для жінок і чоловіків			

2.7.12.	Кількість осіб на одну кабінку			
2.7.13.	Наявність дверцят на кабінках			
2.8.	Туалети для вихованок і вихованців			
2.8.1.	Гендерне маркування горщиків, унітазів, умивальників:			
2.8.2.	Кількість горщиків для дівчат			
2.8.3.	Кількість горщиків для хлопців			
2.8.4.	Нейтральне маркування			
2.8.5.	Кількість унітазів для дівчат			
2.8.6.	Кількість унітазів для хлопців			
2.8.7.	Кількість спільних унітазів			
2.8.8.	Кількість умивальників для дівчат			
2.8.9.	Кількість умивальників для хлопців			
2.8.10.	Кількість спільних умивальників			
2.8.11.	Гендерне маркування шафок для рушників:			
2.8.12.	для дівчат			
2.8.13.	для хлопців			
2.8.14.	нейтральне маркування			
2.9.	Спальня			
2.9.1.	Гендерне маркування ліжок			
2.9.2.	для дівчат			
2.9.3.	для хлопців			
2.9.4.	нейтральне маркування			
2.10.	Роздягальня			
2.10.1.	Гендерне маркування шафок для одягу			
2.10.2.	для дівчат			
2.10.3.	для хлопців			
2.10.4.	нейтральне маркування			
2.11.	Спеціальні приміщення			
2.11.1.	Наявність окремого залу для фізкультури			
2.11.2.	Наявність окремого залу для занять музикою			
2.11.3.	Наявність універсального залу для занять музикою та фізкультурою			
2.11.4.	Наявність кімнати для занять з використанням ТЗН			
2.11.5.	Наявність комп'ютерного класу			
2.11.6.	Наявність пральні			
2.11.7.	Наявність кухні для приготування їжі			
2.11.8.	Наявність кабінету завідувачки /-ча			
2.11.9.	Наявність кабінету методистки/-та			
2.11.10.	Наявність кабінету практичного психолога/-ині, соціального педагога/-ині			
2.11.11.	Наявність басейну			
2.11.12.	Наявність роздягален для хлопців			
2.11.13.	Наявність роздягален для дівчат			
2.11.14.	Наявність спільних роздягален			
2.11.15.	Усі переодягаються у групі			
2.12.	Медичні приміщення			
2.12.1.	Медична кімната			
2.12.2.	Процедурна			
2.12.3.	Ізолятор			
2.12.4.	Стоматологічний кабінет			
2.12.5.	Фітокімната			

2.12.6.	Кабінет ЛФК			
2.13.	Спортивно-ігровий інвентар			
2.13.1.	Наявність м'ячів			
2.13.2.	Наявність футбольних м'ячів			
2.13.3.	Наявність наборів для гри з піском			
2.13.4.	Наявність самокатів			
2.13.5.	Наявність ляльок, що асоціюються з особами жіночої статі			
2.13.6.	Наявність ляльок, що асоціюються з особами чоловічої статі			
2.13.7.	Наявність ляльок-немовлят			
2.13.8.	Наявність автомобілів			
2.13.9.	Наявність розвиваючих ігор, ігор на логіку			
2.13.10.	Наявність перукарні			
2.13.11.	Наявність іншого транспорту			
2.13.12.	Наявність "кухонь"			
2.13.13.	Наявність гри "Магазин"			
2.13.14.	Наявність наборів кубиків, лего			
2.13.15.	Наявність наборів посуду			
2.13.16.	Наявність іграшкових меблів			
2.13.17.	Наявність дитячих візочків			

ДЕРЖАВНІ САНІТАРНІ НОРМИ ТА ПРАВИЛА «Влаштування, обладнання, утримання дошкільних навчальних закладів та організації життєдіяльності дітей» (Наказ Міністерства охорони здоров'я України 01.08.2013 № 678)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1370-13>

СКЛАДАННЯ ПОРАД ДЛЯ ВИХОВАТЕЛІВ І БАТЬКІВ З ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Становлення особистості – тривалий та довгий процес, який починається з раннього дитинства і найголовнішу роль в цьому процесі відіграють інститути соціалізації - родина та заклади освіти. Саме вони, з опорою на розповсюджені у суспільстві стереотипи, які транслюють типові уявлення про моделі поведінки та риси характеру чоловіків та жінок, формують гендерні уявлення дитини.

Дошкільний період є надзвичайно важливим в цьому сенсі, адже він є початком активної соціалізації дитини. Сучасні пріоритети у вихованні базуються на забезпеченні індивідуального підходу до кожної дитини та спрямовані не на закріплення рамок фемінності-маскулінності, а на розвиток особистості дитини, створення умов для її реалізації в майбутньому.

З огляду на вищезазначене можна виділити завдання, які постають перед батьками, вихователями та виховательками дитячих садочків щодо гендерного виховання дітей, серед яких:

- виховання стійкого інтересу і позитивного ставлення дитини до себе та оточуючих, незалежно від статі;

- підтримка фізичного і психологічного здоров'я дітей незалежно від статі;
- створення умов для набуття досвіду відносин з оточуючим середовищем;
- підтримка самостійності, уміння робити мотивований вибір, відстоювати власну думку;
- розвиток емпатійності та емоційності;
- ознайомлення з різноманітними соціальними ролями, їх особливостями, виховання позитивного ставлення до різних соціальних ролей та розуміння необхідності їх існування.

Нажаль, навіть в наш час, можна констатувати наявність низки проблем, пов'язаних з гендерним вихованням в закладах дошкільної освіти. Зокрема, здебільшого методичне забезпечення виховного процесу враховує вікові та психо-фізіологічні особливості дітей певного віку, тоді як гендерні особливості не враховуються, ускладнений доступ до якісної інформації з питань гендерного виховання та наявність стійких стереотипних уявлень у самих педагогів.

Таким чином можна констатувати необхідність формування порад для педагогів ЗДО, які мають враховувати наступні принципи:

- Неперервність. Соціальний досвід набувається поступово з опорою на отриманні знання та навички.
- Активність. Все, що відбувається з дитиною формує певні установки та допомагає напрацьовувати поведінкові стратегії.
- Реалістичність та об'єктивність. Інформація має бути правдивою та формувати реалістичне розуміння соціальних процесів.
- Адресність. Будь-який вплив має враховувати індивідуальні особливості дитини.

Структурувати поради допоможе їх прив'язка до основних форм роботи з дітьми, а саме: навчальна діяльність, самостійна діяльність, індивідуальна робота, свята та ін. Особливу увагу варто звернути на гру, як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку.

Поради батькам мають більше стосуватись конкретних задач, які постають перед родиною, яка виховує дитину. Наприклад, вибір іграшки, гуртка, секції, одягу, фізичного розвитку, літератури тощо. Їх можна надавати:

- під час особистої бесіди;
- на батьківських зборах та круглих столах;
- оформлюючи їх у вигляді пам'яток, буклетів та розмішуючи на стендах в доступних для відвідування місцях.

І, наостанок, декілька прикладів порад для вихователів та виховательок:

- звертайтеся до хлопців та дівчат однаково – по імені;
- пропонуйте завдання однакової спрямованості та рівня складності дітям обох статей;
- заохочуйте дітей грати разом в рухливі та спокійні ігри;

- поясніть батькам дівчат важливість зручного одягу, який не стримує рухи та дозволяє дитині фізично розвиватись.

Для батьків:

- обираючи гурток чи секцію, запитайте дитину чим вона хоче займатися, на її здібності та нахили, а не на стать;

- заохочуйте дитину до фізичного розвитку, будь то хлопчик чи дівчинка;

- обираючи іграшки намагайтесь охопити весь спектр, від м'яких пухнастих ведмежат до транспортних засобів. Таким чином ви тільки збагачуєте досвід дитини та розширюєте коло можливостей.

ЯК СКЛАДАТИ ГЕНДЕРНОЧУТЛИВІ КАЗКИ ТА ОПОВІДАННЯ

Дитинство неможливо уявити без казок та цікавих оповідань. Вони не тільки розважають, але й виховують. За допомогою цих коротеньких історій діти формують уявлення про світ, корегують власну поведінку та розуміють як будувати відносини з іншими.

Саме тому дуже важливо звертати увагу на «якість» інформації, її відповідність недискримінаційному підходу.

Можливо ви звертали увагу, що в багатьох казках жіночі та чоловічі постаті підтримують гендерні стереотипи:

- Жінка / дівчинка - безвольна, потребує опору, надмірно піклується про власну зовнішність, залежить від чоловіка, схильна бути жертвою.

- Чоловік / хлопчик – активно захищає свої інтереси, може бути грубим, захищає слабих та багато подорожує світом.

Звісно, нічого немає поганого в лагідності дівчинки та подорожах хлопця, однак, такі моделі поведінки закладаються у підсвідомості дитини та впливають на все її життя. Людина, яка не вписується у ці шаблони виглядає дещо чудною для оточуючих, а іноді і для самої себе.

На щастя, у світовій літературі є приклади дитячої літератури, яка «зламає систему». Серед таких - книжки Астрід Линдгрєн «Роні – донька розбійника» та «Пепі Довга Панчоха».

Складаючи Казку чи оповідання уважно прислухайтеся до себе, чи не закладено в текст приховано якийсь з гендерних стереотипів, адже іноді їх дуже важко помітити, так міцно вони укоренились у нашій підсвідомості.

Розробка генерночутливої наочності для дітей дошкільного віку

Наочність в закладі дошкільної освіти спрямована інформування учасників та учасниць освітнього процесу, навчає правилам поведінки, допомагає вивчити матеріал та ін. І це дійсно так, але, чи дійсно тільки таку інформацію засвоюють діти? Нажаль ні!

Давайте розглянемо типові приклади гендерної дискримінації та стереотипів, які зустрічаються у візуальному просторі ДНЗ:

1. Зображення хлопчиків зустрічається значно частіше, ніж дівчат.
2. Хлопці / чоловіки зображені, як порушники дисципліни та бешкетники, або навпаки як герої та захисники.
3. Стереотипно зображені професії. Наприклад, вихователька та кухонна робітниця – жінки, а пожежник та поліцейський – чоловіки.

Нічого дивного, що розглядаючи кожен день такі приклади дитина міцно засвоює стереотипні моделі поведінки, і далі хлопці будуть порушувати правила, проявляти активність, а дівчата бути на других ролях. Пропонуємо Вам пошукати, які ще приклади стереотипів можна знайти на плакатах та зображеннях, яких так багато в дитячому садочку, проаналізувати їх та розробити власні варіанти, які повною мірою відповідатимуть недискримінаційному підходу.

ПРИКЛАДИ ГЕНДЕРНОЧУТЛИВИХ КАЗОК ТА ОПОВІДАнь

Пригоди веселого Тракторця

Казка

Перепелиця Світлана Олександрівна

Краснокутський район

Колонтаївська загальноосвітня школа I – III ступенів

учителька початкових класів

Любі шанувальники та шанувальниці казок, ви завітали в незвичайну шумну країну Машиномеханію. Тут і супершвидкісні авто, і тихохідні тягачі. Одні кудись спішать, одні щось везуть, одні щось тягнуть... Одним словом – працюють.

У цій країні у машиномеханізовній родині живе веселий Тракторець. Він любить весело ганяти вулицями так, щоб курава стояла стовпом, або бризки від калюж розліталися в різні боки, а в них на якусь мить спалахувала веселка. А інколи він притихає і, включивши свій бортовий комп'ютер, плутається у світовій павутині Інтернету. Тоді рідні скрушно хитають головою та нагадують йому про час.

– Ну, як я, – скаже читач чи читачка.

Одного разу, виїхавши за ворота своєї оселі, Тракторець стояв і розмірковував, куди йому податися цього разу. Тут він побачив Машинку, яка дивилася на нього своїми великими очима-фарами.

– Привіт, – сказала вона. – Може поганяємо разом.

– Ти ж дівчисько!

– Ну і що? – тихо запитала Машинка і швидко закліпала оченятами-фарами, щоб прогнати сльози .

– А нічого! Всі ви боягузки та клопотухи!

Машинка, пропустивши повз вуха образу, запитала:

– А ти куди прямуєш?

– До річки!

– Там треба бути обережним.

– Ну, що я казав, – фиркнув-гаркнув Тракторець, піддав газу і зник у куряві.

За хвилину він був уже на лузі. Тут веселилися Юмзик, Мтезик, Хташик, Кий, Джондирик. Тракторець вирішив попустувати і, в'їхавши у воду, покотив перед собою хвилю.

Та несподівано він відчув, як річка міцно вхопила його за ніжки-колеса своїм мокрим піском і підступно тягла на глибину. Тракторця охопила паніка. Вона не давала змоги зібратися з думками. Він борсався, витрачаючи даремно сили, а ті, що були на березі, теж хто перелякалися, хто розгубився.

– Як так? Що ж це? – роїлося у голові Тракторця.

І в цю мить він побачив знайомі великі очі-фари Машинки. Вона стояла близько до води.

– Спокійно, без паніки, – розібрав Тракторець тихий, але впевнений голос Машинки.

– Включи задню передачу, не газуй, тихенько і по тому ж сліду спробуй виїхати. Спокійно.

Ця впевненість Машинки передалася і Тракторцеві. Страх відступив. Він уже контролював свої дії.

– Ура! Виходить!

Ось уже і рятівний сухий берег.

Від пережитого у Тракторця ще щось пирхотіло у грудях, але він, зібравшись духом, голосно, щоб почули всі, хто був на березі, сказав:

– Прошу вибачення за свої слова, за «дівчиська»... І... дякую тобі.

З тих пір Тракторця і Машинку часто бачили разом. То вони вдвох, тихенько підкравшись і надавивши на клаксони, лякали горобців на дорозі, то влаштовували

змагання, хто найдовше провезе метелика, то мчали наввипередки з вітром по полю, то...
Ой, чого тільки не вигадували ці двоє!

А коли рідні чи знайомі у Тракторця питали:

– У тебе з’явився новий друг?

– Ні, не друг, а подруга, – гордо відповідав він і додавав: - Не важливо, хто це –
Машинка чи Тракторець, дівчинка чи хлопчик, а важливо, яка вона чи який він. Ось так!

Казка про мрію

Загородня Галина Володимирівна

м. Харків, Харківська гімназія № 152, учитель початкових класів

В одній великій могутній хмарі жила родина Крапельок. Крапелька-тато, Крапелька-мама, Крапельки-сини і Крапелька-донечка. Усі вони жили дружно і завжди допомагали один одному. Тато і мама -крапельки займали відповідальні посади в Управлінні водного кругообігу. Особливо у цій сім’ї любили і оберігали і маленьку кришталеву Краплиночку. І все було б чудово, але...у Краплиночки була нездійсненна мрія.

Справа в тому, що тато і мама з синами 5 днів на тиждень проводили у мандрах світом. У понеділок вони сідали у хмаринний човник, піднімали хмаринні вітрила й вирушали у відрядження: напували землю, мчали струмками в повноводні річки, підіймалися морськими хвилями, а тоді знову сідали у свій хмаринний човник і поверталися додому. Як же мріяла Краплиночка хоча б один раз здійснити таку подорож!

Так, звісно, їй багато разів пояснювали, що дівчата-краплинки повинні залишатися вдома, де спокійно й безпечно, займатися своїми дівочими справами... Але Краплиночка ніяк не могла зрозуміти, чому вона так само, як і брати, не може брати участь у водному кругообігу, адже вона розумна, допитлива, спритна й витривала! Чому?!

Краплиночка навіть зверталася з цим питанням до сонця:

– Ясне сонечко, згори

Бачиш, знаєш ти багато.

Чи поясниш ти мені,

Чом не можу мандрувати?

На що мудре сонце відповіло:

– Це дуже давня традиція, Краплиночко. Усі дівчата-краплинки завжди залишалися у родинній хмарі.

– А якщо я порушу цю традицію? – тихо й невпевнено промовила Краплиночка.

– Подумай, як до цього поставляться твої близькі, чи зрозуміють вони тебе?

Сонце лагідно погладило Краплиночку промінцем і рушило далі.

Краплиночка задумалась, задумалась і занурилась у світ своїх мрій...

Раптом, хтось легенько її підштовхнув. Це був веселий вітерець:

– Як справи? Про що замислилась?

Краплиночка і йому поставила те саме питання:

– Любий вітерцю крилатий,

Бачиш, знаєш ти багато.

Чи поясниш ти мені,

Чом не можу мандрувати?

Вітерець посміхнувся:

– Навіщо тобі це треба? Ось я постійно в дорозі, це дуже втомлює, навіть такого непосидька, як я. А в тебе тут така затишна й м'якенька хмаринка! Крім того, ти ж знаєш: треба дотримуватись родинних традицій.

– А якщо я порушу цю традицію? – все ще тихо, але вже набагато впевненіше запитала Краплиночка.

– Наслідки можуть бути непередбачувані. Але я про наслідки ніколи не замислююся, мені на роду написано бути легковажним, – донеслося здалеку. Вітерець вже кудись нестримно умчав.

А Краплиночка, сумно позіхнувши, знову залишилася наодинці зі своїми мріями й сумнівами. Так проходили дні, тижні, місяці...

Але одного разу сталася надзвичайна подія. Краплиночка поливала хмаринні кущики у своєму садочку й на одному з них побачила знесилоного, розпластаного метелика.

– Що з тобою, барвистий метелику? – Краплиночка торкнулась прохолодною рукою до комахи.

Метелик ворухнувся і розплющив очі:

– Води, дай мені води, – ледь чутно прошепотів він.

Напившись досхочу, врятований гість розповів свою історію:

– Ми, метелики, щороку робимо далекі перельоти. Так сталося, що цього разу на своєму нелегкому шляху ми не зустріли жодної хмаринки, жодної краплі води. А сонце палало все гарячіше й гарячіше. Метелики один за одним почали втрачати сили і, як осінні листочки, опускатися на землю. Тільки мені вдалося, на щастя, долетіти до хмарки, де я й зустрів тебе, Краплиночко. Я маю врятувати своїх друзів. Допоможи мені, будь ласка!

Тата-мами-крапельок й братів-крапельок не було вдома, а втрачати час було просто неможливо.

Краплиночка рішуче сіла у хмаринний човник та підняла хмаринні вітрила.

Вона склала рупором блакитні долоньки і голосно прокричала:

– Друже вітерцю, допоможи нам!

Довго чекати не довелося. З'явився розбишака-вітерець і, напнувши вітрила, швидко поніс хмаринний човник туди, куди його спрямовував метелик. Скільки ж всього захоплююче цікавого пропливало перед очима, але затримуватись було не можна. І ось вони побачили метеликів. Краплиночка почала напувати їх водою з хмаринного човника. Вона встигла врятувати всіх комах.

Відчувши силу, метелики здійнялися в небо, оточили хмаринний човник. Краплиночці здалося, що навколо неї розлилося квіткове море. Такої краси вона ще ніколи не бачила.

І саме в цю мить з-за обр'ю з'явився інший хмаринний човник, капітаном якого був тато-краплинка.

– Що тут сталося? Що відбувається? – суворо запитав він.

Краплиночка дуже розхвилювалася, бо думала, що татко обов'язково покарає її. Зовсім несподівано зашуміли, замахали крильцями метелики. Вони всі хотіли висловити свою подяку й своє захоплення вчинком відважної дівчинки.

Тоді тато, вислухавши їх, сказав:

– Я пишаюся тобою, Краплиночко! Тепер я бачу, що ти гідна виконувати нашу водяну роботу разом зі своїми братами.

Так маленька Краплиночка здійснила свою мрію й довела всім, що дівчатка-краплинки можуть робити великі справи анітрохи не гірше, ніж хлопчики-краплинки. Головне – це мати добре й сміливе серце та бажання здійснити свою мрію.

Настуся-захисниця

Регіна Покровська, вчителька історії Балаклійської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 ім.О.А.Тризни

Ця історія відбулась у часи славнозвісної козаччини. Часи, коли українські землі прагнули загарбати чужоземці. А український народ - надзвичайно сміливий, хоробрий та вільнолюбний,-змушений був оборонятися від загарбників.....

В одному українському селі жила дівчина Настуся. Про таких кажуть: «до всього принадна», любили її в селі.Та як же її не любити, коли вона швиденько своє господарство подбає і ну-мо сусідам допомагати: кому води наносить, кому попрає, кому з діточками пограється. І до всіх привітна, і до всіх з посмішкою....

Проїзжав повз село невеличкий козацький загін та й зупинився біля криниці води напитися. А в цей час Настуся набирала воду для сусідської старої.

-Доброго дня, красуня! -привітався до неї один з козаків.

-Доброго дня, козаче! - відповіла Настуся.

-А чи можна напитися з твоєї криниці? Ми здалеку шлях тримаємо, нищимо ворогів і загарбників і ще стільки ж пройти треба.

-Звичайно, можна, хлопці. А де ви шлях тримаєте? - в Настусі загорілися оченята та забилося частіше серце. Вона зрозуміла чого прагнула: захищати свою землю, обороняти її, не давати її розділити....

-Ох і смачна в тебе водиця! - дякували козаки Настусі.

-Хлопці, а візьміть мене з собою...

-Ти що, дівчина, з глузду з'їхала чи що? Не жіноча це справа - землю захищати, зброю тримати!

І в цей момент потемніло небо, чорні хмари закрили сонце, вітер підняв піщинки з землі, та вони закружляли у якомусь страшному танку. Ті, що стояли біля криниці, почули неприємний, страшний, сильний гул. Трава і квіти пригнулися до землі....

Подивилися козаки на небо, а там...- червоні спалахи громовиці, блискавки...І тут на небі з'явилося воно....- щось раніше небувало...Істота з чотирма головами, з крилами. Все тіло покрите червоною, наче риб'ячою чешуєю. І стала та істота спускатися до тієї самої криниці, де стояла Настуся з козаками. Та не розгубилося дівча.

-Козаки! Нумо, беріть свої шаблі та до бою!!! - а сама поставила відра з водою на землю, тримаючи в руках коромисло.

І тут коромисло Настусі на очах перетворилося на справжній меч із золотою ручкою та візерунками.

А істота все нижче і нижче спускалася над землею. Все більше і більше здригалася земля та пригиналися трави.

Смілива дівчина навіть і не думала тікати або пригинатися. Їй не були страшні блискавки, які вилітали із пащі чудовиська, їй не було страшно від сильнющого вітру, який все притискав до землі. Їй не було страшно. Вона витягла перед собою меч і з молитвою в серці і на устах стояла рівненько проти того лиха.

Козачі коні повтікали, більшість козаків поховалися, залишився лише Богдан та два його вірні друга. Не міг він втікати, не такий він був. Та й серце його вже належало хоробрій та сміливій Настусі.

Оголили козаки шаблі та й стали коло Настусі. Почався бій. Люди оборонялися від блискавок, які летіли від чудовиська та нарешті добралися до його чотирьох голів...Неначе за командою, четверо людей за мить відрубали чотири голови страшного чудовиська... Тієї ж миті небо розхмарилось, з'явилося сонечко, трава з квітами підняли свої стебла, ущух вітер, почали зникати і залишки страшного чудовиська...

Зрозуміла Настуся своє покликання: вона повинна захищати свою, українську землю від усілякого лиха. Богдан не міг намілюватися хороброю дівчиною. Настуся вмить заповонила його серце і душу.

-Знаю я, що це таке було-промовив наймолодший козак Дмитро. -Це діло рук чаклуна Белзи, що живе за Карпатськими горами. Це він все чаклує, породжуючи зло.

-Козаки! Нам потрібно це спинити. Досить українській землі терпіти ті лиха, які йдуть з усих боків. Поки ми живі, ми будемо боронити рідну землю.

Козаки не могли приховати свого захвату від хороброї дівчини.

-Вибач мене, Настуся. -промовив Іван, той, хто ще зовсім недавно говорив Настусі, що війна-це не жіноча справа. - Пробач мені, хоробра дівчино. Я відмовляюся від своє попередньої думки. Я був не правий. Ти билася нарівні з досвідченими і вправними воїнами. Нарівні тримала зброю. Я беру свої слова назад. Незважаючи на те, що ти-дівчина, ти-справжня войовниця, надійна захисниця рідної землі.

І відправилися Настуся з козаками у велику подорож на пошуки чаклуна. І траплялися їм не один десяток разів битися з ворогами та істотами, створеними чаклуном Белзою. Та про це вже ви дізнаєтеся у наступних оповіданнях про Настусю, Богдана та хоробрих козаків-захисників!

Не жіноча справа, або Як жінки чоловіків визволяли

(Мудра казка для дорослих і малих)

Кобиш Тетяна Леонідівна

Краснонапівський ліцей Лозівської районної ради, вчитель української мови

та літератури

В оселі Петренків зранку метушня: чекають дорогу гостю, бабусю Олену. Мама, як завжди, на кухні порається, а маленька Даринка за віник хапається, намагаючись підмести підлогу.

– Андрійку, синку, допоможи сестрі в кімнаті прибрати, – просить мама.

– Ще чого, – обурюється хлопчик, – це жіноча справа, до того ж мені вірш ще треба вивчити.

Андрій мовчки сідає на канапу, дістає підручник і починає щось бурмотіти, спідлоба поглядаючи на старання молодшої сестрички. Через деякий час, він покинув книгу і знову всівся за комп'ютер.

– Братіку, а можна мені з тобою пограти, – благально промовила Даринка.

– Ти ж дівчисько, а це гра для справжніх чоловіків, – зверхньо мовив Андрійко, але побачивши засмучені очі сестрички, додав: - тут, розумієш, стріляти потрібно уміти, зброю

обирати, стратегію розробляти, а ти краще мамі стіл накрити допоможи, бо бабуся скоро приїде.

Ображена Даринка пішла на кухню.

За святковим столом нарешті зібралася вся родина Петренків. Тато з дядьком Петром переповідали цікаві історії зі свого дитинства. Матуся з бабусею тихо наспівували улюблені пісні, Андрійко ж хизувався своїми гарними оцінками та новим автомобілем на пульті, що подарував хрещений батько.

– Братуку, а можна мені побавитися трішки твоєю іграшкою, я обережно, обіцяю, – мовила Даринка.

– Ще чого, це дорога річ, а ти її можеш зіпсувати, я ж не прошу в тебе твої ляльки!

– А я б тобі дала, грайся, якщо хочеш, – тихо промовила дівчинка і пішла до дитячої кімнати.

– Онучку, не можна так, вона ж твоя сестричка, – сумно зітхнула бабуся і пішла за дівчинкою до кімнати. За ними поплентався й Андрій.

Утішивши маленьку Даринку, бабуся уклала онука і онуку у ліжечка.

– Ну що, розказати вам казочку? – запитала вона.

– Так-так-так! – радісно закивала голівкою дівчинка.

– А я не люблю казочки, це для дівчат та малюків, я люблю бойовики, – промимрив Андрійко, обертаючись до стінки.

Бабуня лише посміхнулася і почала свою розповідь...

Це було дуже давно. Десять на краю світу існувала країна з високими горами, бурхливими ріками, дрімучими лісами, широкими полонинами, квітучими та родючими полями. Правила тією країною лише чоловіки. Жінки ж ніколи не мали право голосу. Вони тяжко працювали в полі, опановуючи різні ремесла, вели господарство вдома, виховували діток і догоджали в усьому чоловікам. А ті лише смачно їли, м'яко спали та вели державні справи. Єдиною чоловічою розвагою була війна, де вони хвацько брязкали зброєю, вправно на конях скакали та влучно в ціль стріляли. Вважали чоловіки, що війна й управління державою – це не жіночі справи.

Та одного разу злий чаклун Каркар наслав морок на країну, засліпив очі чоловікам, полонив усіх: від малого до старого. Заточив він їх у кам'яну темницю, а ключ від в'язниці заховав чаклун за сімома морями у величезну скриню. Повісив він її на старезному дубі, зрубати який зможе лише справжній лицар з добрим серцем і світлим розумом.

Заплакали жінки плачем великим, бо втратили і чоловіків, і синів своїх маленьких. Застогнали дівчата, бо запрягли їх у ярма слуги Каркара, вимагаючи велику данину.

Але не захотіли миритися із цим жінки, вирішили неодмінно повернути дітей та визволити чоловіків. Познімали вони з себе усі свої срібні та золоті прикраси, переплавили

їх і викували шаблю, міцнішу за яку, напевно, в світі не було, бо увібрала в себе увесь біль, розпач гнів і велику любов жінок. Відправили жінки на пошуки ключа від темниці невеликий загін з юними, але хоробрими і досвідченими дівчатами, на чолі яких стала наймолодша, Дарина.

Довго йшли дівчата, у дорозі розпитували зустрічних про дорогу до Каркара, але ті лише злякано озиралися навколо та хитали головами. Стомилися дівчата, тож сіли перепочити і перекусити нехитрим харчем. Раптом почувла Дарина тоненький писк біля себе. Глянула – мишка польова сидить біля торбинки. Усміхнулася, відламав шматочок хліба і протягнула їй гостинець.

- Дякую тобі, дівчино, добре у тебе серце, тож і я тобі колись віддячу,
- промовила сіренька та щезла.

А Дарина з подругами продовжила свої пошуки. Невдовзі вони підійшли до саду яблуневого. Рум'яні яблучка висіли на гілочках, виблискували, манили до себе, промовляючи: «З'їж мене, з'їж мене...». Зірвали дівчата одне, відкусили по шматочку – і заснули міцним сном. Сплять юнки, а коріння, як змії, обплутують їх молоді тіла, придавлюють до землі. Крізь сон чує писк знайомий Дарина над вухом: «Прокинься, дівчино, розплющ очі, бо згубить тебе Каркар». Пробудилася Дарина, розбудила подруг, порубали вони коріння, знищили сад, а потім, подякувавши мишці за допомогу, вирушили в путь.

Йдуть курним шляхом дівчата, аж бачать: на старому дубі Вітер прив'язаний. Борсається бідолашний, але розірвати залізний ланцюг не може, натомість ще більше заплутується в густому гіллі.

- Що сталося, Вітре? – запитала Дарина.
- Злий Каркар покарав мене, бо крутив вітряки в полі, допомагаючи нещасним жінкам зерно молоти на борошно.

Дістала Дарина шаблю, замахнулася щосили і розрубала ланцюг. Здійнявся Вітер у небо, розправив дужі плечі:

- Дякую тобі, у тебе добре серце, тож і я тобі колись віддячу.

А дівчата знову вирушили в путь. І дійшли вони до моря синього. Дивиться Дарина: на березі риба лежить. «Ось і обід», – подумала. Але шкода стало, і пустила її у море. «Дякую тобі, дівчино, добре у тебе серце, тож і я тобі віддячу», – промовила рибка і сплеснула хвостом. Враз з-під води човен з'явився з весельцями золотими та білим вітрилом. Зраділи дівчата, сіли у човен і попливли.

Враз небо почорніло, хмарами вкрилося. Буря здійнялася. Величезні хвилі одна за одною підіймалися над головою подруг. То вірні слуги Каркара намагалися зупинити дівчат, хотіли їх знищити, на дні моря схоронити. Але не злякалися юнки, вистояли у двобої

зі стихією. На жаль, недовгою була радість: біле вітрило порвалося, а золоті весельця зламалися. Як далі пливати? Що робити? Зняли тоді дівчата свої хустки, скріпили стрічками і зробили нове вітрило.

Раптом відчула Дарина, що підхопив хтось човен, і полетів він, мов на крилах. Дивиться дівчина, а це ж Вітер, давній знайомий. Швидко переніс він їх через сім морів і опустив човен біля берега скелястого.

Страшне чорне каміння здіймалося над морем. Чудернацькі дерева із зігнутими стовбурами та посірілим листям стояли довкола. А на чорному пагорбі стояла кам'яна темниця, де змучені і знедолені були ув'язнені їх чоловіки. А біля неї ріс старезний дуб. Підійшли дівчата до нього, глянули вгору і побачили скриню, залізом ковану. Вийняла шаблю Дарина – і затремтів велетень. Вдарила другий раз – застогнав дуб. Рубонула третій раз – впало дерево. Розбила скриню Дарина, хоче ключ взяти, але тут налетів чорний ворон, вірний слуга Каркара, схопив ключ і втопив його у синьому морі. Але не розгубилися дівчата, відрізали свої довгі коси, сплели невід і відшукали на дні моря бажаний ключ. Відімкнула Дарина темницю, випустила чоловіків і разом усі повернулися додому...

– А як же Каркар, його змогли потім здолати? – тихо запитав Андрійко.

– Звичайно, внучку, після повернення додому усе змінилося у тій країні, чоловіки і жінки були рівні у свої правах, вони разом працювали, разом виховували дітей і разом керували країною. І, звичайно ж, разом змогли здолати свого найлютішого ворога – злого чаклуна Каркара. Ну а тепер, дітки, час спати, солодких вам снів...

Вранці Андрійко прокинувся першим, він навшпиньки підійшов до Даринки і обережно поклав біля неї свій новенький автомобіль на пульті. Після цього хлопчик полив квіти у кімнаті, взяв віник і почав радісно підмітати у дитячій, а з іншої кімнати з посмішкою на вустах за ними спостерігала бабуся.

Усе в твоїх руках

(Оповідання для всіх)

Загорулько Галина Олександрівна,

*Краснопавлівський ліцей Лозівської районної ради, вчителька української мови
та літератури*

Мама їй часто говорила: «Виростеш, доню, приїде за тобою принц на білому коні і подарує любов і щастя». Спочатку, в дитинстві, це приваблювало Аліну, але з часом красива картинка, де все було таким казковим, змінювалася. Оскільки життя навколо теж переставало бути схожим на казку.

Перші питання з'явилися, коли побачила сльози на маминих очах. Хоча знала напевно: нічим їй не зашкодила.

–Мамо, що це в тебе? Ти плачеш?

– Ні, моя рідненька, все добре, просто порошок втрапила в око. Усе минеться. Не зважай.

Батько лише мовчки подивився на маму і погладив її по спині, від чого вона трохи здригнулася. Аліна, заспокоєна маминими словами не надала цьому значення. Може, це справді лише порошок.

Та згодом щось почало змінюватися. Чи то вдома, чи то в голові, чи то загалом у світі – дівчина не могла усвідомити. Якось раптово вона почала помічати, що дівчата – нерівня хлопцям. Скрізь: з усіх екранів, в рекламі, в інтернеті – пропагувалося одне: для дівчини найкраще – вдало вийти заміж, народити дітей і стати берегинею домашнього затишку, що чоловікова роль – утримувати сім'ю, добре заробляти і при цьому нічого не вкладати у створення того ідеалу родини, чітко розділяти жіночу і чоловічу частини побуту. Подруги, які рано вдало вискочили заміж, повторювали як заклинання: «Чоловік завжди правий. Не супереч йому, і будеш щаслива у шлюбі». Чомусь ніхто з них навіть не мріяв про реалізацію себе як особистості, поруч із чоловіком жінка наче втрачала риси індивідуальності, не прагнула нічого, окрім родини. Але ж світ не обмежується лише квартирою з кухнею.

Усе це бентежило Аліну, думки наштотувалися одна на одну, збиваючись, творили безлад, і дівчина ніяк не могла вийти на істинний шлях свого життя. Начебто і добре жити у когось за спиною, але як же самостійність, свобода вибору?

Якось Аліна випадково підслухала розмову тата і мами. Мама хотіла малювати, тобто серйозно займатися цим. Адже у дитинстві вона дуже захоплювалася художнім мистецтвом, відвідувала художню школу, її роботи хвалили. Мріяла про власні виставки. Зустріч із красивим галантним хлопцем внесла корективи у майбутні плани. Молоді одружуються. Усе було, як у казці: шикарне весілля, багато квітів, море любові, народження доньки. Був принц, і була принцеса. Тільки принцесою бути мамі хотілося все менше і менше. Вона відчувала себе пташкою в клітці. Намагалася переконати себе, що так і треба, що це для неї найкраще, і на деякий час це спрацьовувало. Чоловік забороняв навіть думати про щось інше, крім родини й оселі. Мовляв, ні на що більше жінка не здатна.

Але скільки воду не стримуй, все одно десь вона та проллється. Теперішня бесіда батьків, порушувала всі канони сімейного благополуччя, що склалися за цей час. Тато весь аж кипів: де це видано, щоб жінка про свої права щось заявляла? Не буде такого в його родині й поготів. Мама намагалася стримувати потік татових слів, але Аліна відчула, що аргументи її тануть. Тому не очікуючи кінця розмови, вона увійшла до кімнати і міцно обняла неньку: «Ти зможеш зробити те, про що мрієш, те, чого ти прагнеш. Не зволікай, ти зможеш, я перша допоможу тобі». Тато вигукнув щось незрозуміле і вийшов з квартири.

Так почалося їхнє нове життя. Хотілося б, звісно, сказати, що тато Аліни переглянув своє ставлення до жінки взагалі і до дружини й доньки зокрема. Але ні, це не той звичний хепіенд. Просто життя цих людей повернуло в зовсім різні боки.

Мама зараз має власну невеличку майстерню, де створює свої художні шедеври, дає уроки живопису усім бажаючим. А разом із Аліною вони впроваджують проект гендерної рівності у своєму місті. Поширюють інформацію про це і бачать своє життя лише у райдужних барвах. «Хто, як не ми?» – запитують вони одна одну. І мають єдино правильну відповідь.

Казка «Феюшка»

Петрова Ніна Петрівна

Близняківський ліцей Близняківської районної ради, Бурбулатівська філія

Учителька української мови та літератури

Був весняний погожий ранок. Лис Петрик прокинувся, швиденько прибрав ліжечко, умився. Смачно поснідавши, запив чаєм із цілющих лісових трав, син щиро подякував матері.

Юний лис був спортсменом. Він згадав, що треба поспішати на тренування, адже незабаром буде футбольний матч між командами «Горішок» та «Жолудь».

Цього разу він відчуває особливу відповідальність, бо його обрали капітаном команди «Горішок». Тренер – ведмідь Карпо. Хоча він був огрядним, але добре бігав, міг влучно забивати м'ячі у ворота. Підготовка до змагання ішла в темпі. Уже футболісти вибрали спортивні форми, новенький м'яч. Кожен дбав про своє здоров'я.

Якось на тренування прийшла лисичка Фея. У неї була спортивна фігура, юнка завжди впевнена у собі. Улюбленим предметом у Лісовій школі був для неї урок фізичної культури. Учитель часто ставив юну спортсменку за приклад іншим.

Але мало хто знав, що Фея дуже любила грати у футбол. У вільний час лисички збиралися на футбольному полі провести гру. Молоденькі лиси ставилися до цього байдуже. Та і на свої зустрічі ніколи не забороняли приходити подружкам, аби вони могли вболівати за якусь команду.

Залишився один день до вирішального турніру. Члени команд дуже хвилювалися.

У Петрика було все під контролем. Головні чинники – відмінний стан здоров'я, бадьорий настрій, жага до перемоги. Та сталося непередбачуване: захворів один із нападаючих. Що робити?! Де брати заміну?! Голкіпер Фелікс сказав:

-Запросімо Фею! Вона – класна футболістка. Якось чув її розповідь про престижні футбольні команди, знає прізвища знаменитих футболістів.

Лис Петрик обурено вигукнув:

- Що?! Не вистачало, аби якась дівчисько зіпсувало нам гру! Та не бути цьому!
Усі затихли. Мовчанку порушив лис Фелікс:

- Петрику, вислухай. У нас немає запасного. погодся. Відповідальність беру на себе.

Члени команди «Горішок» почали вмовляти капітана. Довго чекали відповіді. Потім почули:

- Гаразд! Але це буде один раз. На майбутнє обов'язково готуватимемо запасного.

Усі полегшено зітхнули. Гра буде! Це важливе рішення схвалив і тренер Карпо. Дали доручення Феліксу, щоб поговорив із Феєю. На щастя, вона відразу ж погодилася.

Після обіду команда вийшла на поле потренуватися. Петрик прискіпливо стежив за грою юної футболістки:

- А й справді! Грає добре, без сумніву,- подумав він, але про це нікому не сказав.

Настала довгоочікувана хвилинка. Матч розпочався. Футболісти команди «Жолудь» із посмішками дивилися на суперників, серед яких була лисичка, Петрик нервувал. Не хотілося програвати, бо з ними ж дівчина... Та нічого не вдієш тепер. Треба відстоювати честь команди...

У розпалі гри вболівальники все більше кричали та підтримували Фею. Вона спритно бігала, своєчасно отримувала м'яч і швидко забила перший гол у ворота команди «Жолудь». Усі глядачі були в захваті, вигукували:

- Феюшко, так тримати!

- Ура – Феющі!

Футболістка відчувала, що хлопці допомагають, тож не треба втрачати сили.

Та не все було так легко... Суддя оголосив штрафний удар у ворота команди «Горішок».

- Кінець! Програли! - подумав в розпачі капітан.

Але лисенята-футболісти одногосно вирішили поставити у групу захисної стіни Фею, відчуваючи, що вона не підведе. Мабуть, найбільше хвилювався Фелікс, бо ж саме він запропонував узяти лисичку у команду.

Над стадіоном запанувала тиша. Представник від команди «Жолудь» зневажливо подивився на «захисницю», наче передавав їй свої думки:

- Що, дівчинко? Запам'ятай назавжди: тут тобі робити нічого!

Він так сильно вдарив м'яч, що всі захоплено дивилися на нього. Але в цю ж хвилину лисичка Фея впевнено і красиво відбила м'яч, передаючи його своїм гравцям.

Над стадіоном пролунало громоносне «Ура!». Команда «Горішок» перемогла. Радості не було меж.

Коли все стихло, капітан Петрик підійшов до Феї і сказав:

- Спасибі! Дозволь потиснути тобі лапу. Ти - справжня майстриня футбольної справи! Вибач, що мав іншу думку про дівчаток.

- Я дуже щаслива, що не підвела команду,- зашарівшись, відповіла Фея.

Петрик промовив;

- Члени команди і я мріємо бачити тебе у складі нашого колективу. Будьмо друзями.

- Дякую! Я приймаю це із задоволенням.

Юнак продовжив:

- Пропоную показати тобі моє улюблене місце відпочинку. Пройдімо на галявину...

Лисичка побачила казкове диво: сотні фіалок вітали їх своїми голівками. Це була неймовірна краса.

Петрик сказав:

- Хочу подарувати тобі найкращу.

І вже нахилився, щоб зірвати квіточку. Але Фея його зупинила:

- Не треба. Хай росте і разом зі своїми лісовими рослинками прикрашає нашу найкращу планету у світі – Землю.

У лісі ще довго обговорювали футбольний матч, у якому Фея довела, що дівчатка можуть виконувати завдання не гірше за юнаків. Вони рівноправні. Так повинно бути завжди.

Невигадана історія
Золотоверха Олена Едуардівна
м.Харків, Індустріальний район
ХЗОШ №26, директорка

Ця історія трапилась дуже давно, коли правили королі й королеви, вже не було драконів, але ще існували славетні рицарі, які служили добру і допомагали тим, хто потребував підтримки.

В одній далекій і дуже гарній країні, навесні, коли цвіли мандаринові сади, а повітря було чистим наче після довгоочікуваного дощу, в королівській родині народилася дівчинка. І мати, і батько дуже зраділи малечі, бо так довго очікували на неї! Маленька крихітка з пухким ротиком і виразними очима стала окрасою палацу, її справжньою перлиною. Мабуть, саме тому її так і назвали, Маргарет.

Батьки для Маргарет нічого не шкодували. У неї були найкращі в світі іграшки, найрозумніший в світі поні, який вечорами катав маленьку принцесу верхи, а її батьки з цього тішились. Коли Маргарет піросла, то їй подарували чарівні фарби і мольберт, на якому все намальоване оживало. Дівчинка вміла танцювати, гарно співати, робити вишиванки. Але більше за все Маргарет до душі було прийти в майстерню придворного винахідника і разом з ним лагодити годинники, робити креслення чарівних приладів, які зможуть самостійно пекти смачні пиріжки, збивати крем для улюблених тістечок і, навіть, підіймати важкі речі замість того, щоб слуги їх несли сходами на третій, четвертий, п'ятий поверхи палацу! Проте королю з королевою більше подобалось, коли Маргарет читала їм вірші або оповідання про інші країни, про людей, які там живуть, про звірів, яких вони ніколи не бачили, про чарівні співи прекрасних і невідомих пташок.

Час йшов. Маргарет стала дорослою і батьки вирішили видати її заміж. Але не про це мріяла Маргарет і тому категорично відмовляла усім принцам-залицяльникам. Це тривало так довго, що королю набридла зухвала поведінка принцеси, і він вирішив її провчити.

Одного дня на ринковій площі було оголошено наказ короля, в якому король за зухвалість і неповагу до його рішень лишав принцесу Маргарет спадку і прав жити у палаці до тих пір, поки вона не одумається і не виконає волю короля, тобто не вийде заміж.

Насправді король з королевою були впевнені, що як тільки Маргарет дізнається про наказ, одразу пожалкує про свою поведінку, вибачиться перед батьками і вийде заміж за найкращого нареченого. Якою ж несподіванкою для них стало те, що Маргарет підкорилася наказу, збрала невеличку валізу і зранку рушила у дорогу. Вона дуже любила батьків, тому залишила їм записку, приблизно таку: «Мої єдині й найдорожчі у світі батьки! Я знаю, що

ви бажаєте мені лише щасливої долі, але дозвольте самій обирати свій шлях. До зустрічі, ваша любляча Маргарет».

Отже, король з королевою самі залишилися у палаці і весь час проводили в очікуванні новин від Маргарет, а у принцеси почалося геть нове життя.

Через декілька днів подорожі Маргарет опинилася у цікавому місті, мешканці і мешканки якого заробляли собі на життя тим, що шили незвичайний одяг для театральних вистав. В одній майстерні була якраз потрібна швачка, яка б вміла робити візерунки. Маргарет вміла це робити, до того ж їй потрібні були гроші, тому й взялася до роботи.

Візерунки у Маргарет виходили просто чарівні, за її сукні давали непогані гроші, проте дівчині це заняття не приносило задоволення. Через деякий час Маргарет залишила місто і рушила далі.

Минуло кілька днів і наша героїня опинилась у іншому місті – місті пекарів. Саме тут робили найсмачніші у світі тістечка, круасани і запашний духмяний хліб.

Маргарет влаштувалася робити крем зі свіжих вершків і різноманітних фруктів, подріблених горішків. Як же гарно у неї це виходило! Про смаколики Маргарет знало все місто. Але самій Маргарет часто було дуже сумно, вона без причини сперечалась з продавцями і продавчинями борошна. Навіть відверті усмішки дітлахів, які ласували її солодощами, іноді дратували дівчину. У душі вона відчувала хвилювання, її внутрішній голос закликав пізнати щось нове, ще невідоме.

І Маргарет знову рушила у дорогу. Через тиждень подорожі, коли йшов сильний і холодний дощ, дівчина потрапила до міста, яке, на перший погляд, було самим звичайним поселенням звичайних людей, які тут жили, будували домівки, працювали, раділи гарній погоді і сперечалися через дрібниці – нічого особливого. Маргарет вирішила тут не затримуватися, але раптом на околиці містечка вона побачила незвичайну будівлю. Точніше, дивною була не сама будівля, а люди, які заходили з якимось непотрібним мотлохом, а виходили в гарному настрої і, як здавалось дівчині, з новими речами. Маргарет також зайшла у дивний дім і ахнула від подиву і радості водночас! Це була величезна майстерня, в якій зі звичайних старих каструль робили пароварки, чарівні ножі самі нарізали овочі, а штучні руки-мішалки самі замішували тісто.

У віддаленому куточку майстерні за столом сидів високий і стрункий юнак у кумедних окулярах. Маргарет зачаровано дивилась на вправні руки юнака, які швидко і невимушено робили креслення чогось незвичайного. Юнак підвів очі і його задумливий погляд змінився: він ще ніколи не бачив дівчини у своїй майстерні.

Молоді люди познайомилися і швидко знайшли спільну мову, адже Маргарет з дитинства розумілась на кресленнях і майструванні. Юнака звали Тео, а майстерня

дісталась йому у спадок від дідуся. Тео і Маргарет схилилися над кресленням і робота закипіла...

Рік промайнув швидко. До палацу, де жили батьки Маргарет, під'їхала незвичайна карета, вона була без коней і гучно гирчала. Король з королевою вийшли назустріч кареті і побачили свою любу Маргарет.

- Ну що? – спитали вони, - Ти знайшла свій шлях у житті?

- Так, мої любі батьки! Знайомтесь, це – Тео.

Маргарет розповіла про їхню майстерню, про винаходи, які допомагають людям у повсякденному житті, про чарівні карети з двигунами замість коней, які вони придумали разом з Тео.

Батьки слухали щасливу Маргарет і починали її розуміти. Справа, яка запалює серце, обов'язково принесе тобі успіх, а людям – користь. Головне – слухати себе, не боятися будь-яких перешкод і не звертати з обраного шляху.

Ворота для Марічки

Оповідання

Кузніченко Анжела Олександрівна,

Волошан Вікторія Григорівна

м.Харків, Індустріальний район

ХЗОШ №26, вчительки математики

Яскраве сонце сліпило очі. Теплими промінчиками лоскотало шию, щічки, носика. Марічка шмигнула, втягнувши повітря і все, що зосередилося в носі. Сльози підпікали оченята й хотілося плакати ще й ще. Так болісно. Так образливо. Так несправедливо!

- Ти нічого не варта! - гримів голос однокласника Петруся у вухах...

Але ж вона просто хотіла постояти на воротах. Бо ж бачила, що маленький Сашко не справляється. Команда її однокласників програє. Їм от-от заб'ють ще одного м'яча і тоді...

Тоді почнеться! Владька та Ванька з паралельного класу стануть знов насміхатися з її хлопців. Так завжди було, коли їхні класи зустрічалися на стадіоні під час уроку фізичної культури. Ну що поробиш, їм краще вдаються фізичні вправи, ніж Петрикові та його команді. Не можна ж на ворота ставити малого Сашка. Він товстий, неповороткий. Займає майже весь простір футбольних воріт, а за м'ячем не встигає! Ну що тут поробиш?

- Давай, може, я встану?, - несміливо запропонувала Марічка Петрикові, – Ти ж бачив, як ми з татом м'яча ганяємо? Того тижня він і тобі дозволив з нами пограти. Пам'ятаєш..?

Оце нагадування, мабуть, було зайвим. Петрик зростав без батька і завжди із захопленням спостерігав, як Марічка зі своїми батьком та молодшими братами грають у дворовий футбол.

Цього разу він був розлючений насуваючою поразкою. Зупинився на мить, подивився їй прямо в очі й вигукнув дзвінко:

- Ти нічого не варта!

Отак із дзвоном у вухах, опустивши голову, попленталася Марічка геть зі стадіону, не думаючи, куди йде. А ніжки привели додому.

Зайшовши до кімнати, сказала собі: «Як там ота Скарлетт О'Хара казала в подібних випадках? Я не буду думати про це зараз, я подумаю про це пізніше? Добре! Так і зроблю». Завтра контрольна з історії, з англійської типу проект треба зробити. Та ще й Олександра Григорівна з математики ретельно пояснювала нову тему та задала на закріплення цікаві задачки.

«От цю проблему сьогодні я в змозі розв'язати! Так і зробимо», злегка посміхнулася до себе Марічка й почала з підготовки до контрольної.

Завдання тестів виконала швидко. Повторила матеріал по датах та поняттях. Аж ось завдання високого рівня: необхідно скласти історичний портрет особистості на власний вибір. Кого ж взяти? Князь Олег?... Хм ... Може звитяжного вояка князя Святослава? А що? Хозарів побив, кордони держави розширив, військо гарне мав.

Пригадала батька з молодшими братами. А цікаво, кому більше з батьком поталанило: її братам чи сином князя Святослава? Хм...Хай хто як хоче, а їй з братами точно пощастило з їхнім батьком! Та що там! Чи тільки з батьком! З батьками! Бо ж яка у неї мама майстриня!

Стоп. А у Святослава що було з батьками? Щось пішло не так у батька Святослава, князя Ігоря. Опинився з невеликим військом на ворожих, тільки-но приєднаних територіях, от і трапилася з ним халепа. Шкода князя. А синочок з мамою залишився. Та ще й з якою мамою! То ж не просто князева жінка! То ж видатна жінка і правителька Русі княгиня Ольга! Серед самих чоловіків залишилася з маленьким сином-князем! Коли синочок підріс, пішов у далекий похід воювати, примножувати території, вона не просто правила, а й порядок у державі тримала. Податкове законодавство русичів вдосконалила, з правителями видатних держав того часу здружилася. А щоб її серйозно сприймали, спочатку за чоловіка помстилася, потім християнство прийняла. Ото жінка! Не кожний правитель того часу міг похизуватися такими досягненням. А скільки таких жінок в історії часів, коли чоловіки керували світом! А скільки таких жінок зараз!

«То я нічого не варта?». Хм...Завтра, коли Петрик заспокоїться, я йому ще й про Маргарет Тетчер розповім...

А що там у нас з англійською?...

III. ЯК ПРОВЕСТИ ВДАЛЕ ВІДКРИТЕ ЗАНЯТТЯ: СЦЕНАРІЙ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ «УРОКІВ ТОЛЕРАНТНОСТІ»

Загальні настанови

Слід пам'ятати, що відкрите заняття – одна зі складових навчальної та методичної роботи педагогічного працівника, метою якого є виявлення рівня професійної компетентності та педагогічної майстерності викладача для подальшого удосконалення викладацької діяльності та підвищення рівня життєвої компетентності, моральних якостей здобувачів освіти.

Завданнями відкритого заняття є:

- контроль якості освітнього та виховного процесу освітнього закладу;
- поширення досвіду і впровадження новітніх, оригінальних, творчих досягнень педагогічних працівників;
- розкриття творчої індивідуальності і особистого потенціалу, розвиток культури спілкування здобувачів освіти;
- пошук нових можливостей удосконалення освітнього процесу;
- розкриття культури педагогічного професійного спілкування, саморозвитку, самореалізації самовдосконалення педагога.

Функції відкритих навчальних занять: (інформаційна, діагностуюча, мотивуюча, навчальна).

Відповідно до поставленої мети відкриті заняття проводяться за такими видами:

- пробне – відкрите заняття, що проводиться претендентом на посаду вчителя/викладача для підтвердження своєї професійної придатності;
- показове – відкрите заняття, яке проводиться з метою демонстрації передових методик викладання, використання новітніх освітніх технологій, як своєрідна школа передового досвіду;
- планове (поточне) – відкрите заняття, що проводиться до укладання педагогами нових строкових договорів (контрактів), а також для підвищення педагогічної категорії;
- позапланове – відкрите заняття, яке проводиться у разі надходження до адміністрації освітньої установи письмової заяви (заяв) батьків чи оікунів зі скаргою на низький рівень проведення навчальних занять тим чи іншим педагогом.

Доречним прикладом є «Уроки толерантності», які відносяться до показових – відкритих занять, проводились у школах та дошкільних закладах освіти різних районів міста Харкова та Харківської області. Спрямовані на інформування дітей про проблеми осіб з інвалідністю та розвиток в них позитивного сприйняття дітей з особливими освітніми

потребами. «Уроки толерантності», були започатковані в 2012 р. за ініціативою Центра раннього втручання та за підтримки волонтерських ініціатив КЗ ХГПА.

Перший «Урок» проводиться у вигляді казки про рожевого слоненя, яке відрізнялося від усіх інших, й має на меті опосередковано донести дітям думку, що вони можуть зустріти людину (дитину), яка відрізняється від них фізичними або психологічними характеристиками, та це не означає, що з нею не можна спілкуватися, грати, товаришувати.

Другий «Урок» побудований на конкретному наочному матеріалі – книжці «Познайомся, другом стань!» - це одна з перших вітчизняних книжок, що демонструє толерантне ставлення та недискримінаційний підхід до осіб з інвалідністю – книга харківської дитячої письменниці Ганни Кравченко. Вона була видана за підтримки громадської організації Благодійний фонд Інститут раннього втручання. І з 2011 року для поширення ідей толерантності і недискримінації щодо осіб з інвалідністю. Книжка, орієнтована на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, в ній зображені діти та дорослі з різними видами інвалідності та розповідається як треба поводитися коли вони побачать таку дитину, як з нею спілкуватися, товаришувати. Чесноту книги є те, що зображення в ній не є стереотипними, усі добре налаштовані, спілкуються та взаємодіють. Через малюнки зображені в книзі можна пояснити дітям що таке «доступність» для маломобільних груп населення, до яких входять не лише діти з руховими обмеженнями, а й батьки з візочками, маленькі діти та люди похилого віку. Дітям демонструються досягнення людей з інвалідністю. Наголошується, що такі люди є активними і мають суттєві здобутки.

А також висвітлюється принцип спілкування з дітьми з інвалідністю – на рівні.

Останній малюнок знову демонструє ігри дітей на свіжому повітрі, але вже тут до них доєдналися усі діти, про яких розповідалося на сторінках цієї книжки. Тобто це є символом інклюзії і толерантного ставлення до осіб з інвалідністю. Після проведення «Уроку» діти отримують книгу у подарунок.

Також, волонтери розробляють та проводять «Уроки толерантності» для учнів середніх і старших класів, організовуючи заходи на яких обговорюються життєві історії людей з інвалідністю, проводяться відповідні ігри. Паралельно проводиться просвітницька робота з вчителями та вихователями.

Сценарій Уроку толерантності № 1.

Тема уроку: Пригоди голубого зайченя.

Мета уроку: Сформувати у дітей розуміння про відмінності інших. Виховати почуття толерантності до інших людей, зокрема до людей з особливими освітніми потребами. Розвинути розуміння значимості відмінностей людей.

Тип уроку: Урок засвоєння нових знань.

Обладнання: Зайчик голубий, горішки, корзинку, стікери двох кольорів.

Хід уроку

I. Організація класу

Вчитель: Доброго дня діти! Давайте з вами познайомимся. Зараз, кожен по черзі має сказати як йому подобається коли його називають, а за це, ви отримаєте маленький подарунок. Добре?

Говорить учениця. – Мені подобатися коли мене називають Наталка (вчитель клеїть дівчинці стікер одного кольору).

Наступний учень також говорить як йому подобається коли його називають і отримує стікер іншого кольору.

Примітка для вчителя. Після того коли всі діти назвали свої імена у кожного учня і учениці має бути стікер, тих кольорів які були підготовані заздалегідь. Вчитель ділить дітей на команди за кольором стікерів.

Наприклад: діти з червоними стікерами це зайчата, а із зеленими – білчата.

II. Основна частина уроку

Вчитель. – Діти скажіть а всі вірять в чудеса? А хто хоче потрапити на чарівну галявину? Але для того що б на неї потрапити нам необхідно пройти випробування. І це випробування буде не простим. Готові? Добре тоді для початку кожен подивіться на свої квіточки (стікери) у кого зелененькі підходять до мене, а у кого рожеві спостерігають та оцінюють. Увага завдання для першої команди: білочка дуже поспішала, швиденько бігла і розсипала горішки. Потрібно допомогти білочці, але необхідно це зробити на одній ніжці. Дуже добре.

А тепер завдання для іншої команди допомогти зайчику знайти його маму, але оскільки зайчик не розуміє слів то треба йому пояснити і показати де його мама без слів. А тепер у кого рожеві квіточки (стікери) підходять, а учасники іншої команди спостерігають і оцінюють.

Примітка для вчителя. Після проведених ігор необхідно провести аналіз, що саме зрозуміли діти. В цьому можуть допомогти наступні питання: а скажіть легше було б збирати горішки на двох ніжках? А пояснити зайчику де його мама було б легше за допомогою мови? А чи буває так, що білочки чи зайчик народжуються не такі як інші зайчики і білочки? Як ви гадаєте чи складно бути не таким як усі?

Після опитування, необхідно тактовно підвести малечу до того що в світі не завжди все так як ми звикли чи хочемо. В природі існують звірята яким складніше ніж іншим добувати їжу, спілкуватись, гратись, але це нікому разі необесцінює їх, а навпаки робить унікальними.

Вчитель. – Які ви молодці, а значить можемо всі разом вирушити на чарівну галявину. Давайте разом закриємо очі і уявимо, що ми з вами на чарівній галявині, де тепло і сонячно багато травички. Уявили? Скажіть діти а ви всі знаєте зайчиків? А де вони живуть? А що їдять? А якого вони кольору? Молодці, відкриваємо оченята, на цій чарівній галявині живе незвичайний зайчик, він прийшов з нами що б розповісти свою історію. Давайте ми з ним привітаємося. Так от, наш зайчик відрізнявся своїм кольором, всі зайці були білого, або сірого кольору, а наш зайчик був блакитний. Малюк дуже переживав з цього приводу та й як тут не засмучуватися коли всі навколо дивляться косо і не схвально, а йому так хотілося грати і бігати зі всіма. Але зайчики не завжди брали його в свої ігри, адже нашому зайчику бачилося все не так як іншим і відчував він себе не так як всі, іноді йому було так образливо, що здавалося він весь тремтить від незрозумілого почуття.

І ось одного разу наш зайчик сидів милувався природою і йому було так самотньо й сумно. Тут раптом до нього підійшло найстарший заєць і сказав: «Що трапилось? Чого ти сумуєш малюк?».

«Розумієте мене турбує, що я не такий як всі. У мене і гри свої та роблю я все по іншому» – відповіло зайча.

Старий заєць погладив його і сказав: «ти не журися про те, що ти такий блакитний у цьому є свої переваги. Згадай коли тебе твій голубий колір виручав?»

Малюк згадував, згадував і раптом згадав. Як колись дуже давно він загубився і самотньо плував в темряві, в той час як його шукали його батьки.

«Вірно-вірно, я пам'ятаю такий випадок, мені було дуже страшно і я блукав темною дорогою і не знав де мій дім і раптом не по далеку я чув голос мами. Вона міцно обіймала, а ще сказала, що дуже добре що я такий блакитний і весь світився в темряві, бо якби я був сірим вони ще довго мене б шукали».

У цей момент очі зайчєня весело блиснули, він зрозумів що зовсім не погано відрізнитися від інших.

Старий заєць подивився на нього і сказав: «Та в житті бувають багато моменти і поганих і хороших, але ти ж особливий і ти можеш навчити товаришів всьому що ти навчився, а вони тебе навчать того, що вміють вони».

Зайчик подумав і сказав: «Звичайно навчу!»

Він підійшов до місця де грали інші зайчата, зробив не рішучий крок, деякий час просто спостерігав за іншими дітлахами. Старий заєць уважно спостерігав за ним, адже не розраховував, що у голубого зайчати відразу вийде потоваришувати з іншими. Однак маленьке зайчєня почав намагатись гратись з усіма, при цьому він ставав деталі впевненішим і розкутішим, далі голубе зайчєня показав, як він умів гратись, інші зайці були в подиві і захоплено підтримували гру. Вони стали разом грати і стало їм зрозуміло

що кожен особливий по своєму і це так чудово і весло. Старий заєць сидів на тому ж місці і посміхався, радіючи що у кожного з дітлахів з'явився новий товариш і голубе зайченя більше не самотнє.

Настала ніч і всі послулись.

III Висновок

Вчитель: А тепер можна повертатися з казки. Вам сподобалася казка? Скажіть, а чому вона нас вчить? А чому з зайчиком не хотіли гратися інші зайчики? А що трапилося в кінці коли вони потоваришували? Чи буває так що серед дітей хтось може також відрізнятись? Чи слід боятись відмінностей? Чи слід товаришувати з тами?

Примітка для вчителя. Вчителю важливо пояснити, що зайченя хоч відрізнялось від інших, воно все одно хотіло дружити з іншими і навчатись з іншими. Інші дітлах зайчати звертали увагу на його колір не намагались познайомитись з ним ближче. І коли знайомство все таки відбулось для всіх це було радісною пригодою, адже вони стільки нового і цікавого дізнались. З цього виходить, що не можна робити висновки по зовнішньому вигляду і можливостям, адже якщо дитина не може говорити, вона гарно малює, або танцює.

Рекомендації до проведення першого Уроку толерантності.

1. Перед початком проведення уроку, поцікався темою життя людей з особливими освітніми потребами та їх інтеграцією в сучасне суспільство. Доречно буде прочитати книгу «Просто інша» автор Ольга Шалева. Корисним буде перегляд таких фільмів як: «Дитя місяця» режисер Джанфранко Альбано, або короткометражний фільм «Цирк "Бабочка"» режесер Джошуа Вигель.
 2. Для підготовки заняття необхідно заздалегідь приготувати м'яку іграшку, стікери двох кольорів, корзину чи коробочку, шишки.
 3. При обранні м'якої ігнашки слід звернути увагу на розмір і колір. Колір іграшки має бути не типового кольору. В конкретному занятті це голубе зайченя, але у випадку відсутності голубого зайчиняти може бути інша м'яка іграшка. Наприклад: рожевий слон, фіолетове цуценя, рожеве ведмежа. У відповідності до того яка м'яка іграшка знайдеться, необхідно в казці замітини цього героя. Тобто, якщо у тебе голубе цуценя, то й казка має бути про голубе цуценя, при цьому не слід змінювати сюжет казки. Змінюй лише героя.
- Важливо щоб герой про якого піде мова на уроці був присутній. По-перше для дітей необхідна наочність, по-друге це підбадьорить дітей і додасть уроку не традиційності. Розмір м'якої іграшки має бути від 30 см до 50 см.
4. Важливо взяти стікери двох кольорів. Вони можуть бути будь-якого кольору і різної форми. Наприклад: рожеві та зелені. При роздачі дітям стікерів важливо щоб дітей з рожевими

стікерами і дітей з зеленими стікерами було приблизно порівну. Адже, відповідно до кольору вчителю необхідно поділити дітей на команди.

5. Також необхідно заздалегідь підготувати корзинку, куди діти-білочки будуть збирати горішки. При відсутності корзинки, можна взяти коробочку. Важливо, щоб коробочка була середнього розміру, для того щоб дітям зручно було кидати горішки. Горішки можуть бути будь-які, у випадку коли не має горішків їх можуть замінити шишки. У випадку коли не має не горішків не шишок їх можна зробити з папиру.

6. Ігри про білочок і зайчиків необхідно проводити з урахуванням кількості дітей. Якщо ж дітей в одній команді 8 і більше, необхідно команди розділити на пікоманди, і провести гру для однієї пікоманди, а потім для іншої. Те ж саме необхідно зробити з іншою командою. Таким чином, вдасться уникнути травматизму і забезпечить участь кожного учня і кожної учениці.

7. Після проведення ігор слід приділити особливу увагу обговоренню, оскільки діти не відразу можуть зрозуміти сенс проведених ігор.

8. Стосовно казки, бажано її розповідати, навіть якщо децю будуть змінені слова. Важливий зміст, тому не хвилюйся якщо забудеш якесь слово чи не так його скажеш. Саме розповідь допоможе дітям краще зануритись в атмосферу.

9. Після казки важливо провести обговорення. Нехай малеча поділиться власними переживаннями. Вчитель має розповісти про важливість дружніх відносин між всіма учасниками класного колективу, не зважаючи на відмінності.

10. У випадку, якщо лишитья час дітям можна намалювати свої враження від заняття.

Сценарій Уроку толерантності № 2

Тема уроку: Познайомся другом стань.

Мета уроку: Сформувати у дітей елементарні знання про людей з інвалідністю та як можна допомогти таким людям, якщо необхідно. Виховати почуття толерантності до інших людей. Розвинути почуття відповідальності за інших.

Тип уроку: Урок засвоєння нових знань.

Обладнання: хустина

Хід уроку

I. Організація класу

1.1 Привітання

Вчитель. Доброго дня діти.

1.2. Перевірка постави.

А тепер, сядьте рівненько і уважно слухайте.

1.3. Актуалізація опорних знань і знайомство.

Ви пам'ятаєте про що ми говорили на тому уроці? Хто мені скаже? Добре. А сьогодні ми з вами поговоримо про таких діток як той зайчик з яким ніхто не спілкується бо вони відрізняються від інших діток. Та спочатку давайте зіграємо в гру.

1.4. Гра на знайомство «мене звать»

Я кидаю м'яч і говорю своє ім'я, а до кого потрапляє м'яч, кидає його далі і говорить своє ім'я.

Вчитель розпочинає гру: Мене звать Тетяна.

(Діти по черзі називають своє ім'я)

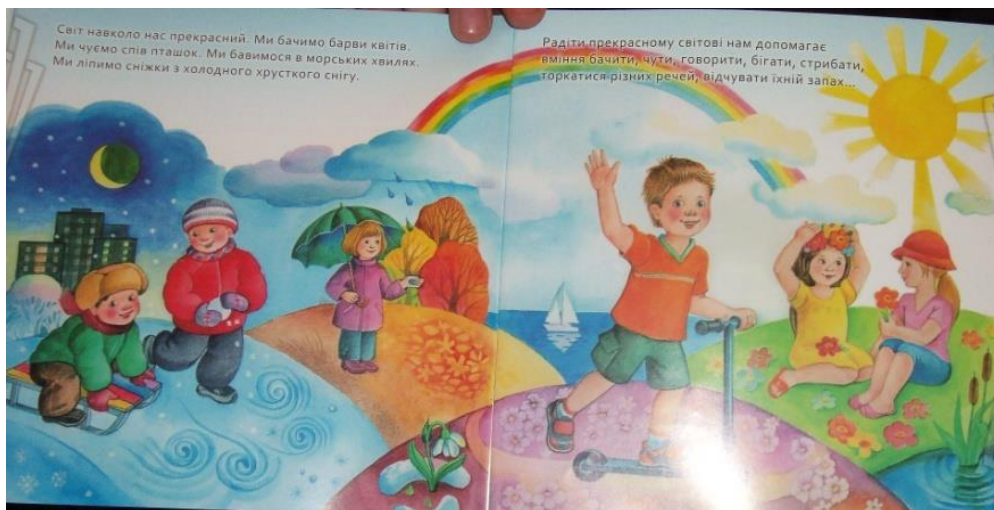
1.5. Повідомлення теми і мети уроку.

Вчитель. Наша тема познайомся другом стань. Тобто ми з вами будемо подорожувати містом Харковом і будемо знайомитись з дітками, які відрізняються від нас. Поговоримо як же можна з ними подружитися. Знайомитися з ними ми будемо за допомогою ось таких книжечок, які я кожному роздам, а в кінці подарую, але є одна умова мандрувати сторінками ми повинні разом, ніхто сам не гортає книжечку поки я не скажу.

II. Основна частина уроку

2.1 Подорож книжкою

Діти відкриваємо першу сторіночку.

Скажіть, а що ви бачите на на цих картинках? А що роблять діти? А діти граються всі разом?

Добре, а давайте ми з вами також зіграємо всі разом. Гра має назву «Кольорова кімната». Вчитель повідомляє правила гри.

2.2. Гра: Кольорова кімната

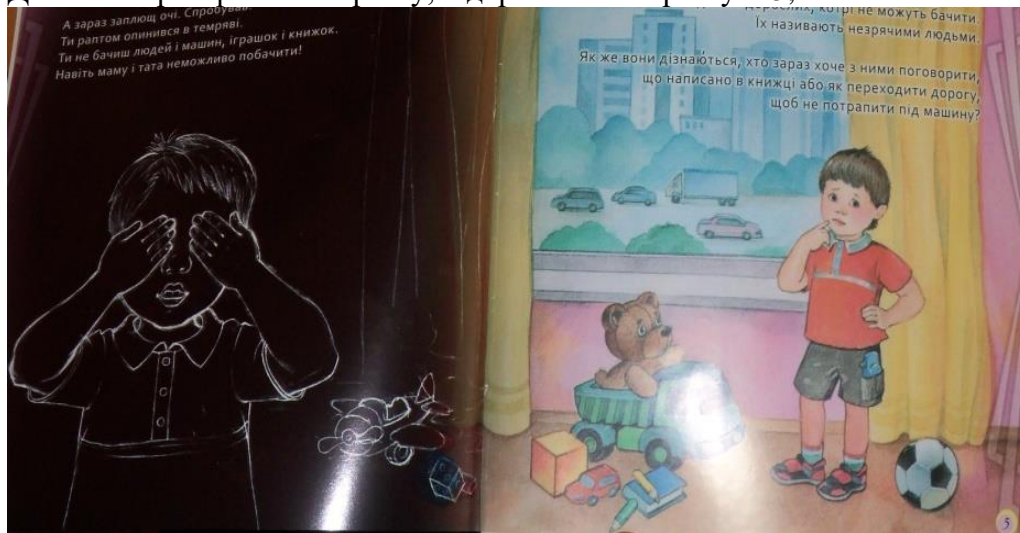
Тип: розважальна

Вік: з 6 до 12 років

Правила: Усі діти стають у коло, а один учасник – ведучий стає в центр кола. Ведучий в центрі кола називає будь-який колір на свій розсуд. Решта гравців, які стоять у колі, розбігаються по всій кімнаті. Їх завдання швидше за всіх знайти в кімнаті предмет такого ж кольору, який загадав ведучий. Перемагає той учасник, який швидше за всіх знайде предмет потрібного кольору. Він стає ведучим у наступному турі. Повторити можна декілька разів.

Добре сідайте.

Давайте перегорнемо сторінку, відкриваємо сторінку 4-5, ось так має вийти.

Давайте закриємо очі. Що ви бачите з заплющеними очима? Так дійсно нічого. Відкривайте очі. Уявляєте, що а нашому місті живуть люди які завжди нічого не бачать, або бачать дуже погано. Деякі діти навіть ніколи не бачили власних батьків, а лише чули їх голос. Як ви гадаєте це складно нічого не бачити? А в чому складність.

Давайте з вами зіграємо в одну гру, яка трішки допоможе зрозуміти людей які не бачать, або бачать погано. Гра має назву «Відгадай хто я». Вчитель повідомляє правила.

2.3. Гра: «Відгадай хто я»

Тип: розважальна

Вік: з 6 до 12 років

Правила: Виходить один учень, вчитель зав'язую очі, і підводить іншого учня, дитина з зав'язаними очима має по рукам, волоссі здогадатися хто це.

Примітка для вчителя: необхідно підвести підсумки.

Для обговорення можуть слугувати такі питання як: Скажіть складно було здогадуватися з зав'язаними очима? Уявляєте, людині яка погано бачить складно впізнавати інших людей поки вони не почують голос. Напевно, складно підбирати одяг і відвідувати не знайомі місця без супроводу.

А що ви бачите на 5 сторінці? Так, хлопчик. А ви помітили що він замислився? А замислився він про дітей які не бачать, він думає що бути таким зовсім не просто, чи можна з ними дружити.

Давайте допоможемо хлопчику і підкажемо чи можна дружити с такими дітьми? В які ігри можна з ними грати? Так. («Спорчиний телефон», «Міста»)

Давайте зіграємо в гру, але для цього не обхідна тиша. Зможете? Гра називається «Біб». Вчитель повідомляє правила гри.

2.4 Гра: «Біб»

Тип: розважальна

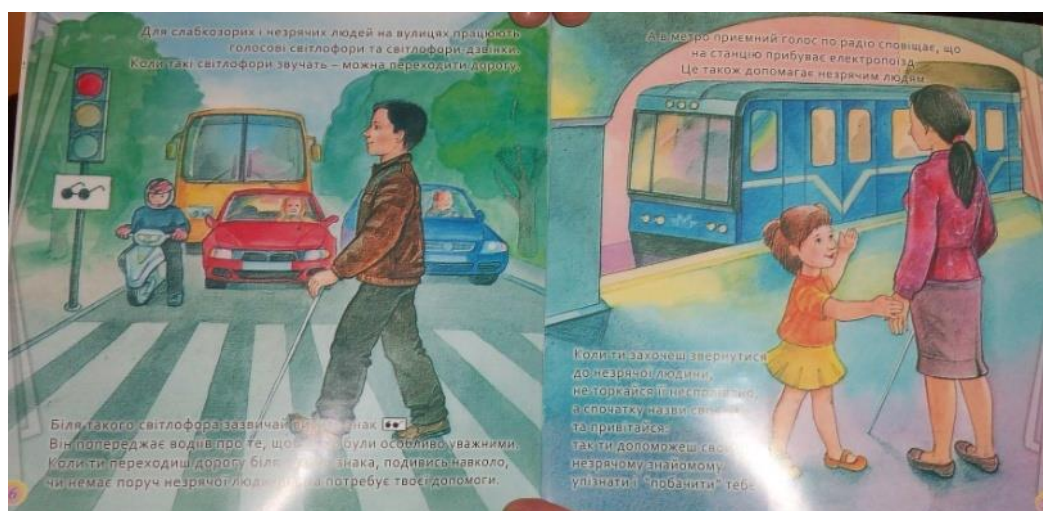
Вік: з 6 до 14 років

Правила: Один повертається до групи спиною, а хтось один з гурту має сказати біб, учасник який стоїть до групи спиною має відгадати чий голо. Якщо вгадав чий голос, вгадує ще раз, якщо ні то вгадує інший учасник.

Примітка для вчителя: Обговорення гри

Наприклад: Скажіть складно було відгадувати? Так, дійсно складно жити з такою не дугою.

Перегортаємо на сторінку 6.

Що ви можете розказати про цю картинку? Так, людини з палицею? А як ви гадаєте чому вона з палицею? Ця палиця називається опорна тростина. Людина яка не бачить цією палицею перевіряє собі шлях. А ви знаєте що іноді замість палиці ці люди ходять з собаками які спеціально підготовані. А що ви ще помітили цікаве? Знак? А що це за знак? Так це знак який попереджує водіїв. Обережно тут може проходити сліпа людина.

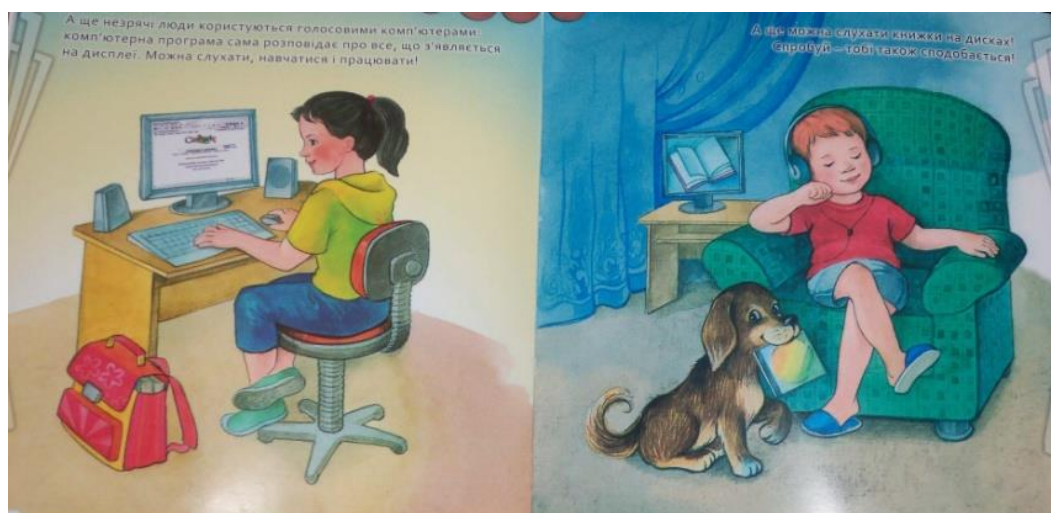
А на наступній сторінці №7, що намальовано? Потяг! А ще що? Дівчинка і тьотя. А ви звернули увагу що в тьоті в руках опорна тростина, тобто вона не бачить і можливо дівчинка хоче тьоті допомогти. Скажіть, а як ми можемо допомогти людям, які не бачать, або бачать погано? Так, перевести через дорогу, допомогти в транспорті. Але перед тим як допомогти, необхідно обізватись і запитати чи потрібна допомога.

Перегортаємо на ст. 8.

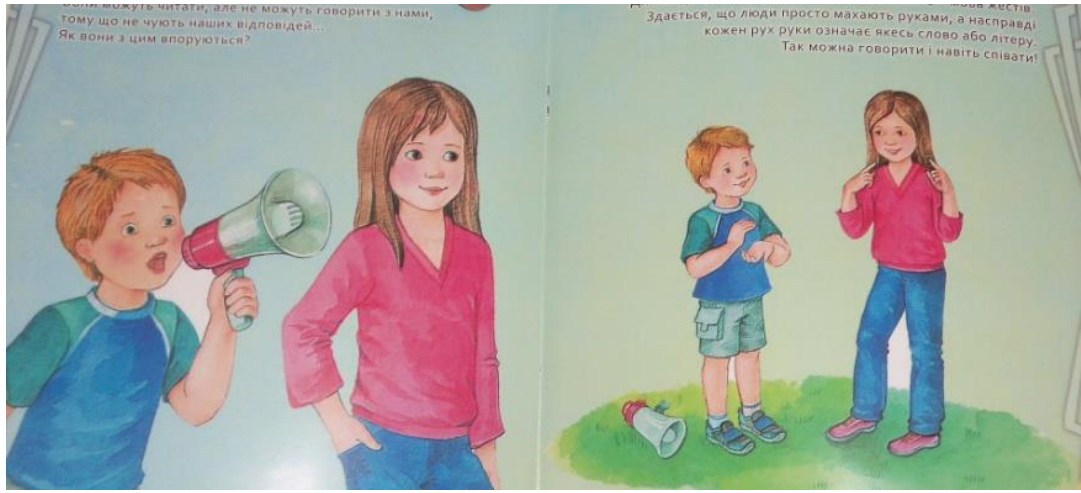
Що не звичного ви помітили на цій картинці? Ви помітили що дівчинка не дивиться в книжку. Давайте також спробуємо, почитати в такий спосіб. Діти які не бачать читають пальчиками, це називається шрифт Брайля, на наступній сторінці алфавіт, дома з батьками ви зможете прочитати, що там написано.

Перегортаємо сторінку. Що ви бачите на 10 сторінці?

Так дівчинка не дивиться на комп'ютер, адже це спеціальна програма для людей з вадами зору, яка дає можливість їм користуватися інтернетом. Також є спеціально аудіо книги.

Перегортаємо на 12 сторінку.

Що ви там бачите? А чому хлопчик кричить, як ви гадаєте? Так, мабуть дівчинка не чує і що тоді вирішує зробити хлопчик? Так, він переходить на жести. Давайте ми з вами щоб краще зрозуміти людей які не чуять або чувають погано зіграємо в гру яку ви всі гарно знаєте. Вона має назву «Зіпсований телефон». Знаєте? Добре, тоді ви розкажіть мені правила.

Тип: Розважальний

Вік: від 6 до 16 років

Правила: Команда стає в коло, або в лінію. Одна людина в кінці ряду повинен прошепотіти слово, або фразу в вухо іншої людини, яка стоїть поруч (наприклад, «банан»). Інша людина шепоче почує слово наступному який стоїть поруч, і так далі, до останньої людини в ряду. Останній чоловік у ряду виголосить слово або фразу вголос.

Примітка для вчителя: обговорення чому ми грали саме цю гру? Чи ви сказали слово яке почули чи додумали?

Перегортайте сторінку. Зараз у вас усіх має бути відкрита сторінка 14.

Як ви гадаєте що робить біля дошки вчитель, а учні? Тобто діти які не чувають, або чувають погано навчаються в школі, але на своїй мові.

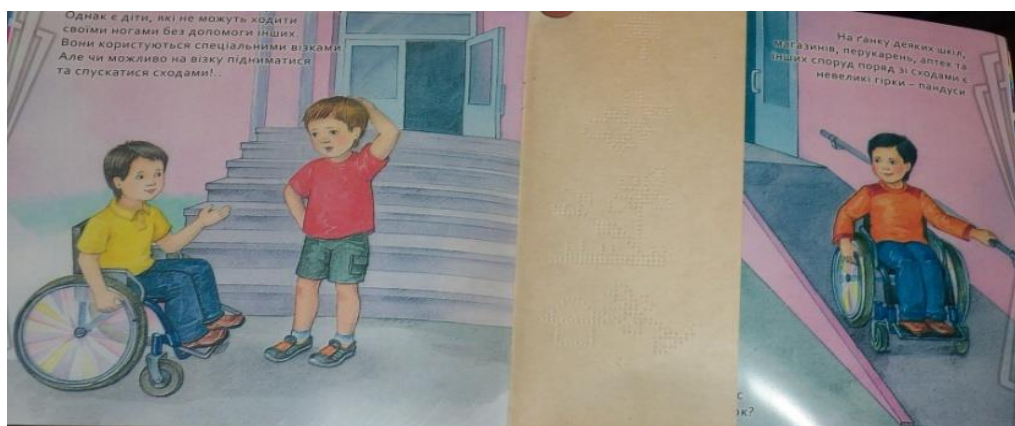
Скажіть, а якщо ми захочемо поспілкуватися з такою дитиною, як ми це повинні зробити? Звісно жестами, а ще ми маємо доторкнутися до людини, адже, якщо вона нас не буде бачити то не зможе зрозуміти, також ми маємо розмовляти повільно, бо такі люди можуть читати по губах.

А в що ми можемо пограти з такими дітьми? (ігри з м'ячем, спільно малювати, грати в піску, ліпити)

Діти погляньте на сторінку 13, що це в вусі у хлопчика? Ні це не зовсім наушник – це слуховий апарат, за допомогою якого глухі, або слабкочуючі люди можуть чути. Скажіть чому тут намальований телевізор?

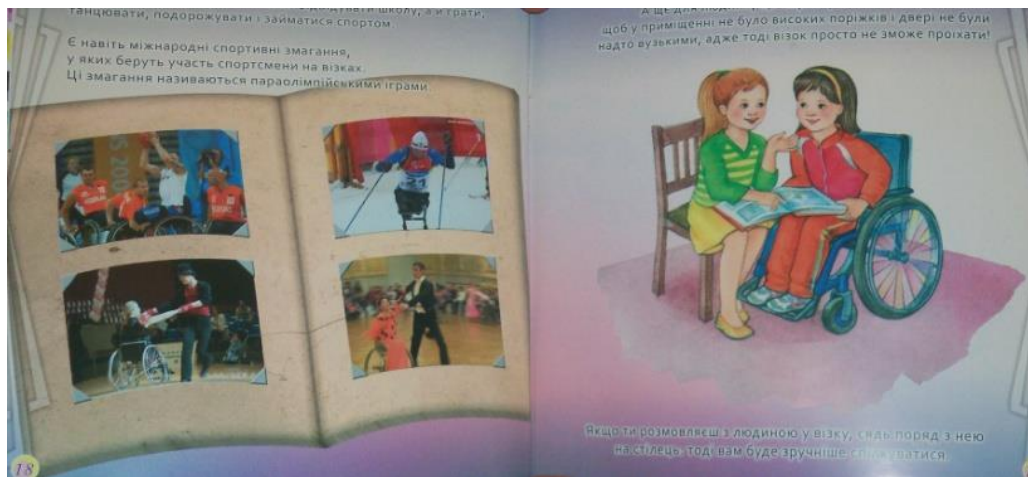
Чому жінка в лівому вуглі екрану щось показує? Навіщо? Правильно, це для людей які не чують. Ви дома по телевізору бачили такий сурдоперевод?

Погляньте на сторінку 16.

Як ви гадаєте про що розмовляють хлопці? Ви бачите о один з них замислився. Цікаво про що? Я вважаю, що хлопець на калясці попросив про допомогу, адже на калясці він не зможе піднятися по сходах. Певно, що товариш замислився як же це зробити. Можливо, покликати дорослих. А ось цікаво що на сторінці 17 хлопець сам з'їжджає з приміщення. Хто знає, як називається ця гірка, з якої спускається хлопчина? Правильно, пандус. А чи ви бачились десь по місту такі пандуси? Як ви гадаєте пандуси полегшують пересування людей які не можуть пересуватись без візку? Так, є навіть певний міський транспорт з спеціальними підйомними пандусами, які можуть перевозити людей у візках. Однак, для людей у візках пандусів недостатньо важливо щоб в самому приміщенні не було високих порогів чи сходів в самому приміщенні, двері мають бути не надто вузькими.

Перегортайте сторінку. Скажіть що ви бачите на 18 сторінці?

Як ви гадаєте що це за картинки? Так, це фотокартки. Правильно, це фотокартки з параолімпійських ігор. Ігри — міжнародні спортивні змагання для людей з інвалідністю. Тобто певні фізичні відмінності не заважають людині йти до мрії, займатись спортом тощо. Як ви гадаєте чи можна товаришувати з дітьми які пересуваються у візках? Так, ви молодці. Звичайно товаришувати можна. А як можна з ними спілкуватись знаєте? В що грати? При спілкуванні з людиною у візку необхідно сісти з нею на одному рівні, так буде зручніше. Грати можна в ті ігри які не вимагають фізичної активності. (Спільне читання книги, малювання, ліплення).

Перегортаємо на сторінку 20.

Що ви бачите на сторінці 20? Як ви думаєте які відносини у дівчат? Справа у тому, що є діти які не вміють розмовляти, або розмовляють досить погано. Ви можете сказати, що тільки маленькі діти розмовляють погано. Та насправді, є навіть дорослі які не говорять, або говорять погано. Як ви думаєте як же з ними спілкуватись? Правильно мовою жестів. Буває так о людина не говорить, але добре чує. А буває й таке, о людина не говорить бо не чує. Можливо на 20 сторінці саме шепотілись діти про те чи можна з дівчинкою яка не говорить гратись. Давайте їм підкажемо. Можна спілкуватись?

А давайте зіграємо в гру «Крокодил» і трішки поспілкуємось за допомогою жестів.

Тип: Розважальний

Вік: від 6 до 16 років

Правила: Спочатку потрібно з класу обрати гравця з який буде показувати задумане слово. Слово на вушко повідомляє вчитель. Учень має пояснити слово без мови. **При цьому йому дозволяється:** використовувати жести і міміку, танці, стрибки і кривляння; приймати будь які пози; показувати слово цілком або частинами; кивати або мотати головою: «так» і «ні». **Забороняється:** писати і малювати; вимовляти склади і букви (навіть без звуку, одними губами); показувати букви або передавати літери мовою глухонімих

Ось гляньте на сторінці 21 вони вже всі разом. Добре коли всі мають друзів?

Перегорніть сторінку 22 і відразу гляньте 23.

Що можете розказати про ці дві картинки? Тож чи можуть відмінності стати на заваді дружби? Тепер, визнаєте як спілкуватись з дітьми які не бачить чи не чують, а також не розмовляють чи пересуваються у візках.

III Висновок

3.1. Закріплення набутих знань

Діти наш урок добігає закінченню. Чи було вам цікаво? Скажіть ви дізнались щось нове для себе?

3.2. Гра «Спасибі за те що ти є».

На завершення давайте зіграємо в гру спасибі за те що ти є. Виходимо стаємо в коло і кожен учасник по черзі має повернутися і усміхнувшись сказати сусіду «спасибі за те що ти є». Добре діти сідайте.

3.3. Підсумок заняття.

На сьогодні наш урок завершено до побачення. Дякую за увагу!

Рекомендації до проведення другого Уроку толерантності.

1. Перед початком проведення другого уроку необхідно прочитати книжку «Познайомся другом стань», заздалегідь сплануйте хід заняття.
2. Бажано на початку заняття провести гру на знайомство якщо ти в новому класі, якщо ти добре знаєш дітей і діти добре знають один одного, можна провести будь-яку гру. Гра допоможе дітям налаштуватись на класну роботу.
3. Книжки не слід роздавати на початку заняття, роздавати їх потрібно саме тоді коли починаєте працювати з книгами.
4. Важливо наголосити на тому, що самостійно книги діти не гортають, а тільки всі разом. Якщо при отриманні книг діти самостійно їх гортають, вони відволікаються і не чують сказану тобою інформацію.
5. Ігри які проводяться підчас можуть бути зміннені на твій розсуд, але їх проведення є обов'язковою умовою заняття. Для того щоб запобігти перевтомі дітей.
6. Важливо чітко розрахувати час заняття, оскільки дітям властиво зіграватись. Однак, якщо багато часу витратити на ігри, лишиться зовсім мало часу на книгу, а книга дуже важлива під час другого заняття.
7. Слідкуй, щоб під час занять всі були активні і всі приймали участь у іграх і обговореннях. У разі якщо дитини не підіймає руку, необхідно її викликати, щоб все ж вона відповідала і грала разом з усіма.
8. Важливо тримати не лише увагу дітей, а й чітко контролювати зміст діалогу. Оскільки 6 – 7 років, ще той вік коли дитина може підняти руку і розповідати щось інше. Вчитель зупиняє, але не ображає і не говорить, що вона відповідає не по темі. Краще сказати: «Те що ти говориш дуже цікаво, а можна ти розповіси це після заняття. Добре?»
9. Важливо під час підведення підсумків провести гру, яка б розвантажила б дітей, підняла настрій.
10. На твій розсуд можна дати домашнє завдання для дітей: намалювати, або зробити поробку «Познайомся другом стань». Таким чином в цій важливій темі приймуть участь і батьки.
11. Бажано дати книжку додому, якщо не має можливості подарувати, можна дати на тиждень. Щоб діти і батьки разом погортали сторінки, почитали. Якщо дитина в сім'ї не сама то буду гарна нагода і їх долучити до цієї теми.

IV. ЧИМ ЗАЙМАТИСЯ З ДІТЬМИ ЩОДНЯ?

Як врахувати вікові та індивідуальні особливості дитини, готуючись до занять?

Діти не народжуються добрими чи злими, сміливими чи боягузами, допитливими чи індіферентними до всього, що їх оточує, тим більше усі ці характеристики не є привязаними до статі дитини. У спадок від батьків діти отримують певні анатомо-біологічні задатки, які є основою для їхнього подальшого розумового і фізичного розвитку. Передані батьками природні задатки можуть розвинути в певні здібності лише за сприятливих умов, цілеспрямованого виховного впливу.

Суспільні зміни, особливості науково-технічного прогресу, еколого-економічні проблеми останніх років суттєво вплинули не тільки на поведінкові риси дорослої людини, але й відбилися на дитячому віці. Практика роботи з дітьми, їхні дії та поведінка, дослідження проблеми розвитку дошкільника засвідчили, що дитина за останні десятиліття дуже змінилася.

Сучасна дитина стала більш допитливою, легко піддається навчаності, може оволодіти значно більшою інформацією, ніж вважалося раніше, вона стала більш пластичною у розумовій і фізичній площинах. Це відкриває нові перспективи розширення пізнавального змісту дошкільної програми виховання і навчання. У той же час можливості дитини не безмежні, вони визначаються віковими і психофізіологічними особливостями її розвитку. З іншого боку, відомо, що всі набутки у розумовому розвитку дошкільника стають основою для розвитку інтелектуальних можливостей дорослої людини.

Дошкільний вік є особливим, сенситивним періодом для розумового розвитку дитини. Особливість його полягає в тому, що в процесі розумового розвитку не стільки важливий обсяг конкретних знань, надбаних дитиною, скільки сформований пізнавальний інтерес і розвинені розмовні дії (уміння міркувати, аналізувати, пояснювати, узагальнювати, систематизувати, доводити, висловлювати свої думки). Пізнавальний інтерес стає рушійною силою для виявлення нового, спостереження, дослідження, вивчення всього, що оточує дитину. Пояснення нею невідомого, досліджуваного вдосконалює її розумові дії, націлює на відповідні позитивні вчинки.

Слід наголосити на тому, що діти – дослідники від народження, від природи, і їх цікавить усе. Дітям подобається вивчати оточуючий світ, пізнавати та досліджувати його. Це так цікаво дізнатися про невідомі предмети, такі як пісок, каміння, листя, повітряні кульки, гудзики, пульт від телевізора, липучка, клей, тощо, кожен з яких наділений своїми властивостями і можливостями. Дитина пізнає, що таке «липке», «пухнасте», «гладеньке», і виробляє свої міні-теорії про те, як побудований світ. Здатність досліджувати світ і систематизувати підходи до його вивчення називають пізнавальним (гносеологічним)

мисленням. Розвиток пізнавального мислення розпочинається з допитливості, яка притаманна майже всім дітям і яка, на жаль, минає з віком. Діти прикладають певних зусиль, щоб пізнати світ, отримати нові знання. Та не завжди можуть правильно їх пояснити, а тим більше – використати. Тому дуже важливими в роботі з дітьми є уміння вихователя ставити запитання про оточуючий світ, заохочувати і організовувати спостереження за всім, що оточує дитину, ставити експерименти і пояснювати їх.

Перед усім слід враховувати, що дитина в цей період інтенсивно росте (від трьох до шести років продовжується інтенсивне дозрівання організму дитини). Швидко формується і дозріває її мозок, нервова система. Проте їхні функціональні особливості ще не склалися, і можливості допоки обмежені. Тому, створюючи нові інтенсивні програми роботи з дітьми дошкільного віку, слід враховувати не тільки те, що вони можуть досягнути у своєму розвитку, але й те, яких фізичних та й нервово-психічних витрат це їм буде вартувати. Для прикладу, діти у віці 3-6 років рухливі і граціозні, у них добре розвинена здібність постійно переміщатися, виразні жести. Однак таке багатство моторики можливо спостерігати лише у вільних рухах. Достатньо примусити дитину відтворювати точні рухи або жести, і вона легко втомлюється і швидко втрачає інтерес до заняття. Нездатність до точності у рухах обумовлена недорозвиненістю кіркових структур. Вражаюча дорослих дитяча рухливість і невтомність пояснюється тим, що дитина не виконує продуктивних робочих рухів (які потрібні для виконання конкретного завдання: намалювати, побудувати корабель тощо).

Стрімке збільшення росту та ваги, яке спостерігалось у ранньому віці, дещо сповільнюється у віці 3-4 роки і набуває прискореного розвитку знову наприкінці дошкільного віку. До особливостей фізичного розвитку дитини дошкільного віку слід віднести окостеніння скелету (при збереженні хрящової будови окремих його ланок), збільшення ваги м'язів (але розвиток загальної мускулатури випереджає формування функцій дрібних м'язів рук). Саме в цей час удосконалюється і діяльність серцево-судинної системи.

Відбуваються подальші морфологічні зміни в будові головного мозку, зростає його вага, посилюється регулятивний вплив кори великих півкуль на функціонування підкірки, виникають складні умовні рефлексії, в яких провідну роль відіграє слово, тобто інтенсивно формується друга сигнальна система. Це створює необхідні передумови для більшої самостійності, засвоєння нових форм соціального досвіду, набуття власного елементарного практичного досвіду в процесі виховання та навчання.

Дошкільний вік характеризується виникненням нової соціальної ситуації розвитку. У дитини вже окреслюється коло елементарних обов'язків (почистити зуби, прибрати іграшки, скласти, впорядкувати взуття тощо). Змінюються взаємини з дорослими: через

взаємодію (спільні дії) дитина готова до поступового самостійного виконання доручень дорослого.

Внутрішня позиція дошкільника стосовно інших людей характеризується передусім усвідомленням власного «Я», свого значення для близьких родичів та своїх вчинків. Дитина відчуває величезну потребу в любові, прагне її отримати від близьких людей. Заради цього готова до добрих вчинків, хороших справ. Вона постійно привертає до себе увагу, хоче бути хорошою, адже хороших люблять.

Особливості соціальної ситуації розвитку дошкільнят виявляються в характерних для них видах діяльності, передусім у сюжетно-рольовій грі, яка створює сприятливі умови для доступного в цьому віці освоєння зовнішнього світу, практичного життєвого досвіду.

Гра – явище соціальне за своїм походженням та змістом, вона є історичним утворенням, зумовлена розвитком суспільства, його культурою. Це особлива форма життя дитини в суспільстві, діяльність, у якій діти в ігрових умовах виконують ролі дорослих, відтворюючи їхнє життя, працю та стосунки.

Характеризуючи гру дошкільнят, наголосимо передусім на важливості виконання конкретної ролі та пов'язаних з нею особливостей діяльності. Якщо в ранньому дитинстві центральним моментом гри був предмет та способи дій з ним, то тепер на перший план виходить людина, її стан, дії та стосунки з іншими людьми. Гра набуває соціально обумовленого характеру, оскільки дитина вчиться гратися під прямим чи опосередкованим впливом дорослого, ще й наслідує його дії і вчинки. Мотиви гри закладені в самому її змісті.

Дошкільнят уже привчають до виконання окремих трудових завдань, причому розпочинають цю роботу в ігровій формі. Відсутність диференціації гри та праці – характерна особливість трудової діяльності молодших дошкільнят, яка до певної міри зберігається і в середньому та старшому дошкільному віці. Для останньої вікової групи інтерес до процесу діяльності поєднується з інтересом до її результатів та того значення, яке їхня праця має для інших. Діти здатні усвідомлювати обов'язковість трудових завдань і привчаються виконувати їх не тільки з цікавості, але й розуміючи їхню значимість для інших людей. Наголосимо, що спрямованість трудових дій дітей залежить від того, як вона організується та мотивується дорослими, як оцінюється кінцевий результат. Важливого значення набуває спільний аналіз результатів діяльності і звичайно похвала або ж оптимістичне прогнозування майбутніх успіхів.

Дошкільник набуває власного досвіду і засвоює доступний йому досвід інших, спілкуючись із дорослими, граючи в рольові ігри, виконуючи трудові доручення тощо, тобто він постійно вчиться. Крім того, в цьому віці розпочинається освоєння форм навчальної діяльності, з'являється можливість систематичного навчання за певною програмою. Щоправда, ефективність останнього буде залежати від того, в якій мірі зміст

навчання співпадає з природним розвитком дитини, наскільки воно органічно вплітається у її практичну діяльність, наскільки програма навчання стає власною програмою дитини. При організації навчання слід ураховувати, що дошкільник має величезний інтерес до світу дорослих, їхньої діяльності та взаємин, прагне активного наслідування.

Роль навчання в розумовому розвитку дитини суттєво зростає, якщо має місце набуття не окремих вибіркового знань, а певної їхньої системи та формування потрібних для їхнього засвоєння осмислених дій.

Сенсорний розвиток дошкільника включає дві взаємопов'язані сторони – засвоєння уявлень про різноманітні властивості предметів та явищ і оволодіння новими діями, які дають змогу повніше та більш диференційовано сприймати світ.

Ще в ранньому віці у дитини накопичилося певне коло уявлень про ті чи інші властивості предметів, і деякі з таких уявлень виконували роль зразків, з якими порівнювалися нові предмети у процесі їхнього сприймання: червоний як вогонь, мак; м'який як котик, теплий як дитяча ковдра. Тепер же починається перехід від предметних зразків, що базуються на узагальненні індивідуального досвіду дитини, до використання загальноприйнятих сенсорних еталонів, тобто уявлень про основні різновиди властивостей і відношень (кольору, форми, розмірів предметів, їхнього розташування у просторі, висоти звуків, тривалості проміжків часу тощо).

Поступове ознайомлення дітей з різними видами сенсорних еталонів та їхня систематизація – одне з найважливіших завдань сенсорного виховання в дошкільному віці. Його основою має бути організація діяльності дітей з обстеження та запам'ятовування основних різновидів кожної властивості, що здійснюється передусім у процесі навчання малюванню, конструюванню, ліпленню та, звичайно ж, грі. Паралельно дитина засвоює слова, що означають основні різновиди властивостей предметів. Слово-назва закріплює сенсорний еталон, дає змогу точніше й усвідомленіше його застосовувати. Але це можливо за умови, що слова-назви вводяться на основі власних дій дитини з обстеження та використання відповідних еталонів.

Перцептивні дії (структурні одиниці процесу сприймання), адекватні об'єкту, починають формуватися у дітей п'яти-шести років. Вони забезпечують свідоме виділення того або іншого аспекту чуттєво створеної ситуації, й перетворення сенсорної інформації в образ. Їхньою характерною ознакою є розгорненість, включення до свого складу великої кількості рухів рецепторних апаратів, що здійснюються рукою чи оком.

У тісному зв'язку з удосконаленням сприймання розвивається і мислення дитини. Наприкінці раннього дитинства на основі наочно-дійової форми мислення починає складатися наочно-образна форма. У дошкільному віці має місце її подальший розвиток. Мислення стає образно-мовним, тобто таким, що спирається на образи уяви і здійснюється

за допомогою слів. Усе це є свідченням того, що мислення набуває певної самостійності, поступово відокремлюється від практичних дій, у які було вплетене раніше, стає розумовою дією, спрямованою на розв'язання пізнавального мисленнєвого завдання.

Зростає роль мовлення у функціонуванні мислення, бо саме воно допомагає дитині мислено («про себе») оперувати об'єктами, порівнювати їх, розкривати їхні властивості та співвідношення, виражаючи цей процес та його результати в судженнях і міркуваннях. Мотивами такої діяльності є прагнення зрозуміти явища оточуючої дійсності, встановлювати їхні зв'язки, причини виникнення тощо.

Діти чутливі до суперечностей у своїх судженнях, вони поступово вчаться узгоджувати їх, міркувати логічно та діяти послідовно. Необхідною умовою цього є достатня обізнаність з об'єктами, про які йдеться у їхніх міркуваннях.

Розвиток мислення дітей дошкільного віку значно прискорюється, якщо такий процес відбувається не стихійно, а в умовах цілеспрямованого і правильного управління з боку дорослих. Він тісно пов'язаний із суттєвими позитивними зрушеннями у мовленні дошкільнят. Швидко зростає словниковий запас, досягаючи до семи років 3,5-4,0 тисячі слів. У словнику, окрім іменників та дієслів, значне місце посідають прикметники, займенники, числівники та службові слова.

Уже в дошкільному віці починає реально формуватись особистість дитини. Цей процес тісно пов'язаний з розвитком емоційно-вольової сфери, із формуванням інтересів та мотивів поведінки, набуттям життєво важливих навичок. На формування особистості дитини впливає соціальне оточення, взаємини з рідними, друзями, іншими дорослими.

Джерелом емоційних переживань дитини є її діяльність, спілкування з оточуючим світом. Освоєння в дошкільному дитинстві нових, змістовніших видів діяльності сприяє розвитку глибоких та стійких емоцій, пов'язаних не лише з близькими, а й з віддаленими цілями, не тільки з тими об'єктами, що дитина сприймає, а й тими, що уявляє.

Діяльність породжує передусім позитивні емоції, причому як своєю метою, сенсом, якого вона набуває для дитини, так і самим процесом її виконання. Тому цей період слід вважати сенситивним для формування фундаменту розвитку творчих здібностей дитини, розвитку неусвідомлених компонентів розумової активності – фантазії, інтуїції, творчої уяви.

Зростає потреба дошкільника в товаристві ровесників, внаслідок чого інтенсивно розвиваються соціальні емоції (симпатії, антипатії, уподобання тощо). Виникають інтелектуальні емоції. У процесі спілкування дитини з дорослими формуються її моральні почуття. Урізноманітнюються прояви почуття власної гідності: розвивається як самолюбство, так і почуття сорому, ніяковості.

Важливе значення у формуванні моральних почуттів мають дитячі уявлення про позитивні еталони, що дозволяють передбачати емоційні наслідки власної поведінки. Дитина завчасно може переживати задоволення від схвалення її дій і вчинків, або ж тривогу, невдоволення від очікування негативної оцінки. Таке емоційне передбачення грає вирішальну роль у формуванні моральної поведінки дошкільника.

Дошкільник починає відособлюватися від дорослого, диференціюючи себе як самостійну людську істоту. При цьому поведінка дитини зорієнтована на дорослого (його вчинки та стосунки з людьми) як зразок для наслідування.

Вирішальну роль у засвоєнні зразків поведінки відіграє оцінка, яку авторитетні для дитини люди дають іншим дорослим, дітям, героям казок та розповідей тощо. Якщо мама сказала, що Андрій поганий хлопчик, а Оксанка гарна дівчинка, то це для дитини істина, що не потребує пояснень.

Орієнтація поведінки дошкільника на дорослого зумовлює розвиток її довільності, оскільки тепер постійно зіштовхуються як мінімум два бажання: зробити щось безпосередньо («як хочеться») чи діяти відповідно до вимог дорослого («за зразком»). З'являється новий тип поведінки, яку можна назвати особистісною.

Поступово розвивається певна ієрархія мотивів, їхня супідрядність. Діяльність дитини тепер зумовлюється не окремими спонуканнями, а ієрархічною системою мотивів, у якій основні та стійкі набувають провідної ролі, підпорядковуючи ситуативні пробудження. Пов'язано це з вольовими зусиллями, потрібними для досягнення емоційно привабливої мети.

Таким чином, саме врахування вікових та індивідуальних особливостей розвитку дошкільника, дозволяє навчально-виховний процес спрямовувати на ефективне осмислення, планування, програмування та творче здійснення дитиною свого індивідуального життя в майбутньому

Кожне підготовлене тобою заняття має бути вірно оформлено (починаючи з титульної сторінки), затверджене керівником практики та вихователем ЗДО, апробовано (проведене з дітьми), розміщене в папці з твоїм досвідом.

Дуже бажано, аби цей гендерний компонент не був штучно відділений від ходу занять, які ви проводите, не порушував його логіки. Він не має бути поданий на самому його кінці як символічний жест про те, що до теми заняття він начебто не має прямого відношення.

У контенті гендерночутливого підходу до розробки і проведення сценаріїв і конспектів занять з дітьми варто дотримуватися таких рекомендацій:

1. *Опис заняття повинен передбачати акцент на рівному залученні дівчат і хлопців до різних його компонентів, зокрема тих, що пов'язані із практичною експериментальною діяльністю (типова для ЗДО ситуація, коли хлопець проводить дослід, а дівчина спосерігає, має відійти у минуле).*

2. *Згадування відомих особистостей, які займалися наукою, винахідництвом, іншою практикою, опановували різними спеціальностями – паритетно жінок і чоловіків.*

При труднощах, які виникнуть у пошуку відомих постатей з минулого, можна прямо на занятті окремо зазначити, що через об'єктивні чинники історично жінки мали куди більш скромний доступ до наук та інших публічних сфер суспільства, аніж чоловіки, натомість в останні десятиліття ситуація різко змінилася.

3. *Використання будь-яких даних, що наочно ілюструватимуть вклад і чоловіків, і жінок (не когось персонально, а у цілому) у певну діяльність. Це стосується насамперед гендерномаркованих професій (пожежна, поліцейська справи, військова служба тощо)*

4. *Опис заняття може бути супроводжений відповідними світлинами та іншими ілюстраціями, що відображують рівне залучення хлопців і дівчат до практичної діяльності. Фото не мають бути постановочними.*

5. *В описі занять повинна використовуватися гендерночутлива мова в одному або декількох наведених нижче варіантів:*

- поруч маскулінітиви та фемінітиви (наприклад, учитель / учителька, учениці / учні, дослідники / дослідниці тощо);
- збірні змінники (наприклад, вчительство, учнівство тощо);
- описові конструкції (наприклад, дослідницьке коло, учнівська спільнота та інші).

Варто уникати:

а) *будь-якого поділу на хлопців і дівчат (наприклад, на команди, що змагаються одна з одною);*

б) *висловлювань, що надають зайвий фокус уваги на дівчатах і наче приховано згадують стереотипи щодо них, на кшталт: «Дівчата (жінки) теж можуть...», «Дівчатка мене сьогодні приємно здивували...», «Будь хто, і навіть дівчата, здатні на...» тощо.*

ЗРАЗОК ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ ЗАЛІКОВОГО ЗАХОДУ З ВИХОВНОЇ РОБОТИ:

План-конспект “Затверджую” _____
(керівник практики)

(вихователь ЗДО,)

План-конспект
залікового (пробного) заходу

з _____
студента (ки) _____

прізвище, ім'я, по батькові

_____ групи, проведеного в _____ № _____

Вид заняття _____

Тема заняття _____

Консультації:

1. Керівник практики _____
дата, підпис

2. Вихователь _____
дата, підпис

РІЗНІ ВИДИ ЗАНЯТЬ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Приклад оформлення конспекту сюжетно-рольової гри

Сюжетно-рольова гра “Мандрівка теплоходом”

Програмовий зміст: розвивати творчу уяву, уміння будувати гру за попереднім сюжетом, обирати персонажів, встановлювати послідовність ідей, справедливо розподіляти ігровий матеріал, враховувати бажання однолітків, виконувати умови гри, регулювати свої взаємини, закріплювати доброзичливі стосунки між дітьми у процесі гри, вдосконалювати у дітей уміння самостійно створювати ігрову обстановку, виготовляти необхідні атрибути. Збагачувати уявлення дітей про працівників теплоходу, міста України. Виховувати культуру взаємин, любов до батьківщини, бажання дізнатися нове, допитливість.

Обладнання: корабель, прапорці, мотузка, кашкет капітана, форма лікаря, кока, продавця, навушники радиста, безкозирки матросів, рятувальні круги (2), компас, підзорна труба, мапа, ліжка для ляльок, мікрофон, телеграма, якір, штурвал, молоточки, ілюстрації Харкова, Києва, кнопки.

Попередня робота:

1. Підготовка до ігрової діяльності: за тиждень до гри проводимо бесіду на тему “Кораблі та професії на них”. Повідомляю дітям, що можливо скоро їх група відправиться у мандрівку теплоходом, необхідно бути до цього готовими. Пропоную 2-4 дітям сходити до муз. працівника та попросити безкозирки для матросів (попереджую їй про прихід дітей).

Відправляючи дітей з дорученням, нагадую їм заняття, під час якого вони вчили Ушастика ввічливості. Діти повторюють правила поведінки.

Повідомляю дітям, що теплохід знаходиться на ремонті в бухті “Червоне сонечко”, але скоро ремонт закінчиться й через декілька днів він буде у нас. А до цього часу ми повинні підготуватися, тому що теплохід не буде нас довго чекати.

Пропоную дітям виготовити прапорці для прикрашання теплохода, розмалювати рятувальні круги (з картону), зробити підзорну трубу, намалювати якір та штурвал, мапу. Виготовляємо паперові гаманці, гроші, білети. Обираємо назву корабля (напр.: “Ластівка”), виготовляємо емблему та надпис на борт, готую телеграму, ознайомлюю дітей з грошима.

2. Можливі ролі: капітан, 6 матросів, юнга, кок, судовий лікар, кермовий, пасажир, продавець, контролер, касир, диктор (вих-ль), екскурсовод (вих-ль), ремонтники.

3. Попередньо з дітьми проводиться бесіда: “Харків — наше рідне місто” з розглядом ілюстрацій.

Можливий хід гри

Вихователь збирає дітей у роздягальні, де обладнана каса (у вигляді дуги), у коридорі розвішані ілюстрації. Діти вдягаються. Вихователь каже дітям, що прийшла телеграма. Там написано, що теплохід “Ластівка” пристав до берега, показує телеграму дітям, але команда захворіла на грип та відправлена у лікарню. Вихователь пропонує створити нову тимчасову команду з дітей групи. Повторюючи, яким повинен бути той чи інший представник професії, обговорюється з дітьми хто більше й краще підходить на яку роль. Із можливих претендентів лічилкою обираємо членів команди, ремонтників, решту пасажирів. Вихователь пропонує дітям вдягти та взяти предмети, які підходять до їх ролі. У групі є хлопчик, що відстає у розвитку — йому дається доручення: імітувати мотор. Дітям пропонується відвідати велике та красиве місто Київ річкою, яка вливається у Дніпро.

Коли всі ролі та атрибути розподілені, обирають касира. Вихователь пропонує дітям уявити, що вони на річковому вокзалі та купити пасажирам білети на теплохід. Капітан, команда, ремонтники і вихователь йдуть на теплохід, прикрашають його прапорцями, перевіряють на справність. Пасажири, тим часом, йдуть збиратися у подорож, купують білети у касира (виховання ввічливості, закріплення правил ввічливого спілкування). Коли білети розпродано, пропонується відправитися на пристань пішки, щоб помилуватися рідним містом перед відплиттям. Виходячи на майданчик дитячого закладу, діти бачать розвішені ілюстрації з зображенням м. Харкова, пригадують назви вулиць, пам’ятних місць. Наближаючись до теплохода, дітей ознайомлюють з його назвою, їм пропонується піднятися трапом на судно, пройти пасажирський контроль. Капітан зустрічає пасажирів та проводить на головну палубу. Там відбуваються взаємні привітання, об’являється маршрут та час відплиття. Пасажирам пропонується оглянути судно, завітати до кафе, у буфет. За

гудком судно відпливає, капітан дає наказ відшвартуватись, штурман дає курс рульовому на Київ, боцман за наказом капітана віддає наказ матросам: “Підняти вітрила! Опустити якорі!”, починає працювати мотор (ця послідовність зберігається при кожному відплитті).

У буфеті на пасажирів чекає привітлива буфетниця, на кухні варить обід кок за меню, що затвердив капітан. Радист тримає зв'язок з берегом, штурман відмічає пройдений курс на мапі. Через деякий час вихователь підкладає ляльку, яка тоне, недалеко від теплоходу. Вихователь пропонує капітану подивитись у підзорну трубу – він бачить людину “за бортом”, віддає команду боцману: “Людина за бортом, зупинити двигун! Викинути рятувальний круг!”. Боцман передає наказ матросам. Потерпілого дістають з води, його оглядає судовий лікар. Капітан дає наказ завести мотор, штурман визначає по компасу, що від курсу вони не відклонились, радист доповідає про випадок на берег. Кок повідомляє, що обід готовий. Рульовий змінюється на одного з матросів (за лічилкою). Усі йдуть обідати. Після обіду, за підказкою вихователя, штурман сповіщає, що вони на підході до Києва. Капітан дає наказ боцману зупинити мотор. Матроси опускають якір, юнга відкриває вихід до трапу, радист веде переговори з берегом та Харковом. Капітан говорить, що вони зупинились у Києві на 2 години, диктор сповіщає пасажирів про висадку з метою прогулянки по місту й ознайомлення з визначними пам'ятками місця-столиці. Капітан йде віддати рапорт про прибуття головному черговому (помічнику вихователя). Потерпілого лікар відвозить до лікарні. Пасажири та команда йдуть на екскурсію містом, а два матроси (за лічилкою) прибирають на палубі, теплохід перевіряють ремонтники. Вихователь разом з дітьми розглядає ілюстрації та розповідає про визначні пам'ятки столиці України. Вихователь пропонує купити сувеніри, пройтись по магазинам “книги”, “квіти”, “продукти”, завітати до перукарні (розставлені столи з товаром й вивісками). Коли інтерес до цього виду діяльності у дітей починає зменшуватися, екскурсовод збирає дітей навколо себе й пропонує відвідати місцевий парк.

У парку проводиться рухлива гра: “Хто де мешкає?”

Мета: закріплювати вміння шикуватися в шеренги, швидкий біг наввипередки у вказане місце. Розвивати пам'ять, здатність швидко орієнтуватися у просторі, за сигналом. Виховувати уважність.

Хід гри:.....

Дидактична гра: “Хто, де й на чому пересувається?”

Мета: збагачення уявлень дітей про різні види транспорту. Розвиток допитливості. Виховання уміння не викрикувати, терплячість.

Хід гри:.....

Рухлива гра: “Піжмурки”

Мета: закріплювати вміння ходити й бігати без зорового контролю. Виховувати уважність. Розвивати слух, орієнтування у просторі.

Спостереження за тінню.

Мета: закріпити знання дітей про тіні: чи у всіх вона є, співвіднесення розміру тіні з частинами доби. Розвивати спостережливість. Виховувати вміння слухати товаришів, не перебивати.

Художнє слово: “Неизбежно в яркий день с вами рядом будет (тень)”.

Вих-ль: “Погляньте, чи у всіх дітей є своя тінь? А у предметів, дерев тощо?” Відмічаємо довжину тіні увечері (вранці й днем цей експеримент проводився). Коли вона довша? Чи можуть діти втекти від своєї тіні? Чи може тінь втекти від хазяїна?”

Рухлива гра: “Хто покликав?”

Мета: закріплювати вміння орієнтуватися за звуковим сигналом, виховувати уважність, розвивати пам’ять, спритність.

Хід гри:

Вихователь сповіщає дітей про те, що настав час повертатись на теплохід. Вечір: кок готує вечерю, вечеряють, ляльок кладуть спати, змінюється рульовий. Наближаємось до Харкова. Вихователь сповіщає, що рейс “Харків-Київ-Харків” завершено. Капітан дякує за перебування на теплоході “Ластівка”. Усі прощаються. Пасажири дякують за прекрасну мандрівку, сходять з борту, команда їм махає наостанок. Пасажири йдуть гратися. Команда приводить у порядок теплохід. Вихователь збирає коло себе дітей для того, щоб обговорити гру, ролі. Діти хочуть грати ще у цю гру, але вихователь каже, що теплоходу необхідно відремонтуватись, а коли він буде готовий, то знов пришлють телеграму. Кінець гри.

Конспект сюжетно-рольової гри з теми: «Транспорт – наш помічник»

(6-й рік життя)

Мета: розширювати знання про працю водія, автомеханіка, пожежника, оператора бензозаправки; уточнити в грі суспільне значення транспорту; розвивати вміння будувати рольовий діалог, використовувати реальні предмети та їхні замітники для створення ігрової обстановки; збагачувати та активізувати словник дітей; продовжити знайомити із правилами протипожежної безпеки, безпечної поведінки на дорогах, вулицях; вчити розрізняти дорожні знаки: заборонні («В'їзд заборонений», «Пішохідний перехід заборонено»); інформаційно-вказівні («Місце зупинки автобуса», «Пішохідний перехід», «Лікарня», «Автомайстерня», «АЗС»); формувати позитивні взаємини між дітьми; виховувати повагу до праці водія, доброзичливість, готовність прийти на допомогу, культуру поведінки в транспорті, стійкий інтерес до гри.

Матеріал: будівельний матеріал, стільці, різноманітні іграшкові машини, світлофор, переносні дорожні знаки, полотно «Пішохідний перехід», кермо, кашкети, наголовники із

зображенням машин, каски, ляльки, гроші, квитки, сумки, інструменти для ремонту машин, бензозаправна колонка, шланг для імітації заправки машини бензином, відерце з щіткою, штампи цифр, документи водія (права), каса, касовий апарат, чеки, телефон, рація, аптечка, сокира, вогнегасник, аудіозапис звуків працюючого транспорту.

РОЛІ В ГРІ: Водії машин (автобуса, крана, вантажівки, таксі, МНС, «Швидкої допомоги», для розвезення піци), касир-оператор та оператор на АЗС, автослюсарі, пішоходи, диспетчер Служби порятунку.

Хід:

I. Вступна частина.

Вихователь. Які види автомобільного транспорту ви знаєте? А для чого транспорт потрібен людям? *(Щоб перевозити вантажі, людей.)*

Як називається людина, яка керує машиною? Які це люди за своїм характером? *(Уважні, відповідальні, чемні, ввічливі, знають правила дорожнього руху тощо.)*

Відповіді дітей.

Вихователь. Поїздки мають певну мету: одні люди їдуть на роботу, другі — до зоопарку, треті — до театру, четверті — до лікаря тощо. Водії своєю працею допомагають людям швидко дістатися туди, куди їм потрібно, тому їх праця почесна і слід бути вдячним їм за це.

Вихователь пояснює дітям правила поведінки людей в автобусі та інших видах транспорту:

- ✓ якщо тобі поступилися місцем, подякуй;
- ✓ сам поступися місцем людині похилого віку або хворій людині, якій важко стояти;
- ✓ не забудь подякувати водієві чи кондукторові, коли він дасть тобі квиток;
- ✓ сідай на вільне місце, а не вимагай місця біля вікна тощо.

Вихователь. Для чого служать дорожні знаки? *(Допомагають керувати рухом транспорту і пішоходів.)*

Розподіл ролей.

Вихователь. Юним рятувальником пожежної охорони МНС я пропоную вибрати сьогодні того, хто найбільш відповідальний – Іванка *(або діти обирають.)* А що необхідно водієві, щоб управляти автобусом?

Діти: *(відповіді дітей)* Кермо!

Вихователь. Давайте станемо в коло. *(Діти встають у коло.)* Правильно кермо! *(Показує кермо.)* З допомогою цього керма ми знайдемо нам водія. Поки звучатиме музика в цьому іграшковому автобусі, ви передавайте кермо один одному по колу. Коли музика зупиниться, і у кого кермо опиниться в руках – той і буде водієм. Готові? Почали! *(Вибираємо водія. Таким чином за допомогою сумки для кондуктора можна вибрати кондуктора тощо.)*

Вихователь. Ось і наш водій. Твоя роль – керувати автобусом. На кожній зупинці, після того, як пасажери займуть місця в автобусі, ти повинен сказати: «Обережно, двері зачиняються! Їдемо далі!» Сідай в автобус. (*Сідає*). Не забувай оголошувати зупинки.

Вихователь. Хто бажає сьогодні стати водієм крана?.. (*Діти розподіляють ролі. В разі невдачі, вихователь може наголосити, що водіями можна бути по черзі, навіть протягом однієї гри.*)

II. Основний етап

Для гри вихователь разом із дітьми робить «автобус» зі стільчиків, ставлячи їх так, як розташовані сидіння в автобусі. Усю споруду можна обгородити цеглою з великого будівельного набору, залишивши спереду і ззаду «двері для посадки і висадки пасажирів». Перед першим стільцем вихователь прикріплює кермо до великого дерев'яного циліндра з будівельного набору. Діти для гри отримують гроші, сумки, ляльок.

Ігрові дії:

Водій таксі доставляє пасажирів до місця, бере гроші за проїзд, піклується про пасажирів, допомагає покласти багаж.

Водій вантажної машини навантажує і вивантажувати вантажі.

Водій автобуса керує автобусом, крутить кермо, подає сигнал, усуває неполадки, робить зупинки, оголошує їх («Бібліотека», «Лікарня», «Школа» та ін.)

Пасажири сідають в автобус, купують квитки у водія, виходять на зупинках, поступаються місцем старшим, пасажирам з дітьми, допомагають їм вийти з автобуса, дотримуються правил поведінки в громадському транспорті, спілкуються.

Механік проводить ремонтні роботи, перевіряє стан машини перед поїздкою, мие машину з шланга, витирає.

Заправник вставляє шланг, заливає бензин, касир-оператор бере гроші, дає талон на бензин.

Діти пішоходи йдуть по тротуару, дотримуючись правила для пішоходів: йти, дотримуючись правої сторони; не підходити близько до проїжджої частини.

Диспетчер Служби порятунку запитує прізвище, ім'я, адресу, висилає техніку, передає сигнал командирі команди.

Звучить сигнал тривоги, команда сідає в машину і під звуки сирени їдуть до місця загоряння.

Рекомендації до гри

Вихователь спрямовує гру, ставши одним із «пасажирів». Якщо «водій» забуває оголосити зупинку або під час відправлення «автобуса», вихователь нагадує про це, не порушуючи гри: «Яка зупинка? Мені треба в аптеку. Будь ласка, скажіть мені, коли вийти», «Ви забули дати мені квиток. Дайте, будь ласка, квиток!» або: «У вас на руках

син. Тримати його важко. Вам слід сісти. Поступіться, будь ласка, місцем, а то хлопчика тримати важко!»

Через якийсь час вихователь може ввести у гру «контролера», «міліціонера-регулювальника», який то дозволяє, то забороняє рух «автобуса», продавців «піци» тощо. При подальшому проведенні гри вихователь пропонує дітям пограти самостійно.

III. Завершальний етап

Підсумки гри.

Висновки:

- правила дорожнього руху – закон для пішоходів і водіїв;
- увага на дорозі – гарантія нашої безпеки;
- ніколи не переходь перехрестя навпростець, йди тільки по «зебрі» на переході, слідкуй за сигналами світлофора;
- на перехрестях значно більше машин, ніж на одній дорозі. Пішоходи тут мусять бути дуже уважними;
- не забувайте правила поведження в транспорті.

Приклад оформлення конспекту прогулянки (хід усіх ігор має бути прописаний здобувачами)

Підготовка до прогулянки. Одягання на прогулянку.

Мета: закріплювати уміння дітей одягатися у правильній послідовності, не заважати іншим, просити допомоги дорослого, вживаючи ввічливі слова і дякувати за допомогу.

Пошила зозуля	Чобітки легенькі.
Чобітки на гулі.	Весело зозулі
Лівий, правий чобіток	Ходити на гулі.
Шиті з білих пелюсток.	Вона ходить по лужку
Пелюстки тоненькі –	Лічить кроки: «ку» та «ку».

Денна прогулянка.

Спостереження: за калюжами.

Мета: продовжувати знайомити дітей з властивостями води. Поповнювати уявлення про воду: воду п'ють, водою поливають рослини, коли йде дощ – на землі залишаються калюжі з водою. Цю воду п'ють лише тварини і птахи. Розвивати спостережливість, мислення, пам'ять. Виховувати бережливе ставлення до води.

Приблизні питання до дітей:

- Подивіться, дітки, що це тут у нас?
- А з чого ця калюжа?
- Як ви гадаєте, звідки виникла ця калюжа?
- А чи можна пити з калюжі? Хто може пити з калюжі?

Художнє слово: «Іди, іди дощику»

Рухлива гра (середньої рухливості): «Пройди по стежці».

Мета: закріплювати вміння ходити по зменшеній опорі. Розвивати почуття рівноваги, спритність. Виховувати бажання грати.

Хід гри:.....

Дидактична гра: «Який? Яка?»

Мета: Продовжувати вчити дітей відшукувати у найближчому оточенні і називати предмети, відповідно їх якостям (кольору, розміру, смаку тощо). Розвивати увагу, мовлення, мислення. Виховувати вміння відповідати, не перебиваючи один одного.

Хід гри:

Трудові доручення: Зібрати гілочки на ділянці, щоб потім поставити їх у воду і подивитися, що буде (для дітей усієї групи).

Індивідуальна робота: поговорити з дітьми, які мало спілкуються (Павлом Ж. та Артемом А.) про те, як вони відпочивали у неділю.

Рухлива гра (великої рухливості): «Сонечко і дощик».

Мета: продовжувати вчити бігати, не наштовхуючись один на одного, своєчасно реагуючи на команду дорослого. Розвивати швидкість, спритність. Виховувати вміння гратися разом.

Хід гри:

Самостійна ігрова діяльність дітей.

Мета: сприяти розвитку ігрової діяльності дітей, виховувати вміння гратися поруч, об'єднуватися у невеличкі ігрові осередки.

Обладнання: м'ячі, ляльки, машинки, лопатки, відерця.

Рухлива гра (малої рухливості): «Відгадай, хто кричить».

Мета: Продовжувати вчити орієнтуватися в просторі, розпізнавати тварин. Розвивати увагу та пам'ять. Виховувати вміння гратися разом.

Хід гри:.....

Трудові доручення: всім дітям – зібрати іграшки.

Повернення з прогулянки.

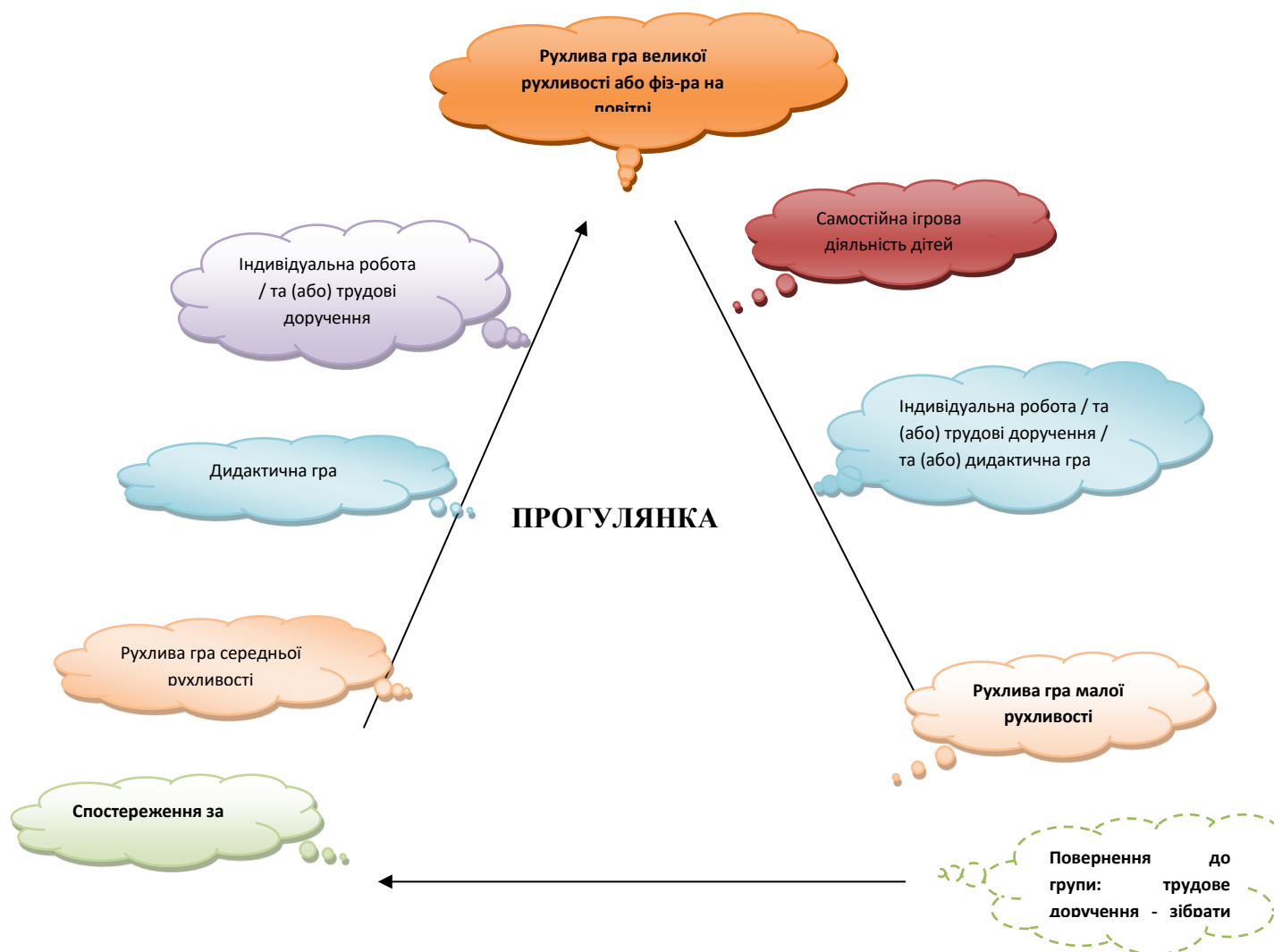
Мета: закріплювати вміння заходити у групу, не штовхаючись, витирати ноги; розвивати витримку, виховувати повагу до праці помічника вихователя.

Роздягання.

Мета: Продовжувати вчити дітей самостійно роздягатися у правильній послідовності. Слідкувати за тим, щоб усі речі діти склали до шафки охайно, на відповідні місця. Виховувати охайність, бережливе ставлення до речей.

Підготовка до проведення прогулянки з дітьми

Структура прогулянки

Конспект прогулянки

з дітьми старшого дошкільного віку «Осінь мандрівка»

Осінь мандрівка

Мета : Поглиблювати та розширювати знання малят про природу рідного краю восени, учити дітей милуватися нею. Розширювати словниковий запас дітей, навчити їх використовувати порівняння. Розвивати у вихованців спостережливість та увагу, заохочувати пізнавальний інтерес до довкілля. Прищеплювати малятам дбайливе ставлення до живої природи, сприяти до формування основ екологічно доцільної поведінки. Навчати дітей майструвати, працювати з будь-яким підручним матеріалом, фантазувати й власноруч створювати саморобки так, щоб і процес і результат приносили радість та задоволення. Розвивати дрібну моторику рук, вдосконалювати навички роботи з різним матеріалом. Виховувати вміння доводити розпочату справу до кінця.

Обладнання: целофанові та паперові пакетики, п'єса "Осінь" (муз.цикл П.Чайковського "Пори року"), ножиці, пензлик, клей ПВА, серветки, природний матеріал, покидьковий матеріал.

Форми активності: фізична, пізнавальна, мовленнєва, емоційно – ціннісна, художньо – естетична, креативна.

Хід прогулянки

- Осінь – приваблива пора року. Щедро дарує нам свої дарунки – їх у неї безліч! Вона завжди викликає подив і захоплення, зачаровує своєю дивоказкою і дорослих і малих. Вабить до себе ліс, кличуть у мандри стежки – доріжки, хіба всидиш дома?

- Діти, у нас немає поблизу лісу? Не журіться! Недалечко є парк, і туди теж цікаво прогулятися.

(Малята шикуються парами, виходять за територію дитячого садка і йдуть до парку).

- Ось ми прийшли малята до нашого чудового осіннього парку.

Вправа " Лікарі природи".

- Малята підніmemo ручки до гори та привітаємося з сонечком: "Добрий день , сонечко!". Опустимо ручки долоньками до вниз ,привітаємося із земелькою: " Добрий день , земелько!". Простягнемо ручки вперед , привітаємося із водичкою : " Добрий день , водичко!". Поставимо ручки до плечей, привітаємося з вітерцем: " Добрий день , вітерець!".

Вправа "Слухаємо осінь".

- Зупиніться, не ворухіться, заплющіть очі, зосередьтеся. Що ви чуєте? Які звуки можна вважати характерними для осінньої пори?

(Шарудіння листя під ногами, крики птахів, що збираються в дорогу, шум осіннього дощу, вітру, опадання листя).

Відгадайте загадку.

То шерехне, то хрусне, то трісне ,

Килимок під ногами барвистий.

(Опале листя).

Дуже часто опале листя порівнюють із барвистим килимком . Які порівняння вам іще спадають на думку? (Яскраві цукеркові обгортки, золоті монетки).

- Малята , які ж тут гарні дерева та кущі, немов би вбрані до свята, золоті яскраві пасма з'явилися в косах берізок, жовтогарячим стало пишне кленове віття.

Дидактична гра : " Впізнай їх ".

На основі своїх спостережень та набутих знань діти відповідають на питання, називають потрібне дерево.

- Стовбур цього дерева прохолодний навіть під гарячим сонцем. Це єдине дерево в світі з білою корою, яке не нагрівається на сонці. (Береза.)

- Багато бджілок ласують солодким нектаром з її квітів, а взимку той нектар перетворюється на запашний цілющий мед. Також дуже ароматний, смачний та цілющий чай із квітів цього дерева. (Липа.)
- Це дерево весною стоїть немов у вінчальному вбранні, а запах його квітів відчутний здалека. На жаль, саме заради гарних квітів люди ламають його гілки. (Черемха.)
- Цей кущ – символ рідної землі, отчого краю. Вісною він зацвітає білим цвітом, а тільки пригріє сонечко, його кетяги червоніють. Плоди дуже корисні й цілющі. Будь – які застуди можнавилікувати його настоями. (Калина.)
- Цей колючий кущ весною зацвітає скромними маленькими квітами, схожими на трояндочки. А восени він приваблює великими червоними ягодами. Ягоди взимку рятують пташок від голоду, а дітей – від застуди. Напій з ягід цього куща має багато вітамінів, дуже смачний і цілющий. (Шипшина.)

Рухлива гра : "Діточки – пташенята" Промовляються назви знайомих дітям птахів нашої місцевості. Почувши назву перелітного птаха, діти пересуваються легким бігом, змахуючи руками - " крилами ". Коли малята чують назву зимуючого птаха, вони присідають і не рухаються з місця.

Варіанти слів до гри; дятел, журавель, зозуля, синичка, горобець, ворона, жайворонок, сорока, шпак, соловейко, голуб, ластівка, сова.

Помилки допущені окремими малятами під час гри, одразу обговорюються та виправляються.

- Діти, послухайте вірш та дайте відповіді на запитання: з чим автор порівнює листя?

Кленовий вирій

Летіли птахи зелені,
 Сіли спочити на клені
 По десять птахів на кожну гілку,
 Сіли весною, сидять і улітку,
 А прийде осінь – запалить крони,
 Птахи зелені стали червоними.
 Зірвуться з гілок у лежичці сірій -,
 Полинуть з вітром в кленовий вирій.

(Л.Лучук)

- З чим іще можна порівняти листочки, що падають із дерев?(З різнобарвними метеликами, парашутиками).

- Про що мріють дерева скидаючи листя? (Вони тихенько будуть спати і будуть чекати на сонечко, тепло і весну).

Вправа : " Розмова з природою ".

Ми сьогодні з вами милуємося такою чудовою природою, і я вам пропоную поспілкуватись з деревом, пташкою, хмаринкою. Ви поставте запитання і намагайтесь " почути " відповідь, а потім розповісти, що " відповів " об'єкт, до якого ви звернулись.

- Діти , ось для вас цікаве завдання;потрібно назбирати листочків, гілочок, жолудів, каштанів, шишок, кленового насіння – вони стануть нам у добрій нагоді. От побачите!

(Роздати дітям паперові та целофанові пакети).

- Малята, будьте уважними, гарненько озирайтесь довкола, придивляйтесь до всього, помічайте цікаве й запам'ятовуйте. А потім , спробуйте вигадати свою осінню казку. І не просто вигадати, а оживити її – передати в образах створених з усього того скарбу, який ми принесемо до нашого садочка.

(Діти оглядають місцевість і знаходять відповідні предмети, вихователь звертає увагу на те , що вони кладуть у свої пакетики).

- Молодці! Усі ви, малята, дуже сумлінно сьогодні попрацювали. Це все знадобиться вам для створення різних виробів власноруч.

(Діти шикуються парами і повертаються до дитячого садка).

- Отже , малята , давайте все розкладемо на газету, що принесли в дитячий садок з мандрівки по парку. Нам потрібно підготувати пластилін, ножиці , шило ,клей ПВА, кольоровий папір , мотузочки , залишки ниток і всяку всячину.

Правила безпеки

Наголосити дітям, користуючись ножицями, цвяшками, **будьте обережні!**

Не дозволяти дитині робити проколи шилом – зробити самій , а дитина нехай вставляє палички.

Хлоп'ята – жолудята будуть із жолудів. З'єднайте голівку й тулуб за допомогою палички (потрібні отвори зроблю вам я). За оченята правитимуть розплющені пластилінові кульки, дрібні насінинки, або ж їх можна просто наколоти шилом ; ручки та ніжки – із паличок.

Горобчик – із соснової шишечки, гілочок та пір'їнок або насіннєвих китичок.

Зайчик – із жолудів. Вуха – з насінинок; лапки – з сухих вербових " котиків "(якщо вони є).

Гриб – із жолудя (ніжка) та з каштана (шапка). Довкола – суха травичка. Все це з'єднайте шматочком пластиліну.

Бабка – з гілочки та кленової крилатки.

Лісовик – з жолудів. Борода – із сухої трави або з ниток. Руки й ноги – з гілочок.

Сова – із соснової шишки. Очі – з маленьких жолудів, ніс – із гілочки.

Рибка – з жолудя. Плавники – з кленового насіння. Очі - з пластиліну. Рибка плаває у ставку з голубого картону. Довкола – різна суха травичка, закріплена на картоні пластиліном.

А тепер я запрошую вас до праці.

Виконання роботи дітьми.

Виконання роботи супроводжується під музичне виконання п'єси "Осінь" П. Чайковського. Вихователь допомагає тим, хто цього потребує, ставить навідні запитання, пропонує проблемні ситуації. Діти, які виконали свою роботу, допомагають іншим дітям, кому поки ще не все вдається.

Перегляд робіт та обговорення.

(Діти збираються біля вихователя, обговорюють те, чим вони займалися, що їм найбільше сподобалось.)

1. Малята, скажіть, чий грибочок найкращий? Чому?
2. Дітки, а чію сову можна назвати наймудрішою? Чому?
3. А чіі хлоп'ята – жолудята найкумедніші? Чому?

Приклад оформлення конспекту спільної праці

Прибирання в ігрових зонах

Програмовий зміст: продовжувати формувати уміння дітей протирати вологою та сухою ганчірками іграшки, що підлягають вологій обробці, – дерев'яні, металеві, пластмасові та ін., будівельний матеріал, лялькові меблі тощо. Продовжувати формувати навички співпраці та взаємодопомоги; ознайомити з обов'язками бригадира; виховувати уміння працювати втріох, виконувати вказівки, почуття відповідальності за спільну справу, задоволення від успішного виконання роботи.

Організація дітей: дошкільників розподіляють на групки по трое. Кількість учасників від 9–12 дітей до усієї групи (за бажанням дітей)

Обладнання: невеличкі відерці, ванночки для води, ганчірки, фартухи.

Хід роботи:

Вихователь: «Діти, ви вже раніше прибирали в ігровому куточку – протирали і розкладали іграшки. Давайте подивимось, що зараз тут потрібно зробити й влаштуємо казкове прибирання!!! (протерти лялькові меблі, будівельний матеріал, навести лад у гаражах для машин, попрати ляльковий одяг тощо). Підготуйтеся до праці (діти підгортають рукава, вдягають фартухи). Щоб ви швидше виконали роботу ми розіб'ємося на ланки і я призначу в кожній групі головного – бригадира. Це будуть мої помічники (Вихователь розподіляє дітей на групи, призначає відповідальних, визначає обсяг завдань кожної бригади. Пропонує дітям розподілити роботу і всередині самої ланки. Якщо у дітей не виходить – допомагає порадою). Бригада Василя прибиратиме в гаражах. Василю, ти скажеш Ганнусі й Мишкові, що їм робити: хто принесе ванночки, воду у відерцях, налле воду у ванночки, візьме ганчірки у мене. Потім визначиш, хто які іграшки протиратиме.» Вихователь також пропонує Василю запитати у дітей, хто яку роботу виконував раніше,

щоб зараз дати інше завдання. Аналогічно здійснюється керівництво роботою інших підгруп. Педагог роз'яснює всім, що бригадир – це той же командир, і потрібно робити, що він скаже. Під час виконання дошкільниками завдання вихователь бере на себе ту частину роботи, яку діти не можуть виконати (протерти верхні полиці у шафі, стелажі), контролює їхню поведінку. Звертає увагу не лише на дбайливість дітей, а й на характер взаємодії: як вони звертаються один до одного, чи допомагають товаришам. У разі потреби підтримує справедливі вимоги бригадира.

Аналізуючи й оцінюючи зроблене, доцільно спочатку дати змогу висловитися бригадирам. Якщо вони не можуть детально розповісти про роботу своєї бригади й оцінити дії кожного члена, вихователь ставить навідні питання. Наприклад: «Василю, чи всі діти виконували твої вказівки, тобто дослухалися до тебе? Чи ввічливо ви зверталися один до одного? Хто з вас кому допомагав? Ще які хороші вчинки своїх товаришів ти помітив?» Запитує й інших дітей: «Ганно, Василь справедливо розподілив роботу? Тобі сподобалося працювати з ним?». Вихователь уточнює й узагальнює оцінні судження, визначає спільний результат праці: «Я рада, що ви дружно попрацювали. Думаю, тепер ігровий куточок завдяки нашим спільним зусиллям став чистішим, охайнішим і в ньому буде приємно гратися». Діти згадують прислів'я та приказки про працю: «Чого один не зробить - зробимо разом!», «Без праці не витягнеш і рибку зі ставка», «Праця прикрашає людину» і т. д.

Приклад оформлення конспекту підготовки до гри–драматизації

Гра–драматизація «Рукавичка»

Програмовий зміст: розвивати творчу уяву, уміння будувати гру за сюжетом літературного твору, розподіляти персонажів, враховувати бажання однолітків, виконувати умови гри, регулювати свої взаємини, закріплювати доброзичливі стосунки між дітьми у процесі гри, уявлення про моральні якості людини. Удосконалювати у дітей уміння самостійно створювати ігрову обстановку, виготовляти необхідні атрибути. Учити дітей оволодівати пластикою рухів, виразною мімікою, жестами. Збагачувати уявлення дітей про працівників театру, особливості проведення театральної вистави. Поповнювати і активізувати словник іменниками, дієсловами, прикметниками для означення дій персонажів, предметів, декорацій, характеризувати внутрішній стан і настрої персонажа, закріплювати чітку вимову слів та словосполучень. Стимулювати пам'ять, увагу, мислення. Виховувати в дітей інтерес до театрально-ігрової діяльності, культуру взаємин, бажання дізнатися нове, допитливість.

Обладнання: казка «Рукавичка», ілюстрації до розповіді про театр, музична добірка, матеріали для виготовлення атрибутів (папір, ножиці, клей, фарби, пастки тощо).

I. Попередня робота:

- 1) Читання казки «Рукавичка». Бесіда за змістом, обговорення поведінки персонажів.
- 2) Міні-розповіді про театр. Тематика: Особливості праці актор. Правила поведінки в театрі.
- 3) Показ тіньового театру «Рукавичка». Обговорення, виділення характерних рис персонажів.

II. Підготовчі вправи. Робота над образами.

Колективні:

- 1) «Показ тварин»: під музику діти по черзі показують якусь тварину, її характерні рухи (жабку, мишку, собаку, зайчика, лисичку, вовка, кабана, ведмедя).
- 2) «Скажи як...»: способом жеребкування діти по-одному витягують одного героя твору і кажуть його репліку.
- 3) Розподілення ролей за лічилкою.
- 4) Виготовлення масок для вистави; білетів.
- 5) Залучення батьків до виготовлення декорацій, розучування ролей.

Індивідуальні вправи:

Дід - ходьба, трюхи кульгаючи; імітація хриплого голосу.

Собачка - «махання хвостом», гавкання, рик.

Мишка - біг, вдавane вертіння хвостом та попискування, ходьба навшпиньки.

Жабка – стрибки навприсядки, квакання, вправи для язика.

Зайчик – стрибки у напів присяді, махання вухками, вдавання тремтіння.

Лисичка – показ хитрої гримаси, вертіння хвостом, вправи на гнучкість.

Вовчок – імітація виття, клацання щелепами, імітація сердитого та суворого виразу обличчя.

Кабан – «Хро-хро-хро», біг змійкою.

Ведмідь – імітація клишоногості (ходьба на внутрішньому боці стопи), гарчання.

III. 1) Створення предметно-ігрового середовища, нагадування правил поведінки (макет рукавички, маски).

2) Керівництво процесом гри–драматизації за сюжетом казки «Рукавичка» (прийоми керівництва вихователем процесом драматизації).

3) Обговорення й аналіз проведеної гри–драматизації (Як діти передали роль? Що вдалося? Який персонаж кращий? Закріплення й обговорення моральної суті персонажів, виділення позитивних і негативних рис).

Конспект заняття за темою : «Дарунки Осені» (праця в природі)

Мета: конкретизувати й узагальнювати уявлення дітей про овочі та фрукти; закріплювати знання про те, звідки до столу потрапляють овочі та фрукти, хто їх вирощує, де їх використовують; навчати дітей розрізняти дари полів, садів; розвивати мислення; сприяти

формуванню екологічно доцільної поведінки; виховувати пізнавальний інтерес; викликати у дітей бажання працювати заради спільної мети.

Матеріал: муляжі овочів та фруктів, ілюстрації із зображенням овочів та фруктів, дівчини Осені, аркуші паперу, різнокольорові олівці, інструменти для роботи на ділянці (лопата, граблі, відеречка).

Хід заняття

- Я зараз вам покажу зображення дівчини Осені й прочитаю вірш.

Спідничка яскрава й барвиста

І жовтогарячі стрічки,

І темно-червоне намисто,

І жовті, як віск, чобітки.

Таким ось досаду заходить

Оце синьооке дівча.

І де золотокосе побродить,

Там ліс спалахне, як свіча.

- Діти, ви здогадалися, хто це?

(Осінь.)

- Щедра осінь та багата

З подарунками прийшла,

Тож дозволь нам запитати,

Що ти, Осінь, принесла?

Гра «Що сховалось»

Дітям пропонується розглянути малюнок, знайти яблуко та помідор, назвати одним словом, що сховав помідор, а що – яблуко.

- Схоже, що ви все знаєте. Але давайте ще трішки поекперементуємо.

На городі підростає

Все, чого душа бажає:

Кабачки і помідори,

Гарбузів гладеньких гори,

Є редиска для салата –

Овочів смачних багато.

Це городина для вас,

Будуть суп і борщ у нас.

І томати і огірки,

І часник і буряки.

- Діти, розгляньте, будь ласка, малюнки і назвіть рослини, у яких їстівні вершки, а потім – у яких їстівні корінці. (Діти розглядають і відповідають.)
- Молодці. Ви назвали все правильно. А тепер скажіть мені у яких рослин їстівне і те і інше? (Діти відповідають на запитання.)
- А я сьогодні вам приготувала невеличку загадку:

Осінь –матінка прийшла,

Всім дарунки принесла.

Дуже добрий урожай,

Що завгодно вибирай.

Нумо, хлопці та дівчата,

Що вам треба для салату,

Для борщу та компоту?

Всі швиденько до роботи!

А тепер скажіть, чи й справді з цього набору овочів можна зварити компот?

(Компот з овочів не варять. Для нього потрібні фрукти.)

Гра «Поварі»

Діти об'єднуються у дві групи. Серед запропонованих муляжів овочів діти вибирають ті, які їм потрібні. Перша група «варить» борщ, друга - робить салат.

- Діти, щось я вже стомилася, чи не так? Треба трохи перепочити, бо наша Осінь ще один дарунок нам приготувала.

Різних овочів з городу,

Хліба з поля нам дала.

А щоб трішки відпочили –

Фізкульхвилинку принесла.

Фізкульхвилинка

На городі працювали,

Ріпу, моркву виривали.

(Діти нахиляються і «висмикують» овочі.)

І в садочку ми бували –

Груші, яблука збирали.

(Діти піднімають руки вгору, «зривають» фрукти.)

Гарний урожай зібрали,

Всі раділи – танцювали.

Звучить весела музика , діти виконують вільні танцювальні рухи.

Гра «Відгадай загадку»

- Діти, скажіть мені, а хто вирощує овочі і фрукти? (Відповіді)
- Правильно. Давайте тепер відгадаємо що ж вирощує садівник.

Сіяв садівник веселий овочі біль оселі,

І на грядках, засіяних густо,

ПОМІДИНИ зросли, РЕДИМОРКВИ зросли,

ЧАСНИБУЗ, ГАРБУРЯК та РІПУСТА, всім на смак!

- Які ж овочі виростив садівник?

(Діти відповідають.)

- А тепер завдання не просте, але я думаю ви впораєтеся з ним. Я знову загадаю вам загадку а ви говорити відповіді мені не будите, а красиво і охайно відобразите на малюнку.

Ми теж на весні копали город,

Самі саджали, сапали і от –

Розсівся, розлігся у нашій корзині

Червоний та жовтий, зелений та синій,

Здоровий такий різнобарвний народ.

Під спокійну музику діти малюють свої відповіді.

- Ви справжні художники і дійсно кмітливі, бо відгадали все правильно(це гарбуз, помідор, гірок та слива)
- А зараз вирушимо на наш город де ми сіяли весною моркву і бурячок, доглядали за ними і прийшла осіння пора щоб збирати урожай. Одягайтеся тепліше, беріть відерця, лопатки і грабельки підемо збирати багатий урожай.

Фізкультхвилинка.

Нахились уперед, нахились назад.

І направо, і наліво, щоб нічого не боліло.

Один, два, три, чотири – набираємося сили,

Нахились, повернись

І до друга посміхнись.

Руки вгору піднесіть.

Пальці швидко полічіть:

Ліворуч – 5, праворуч – 5,

Скільки разом? Як сказать?

Ця фізкультхвилинка проводилась на занятті з логіко-математичного розвитку у середній групі ЗДО (Тема: «Рахунок у межах п'яти»). Аналогічні, але з іншим змістом, проводяться й у старшій групі і є обов'язковим компонентом будь-якого заняття, що вимагає від дітей розумового навантаження.

Завдання для здобувачів вищої освіти: вивчити на пам'ять 2 фізкультхвилинки, прописані ними у конспектах, і зняти їх проведення на відео (прочитати та показати необхідні рухи). Дитяча аудиторія не потрібна! Діти ознайомлять з фізкультхвилинками онлайн.

V. КОНТРОЛЬ УСПІШНОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Після закінчення практики здобувачі фахової перед вищої освіти звітують про виконання програми практики та отримують оцінку.

Практиканту, який не виконав відповідної програми практики з поважних причин, може бути надано право проходження практики повторно, за умов, визначених адміністрацією коледжу (у вільний від навчання час та в межах графіку освітнього процесу). Практикант, який повторно отримав негативну оцінку з практики, відраховується з коледжу.

Оцінювання здобувачів фахової перед вищої освіти проходить згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи. Результати оцінюються за 100-бальною шкалою оцінювання ECTS .

Шкала оцінювання практики за семестр (ECTS та національна):

Оцінки за накопичувальною бальною шкалою	Оцінки за національною шкалою	Оцінка ECTS
90-100	відмінно	A
82-89	добре	B
74-81		C
64-73	задовільно	D
60-63		E
35-59	незадовільно	FX
1-34		F

Рейтингова оцінка якості практичних умінь і навичок із практики «Професійно-педагогічна практика з соціальної роботи»

№ з\п	Звітна документація	min-max	Рейтинговий бал	Еквівалент оцінки за національною шкалою
1.	Залікове заняття	10-15	10-11	задовільно
			12-13	добре
			14-15	відмінно
2.	Гендерний аудит освітнього середовища	12-20	12-14	задовільно
			15-18	добре
			19-20	відмінно
3.		3-7	3	задовільно

	Поради для вихователів / батьків		4-5	добре
			6-7	відмінно
4.	Щоденник	25-40	25-30	задовільно
			31-36	добре
			37-40	відмінно
5.	Звіт	10-15	10-11	задовільно
			12-13	добре
			14-15	відмінно
6.	Додаткові бали (додаються керівником практики за проявлену творчість, підготовлений та вдало використаний наочно-дидактичний матеріал, різноманіття форм та методів роботи на занятті, інші матеріали, що стосуються змісту практики)	0-3		

Оцінка «відмінно» (90-100 балів) ставиться у випадку, якщо матеріали практики відповідають усім формальним та змістовним вимогам до їх написання, зокрема: матеріали практики подані у встановлений термін; звітна документація представлена у повному обсязі; матеріали практики є оригінальним авторським доробком практиканта, а не ксерокопією чи дублюванням роботи іншого практиканта.

Оцінка «добре» (74-89 балів) ставиться у випадку, якщо матеріали практики відповідають усім формальним та змістовним вимогам до їх написання, зокрема: матеріали практики подані у встановлений термін, у повному обсязі; матеріали практики є оригінальним авторським доробком практиканта, а не ксерокопією чи дублюванням роботи іншого практиканта, але є недоліки та неточності.

Оцінка «задовільно» (60-73 бали) ставиться у випадку, якщо матеріали практики відповідають встановленим формальним та змістовним вимогам до їх написання, зокрема: матеріали практики подані пізніше встановленого терміну; матеріали практики є оригінальним авторським доробком практиканта, а не ксерокопією чи дублюванням роботи іншого практиканта; матеріали практики представлені в неповному обсязі, наявні помилки, які практикант, за допомогою керівника практики, спроможний виявити, але не завжди може виправити; практикант не дотримувався всіх вимог до оформлення матеріалів практики.

Оцінка «незадовільно» (1-59 балів) ставиться у тих випадках, якщо: матеріали практики не подані або подані частково; матеріали практики є дублюванням або ксерокопією матеріалів іншого практиканта.

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика доброчесності побудована відповідно Кодексу академічної доброчесності Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Зокрема у п. 3 «Норми професійної етики та академічної доброчесності» пп. 3.2 «Для здобувачів вищої освіти та інших осіб, що навчаються».

Академічна доброчесність передбачає сумлінне і вчасне виконання обов'язків здобувача освіти, зокрема відвідування аудиторних занять, дотримання графіків і дедлайнів навчального плану та програми, толерантне й шанобливе ставлення до всіх учасників освітнього процесу.

Проявами порушення морально-етичних принципів поведінки учасників освітнього процесу є списування, у тому числі через посередництво мобільного Інтернету, використання у власній праці чужих матеріалів без посилань, представлення як своїх здобутків матеріалів, узятих з Інтернету.

Відпрацювання пропущених із поважної причини занять здійснюється студентом або самостійно, або в ході індивідуальних занять згідно з графіком консультацій викладача, або дистанційно.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання модулів відбувається з дозволу деканату.

Більш детальну інформацію можна отримати за наступним посиланням:
http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/kodeks_acad.pdf

ПІСЛЯМОВА

Гендерна чутливість фахівця / фахівчині – це ваша здатність розпізнавати гендерні стереотипи та діяти у відповідь так, щоб знівелювати їхній вплив на дітей. Усі види занять, що ви проводите з дітьми, якраз і мають бути такою відповіддю.

А вплив гендерних стереотипів на роботу закладу дошкільної освіти очевидний: елементарний статистичний підрахунок вказує на те, що саме у дитячому садочку відбувається закріплення стереотипів, що сприяють розділенню дитячого світу на чоловічий та жіночий. При чому ці світи не є рівноцінними, далі, у дорослому світі цей розподіл призводить до того, що у низкооплачуваних галузях та сфері побутової праці дівчат значно менше, аніж хлопців, а у пристіжних професіях жінок значно менше, аніж чоловіків.

Але ж і хлопці, і дівчата разом відвідують відповідні заняття, беруть участь в активностях у ЗДО. Як же формується така велика різниця у світогляді, сприйнятті своїх можливостей і позицій у суспільстві? Справа у тому, що виховний вплив на дівчат і на хлопців здійснюється різний. Роз'єднання жіночого і чоловічого світів відбувається приховано, часто несвідомо, тут активно діють саме стереотипи дорослих людей, які вони навязують дошкільникам.

Стереотипи, що блокують зацікавленість і активність дівчаток існують як на рівні суспільства у цілому, на рівні родини, так і на рівні ЗДО – у казках і оповіданнях, у наочному просторі, у виховних заходах і святах, у тому, що і як говорить вихователь/-ка у групі.

Але для вас, які проходить практику, вивчаючи паралельно основи соціалізації і соціального виховання людини, важливо опанувати іншим підходом, що забезпечить подолання гендерних стереотипів: усі ваші заняття з дітьми мають бути прямо чи опосередковано спрямовані на те, щоб подолати ці стереотипи в свідомості дітей (не тільки у свідомості дівчат, але й у свідомості хлопців, наприклад, щодо того, чим мають і можуть займатися жінки, зокрема у сфері професій).

Сподіваємося надані поради допоможуть вам оволодіти гендерночутливим підходом, що знадобиться вам у роботі з різними віковими групами клієнтів.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Андрусик О. и др. В поисках гендерного воспитания: метод. пособие / Харьков: Золотые страницы, 2013. 144 с. URL: <http://krona.org.ua/assets/files/books/V-poiskah-gendernogo-vospitaniya.pdf>
2. Андрусик О. та ін. Гендер іде. Харків: Планета – Принт, 2018. 136 с. URL: <http://krona.org.ua/assets/files/books/Gender-yide.pdf>
3. Андрусик О. та ін. Гендерні будні дошкілля : методичний посібник / за заг. ред. О. Андрусик, О. Марущенко. / Харків: Планета-Принт, 2020. – 174 с. URL: <http://krona.org.ua/assets/files/books/genderni-budni-doshkillya.pdf>
4. Говорун Т.В. , Кікінеджи О.М. . Гендерна психологія : навч. посіб. Київ: видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.
5. Олег Марущенко, Ольга Плахотник. Гендерні шкільні історії. Харків: Монограф, 2012. 88 с. URL: <http://krona.org.ua/assets/files/books/Genderni-shkilni-istorii.pdf>
6. Гендерний аудит діяльності вищих навчальних закладів. Практичний посібник. Жовтень, 2016 URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/12877-20161027.pdf>
7. Педагогічна гендерна скарбничка (додаток 9. Гендерний аудит та додаток 10. Експертна карта аналізу уроку) URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2020/06/thesaurus.pdf>
8. Дистанційний онлайн-курс «Антидискримінаційні лінзи: проєкція на освіту» (<http://edu.krona.org.ua/>)
9. Дистанційний онлайн-курс «Недискримінаційний підхід у навчанні» (<https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-Studena+Inc+1/about>)
10. Рассказова О.І. Квазіпрофесійний підхід у проходженні педагогічної практики: методичні поради для дистанційного проходження педагогічної практики «Переддипломна практика». Харків: ХГПА, 2020. 20 с.
11. Методичні рекомендації до заповнення щоденника навчальної практики в закладах дошкільної освіти. Укладачі: Рассказова О.І., Лисак Г.Ф., Василенко Н.А. Харків: ХГПА, 2020. 15 с.

СЛОВНИЧОК

АСИМЕТРИЯ або кількісна диспропорція (**ГЕНДЕРНА, РЕЛІГІЙНА, ЕТНІЧНА тощо**) — непропорційна представленість соціальної ролі обох статей, різних релігій або атеїстичного світогляду, різних національностей тощо у різних сферах життя, зокрема у сфері освіти. Може проявлятися як непропорційна представленість чоловіків і жінок у суспільстві, у тому числі мові (наприклад, жінок більше у сферах освіти та обслуговування, чоловіків – у сферах бізнесу та політики; також у кожній сфері чоловіки посідають більше керівних посад, а жінок більше на «нижчому», малооплачуваному рівні), виключній (домінантній) представленості у тексті (наприклад, через імена) або зображеннях представниць/представників лише одного етносу, наведення прикладів релігійних світ чи символіки лише однієї релігії. Вона є наслідком андро-, етно-, християноцентризму та патріархату, основою нерівності та джерелом нестабільності в окремих державах й у світі загалом. На противагу асиметрії/диспропорції існує пропорційна представленість людей за різними ознаками.

ДИСКРИМІНАЦІЯ — ситуація, за якої особа та/або група осіб, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі за їхні ознаки раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками (далі - певні ознаки), які були, є та/або можуть бути дійсними або припущеними.

Пряма дискримінація — ситуація, за якої з особою (групою осіб) за їхні певні ознаки поводяться менш прихильно, ніж з іншою особою (групою осіб) в аналогічній ситуації.

Непряма дискримінація — ситуація, коли формально нейтральні норми, правила, критерії оцінки, практика ставлять особу (групу осіб) за їхні певні ознаки у менш сприятливі умови або становище порівняно з іншою особою (групою осіб).

Утиск — небажана для особи (групи осіб) поведінка, метою або наслідком якої є приниження людської гідності за певними ознаками або створення стосовно особи (групи осіб) напруженої, ворожої, образливої чи зневажливої атмосфери. Утиск може набувати різних форм залежно від того, за якою захищеною ознакою відбувається утиск: сексизм, лукізм, ейджизм, ейблізм тощо.

Підбурювання до дискримінації — вказівки, інструкції або заклики до дискримінації стосовно особи та/або групи осіб за їхні певні ознаки.

Пособництво у дискримінації — будь-яка свідома допомога у вчиненні дій або бездіяльність, спрямовані на виникнення дискримінації.

ДИСКРИМІНАЦІЙНА МОВА — мова, що містить припущення в словах, які ми використовуємо; висловлює культурні та релігійні норми, які часто настільки вкоренилися у мові, що видаються «нормальними», або «істиною»; може ефективно відштовхувати людей, які вважають, що їх досвід і спосіб життя не відображені у мові; підсилює дихотомію «ми» і «вони», або «інсайдер» та «аутсайдер». На противагу дискримінаційній мові існує політкоректна (недискримінаційна) мова.

ІНТЕРСЕКЦІЙНІСТЬ (або МНОЖИННА ПЕРЕХРЕСНА ДИСКРИМІНАЦІЯ) — концепція, яка використовується для описування складних/комплексних випадків дискримінації одразу за декількома захищеними ознаками, наприклад жінок ромської національності з інвалідністю, неповнолітніх дітей біженців тощо.

МОВА ВОРОЖНЕЧІ — будь-які висловлювання, що поширюють, підбурюють, пропагують або виправдовують расову ненависть, ксенофобію, антисемітизм та інші форми ворожечі на основі нетолерантності, що включає такі, які ґрунтуються на агресивному націоналізмі й етноцентризмі, дискримінації та ворожості щодо меншин, мігрантів і людей з емігрантським походженням.

ПРИХОВАНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН (англійською *hidden curriculum*) — система практичних механізмів, що діють в освітній діяльності у закладах освіти (зміст освіти, організаційно-нормативна структура, педагогічний склад, стиль комунікації та викладання тощо), відтворюючи гендерну нерівність суспільства та передаючи панівний гендерний порядок, включно зі стереотипами, результати дії яких засвоюються імпліцитно (шляхом сприйняття мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях). Результати дії **П.н.п.** засвоюються непомітно, приховано: через особливу структуру і стиль спілкування, відмінний для дівчаток і хлопчиків добір завдань, прикладів і ілюстрацій, через сприйняття мовленнєвих і поведінкових зразків у комунікативних ситуаціях. Прихований навчальний план виявляється у трьох сферах: *в організації власне закладу освіти, у змісті освіти та в педагогічній комунікації.*

СЕГРЕГАЦІЯ і ПОЛЯРИЗАЦІЯ (гендерна) — навмисне штучне розділення, відокремлення дівчаток і хлопчиків, людей різних національностей, фізичних можливостей тощо, зображення їх просторово окремо (наприклад, в окремих частинах ілюстрації) – сегрегація, і як протилежностей, що штучно протиставляються та начебто не мають між собою нічого спільного – поляризація.

СЕКСИЗМ — практика дискримінації (приниження гідності) людей за ознакою статі. Сексизм базується на уявленні про переваги моральних, інтелектуальних, культурних, фізичних, творчих та інших якостей особи або групи осіб однієї статі (найчастіше чоловічої) над особою чи групою осіб іншої статі; складовими сексизму є поняття та моделі домінування одних людей та меншовартості інших.

СТЕРЕОТИП — це спрощене узагальнення про особливості, відмінності і ролі, які були, є та/або припускаються характерними для певної статі, осіб певної національності, релігійної чи політичної групи тощо.

(ЕТНО-, АНДРО-, ХРИСТІЯНО- тощо) ЦЕНТРИЗМ — погляд на світ крізь призму виключно або здебільшого однієї етнічної, статевої, релігійної чи будь-якої іншої ідентифікації. Життєві й культурні процеси при цьому оцінюються через традиції етнічної, релігійної тощо самосвідомості, що постає як ідеальний зразок.